

Politisk integrasjon blant etniske minoriteter

En kvantitativ sosiologisk undersøkelse

Ingrid Wergeland

Masteroppgave i sosiologi, vår 2008

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

CULCOM

Kulturell kompleksitet
i det nye Norge

Forord

Takk til Institutt for samfunnsforskning ved instituttleder Fredrik Engelstad for tilgang på datamaterialet som ligger til grunn for denne undersøkelsen.

Takk til Kulturell kompleksitet i det nye Norge (Culcom) UiO, ved forskningsleder Thomas Hylland Eriksen, for stipend og faglig fellesskap. Takk til biveileder ved Culcom, Knut Kjeldstadlie, for et skarpt blikk og raus tidsbruk i begynnelsen av arbeidet med oppgaven. Takk til de andre masterstipendiatene ved Culcom, for konstruktive, engasjerende og givende skriveseminarer. Takk til Osloforskning for stipend.

Takk til veileder Jon Rogstad for utømmelige kunnskap, entusiasme og hjelp og til biveileder Idunn Brekke ved Institutt for sosiologi for metodisk rettleiding.

Takk til Knut Arne Vaageskaar og Magne Flemmen for metodiske innspill, og til Tone Maia Liodden for hjelp i innspurten.

Takk til alle på pauserommet i 4. etasje på Harriet Holters hus. Ingen nevnt, ingen glemt.

Takk til Odd Magnus Ulvestad Nilsen for korrekturlesing og tålmodighet.

Takk til Rodeløkka barnehage og mine barns mormor og morfar for pass av barn.

Denne oppgaven hadde ikke blitt den samme uten all god hjelp. Alle mangler ved oppgaven er det forfatteren som er ansvarlig for.

Sammendrag

Denne oppgaven handler om politisk integrasjon blant etniske minoriteter i Oslo. Undersøkelsen gjøres med utgangspunkt i datamaterialet samlet inn til forskningsprosjektet ”Flerkulturelle demokratier og politisk integrasjon i storbyer”, ved Jon Rogstad, Institutt for samfunnsforskning. Datamaterialet er en spørreundersøkelse gjort på telefon til 1.200 respondenter, hvorav det er 300 i hver gruppe med ulik landbakgrunn, henholdsvis tyrkisk, pakistansk, bosnisk og etnisk norsk bakgrunn.

De to hovedproblemstillingene tar utgangspunkt i hvor stor grad av tillit borgerne har til andre medmennesker, og i hvor stor grad borgerne stoler på de politiske institusjonene. Deretter undersøker jeg hvorvidt vi ser sammenheng mellom høy grad av tillit og demokratisk deltakelse. Demokratisk deltakelse undersøkes som valgdeltakelse ved lokale og nasjonale valg, og som engasjement på grasrotnivå, operasjonalisert som en indeks bestående av seksten ulike aktiviteter. Denne inneholder ukonvensjonelle aktiviteter som det å delta i demonstrasjonstog, skrive leserinnlegg, gi penger til en organisasjon med mer.

Det teoretiske grunnlaget for oppgaven er Robert Putnams begrep sosial kapital, Bo Rothsteins teori om sosial tillit, samt teorier om politiske ressurser, medborgerskap og det sivile samfunn.

Undersøkelsen ble gjort med kvantitativ metode, hvor jeg ved hjelp av SPSS gjorde logistiske og lineære regresjoner. Jeg gjør separate analyser, landgruppe for landgruppe. Slik kan jeg gjøre sammenligninger de ulike gruppene i mellom, og se effekten av kontrollvariabler som utdanning og kjønn på de ulike minoritetsgruppene.

Analysen foregår i to deler. I første del er tillit avhengig variabel, og jeg ser på mulige forklaringer på forskjeller i grad av tillit til politiske institusjoner og tillit til medmennesker. Personer med bosnisk bakgrunn har gjennomgående høyere grad av tillit til politiske institusjoner enn noen av de andre gruppene (inkludert etnisk norske). Menn med tyrkisk eller pakistansk bakgrunn har høyere sannsynlighet for å stole på politiske institusjoner enn kvinner med samme bakgrunn. Når jeg undersøker tillit til medmennesker, finner jeg at personer med innvandrerbakgrunn i større grad stoler på etnisk norske enn på folk med samme landbakgrunn.

I andre del av analysen er demokratisk deltakelse avhengig variabel. Her er de to formene for tillit inkludert blant de uavhengige variablene, slik at vi kan undersøke hvordan tillit virker inn på deltakelse. Det vi ser er at verken tillit til politiske institusjoner eller tillit til medmennesker har videre effekt på demokratisk deltakelse. Gjennomgående i analysene, av både valgdeltakelse og indeksen for politisk engasjement, er at vi finner en positiv effekt av botid for folk med tyrkisk og pakistansk bakgrunn. Botid er ikke signifikant for de med bosnisk bakgrunn når det gjelder valgdeltakelse, og når vi undersøker politisk engasjement finner vi at botid virker negativt inn. Menn med tyrkisk bakgrunn har høyere sannsynlighet for å delta i politiske aktiviteter enn kvinner med samme bakgrunn.

Gitt at våre analyser er riktige, finner vi også at de etablerte teoriene om politiske ressurser ikke bekreftes. Verken arbeidstilknytning, utdanningsnivå eller inntekt har videre effekt på demokratisk deltakelse.

Da det er store variasjoner i hvordan forklaringsvariablene virker inn på de ulike minoritetsgruppene vil jeg konkludere med at det var nyttig å gjøre analysene separat. Dette viser oss at det ikke er mulig å hevde universelle teorier, men at hver enkelt minoritetsgruppes situasjon må undersøkes i lys av sin samtid, og i et vekselspill mellom individuelle og kollektive forklaringer.

Vi ser også at det er større forskjell minoritetene i mellom enn mellom majoritet og minoritet i gjennomsnitt, både når det gjelder tillit til medmennesker, tillit til politiske institusjoner og demokratisk deltakelse. Slik utfordres tanken om at vi finner minoriteter på den ene siden og majoriteten på den andre.

Innhold

FORORD	III
SAMMENDRAG	V
INNHold	VII
1. INNLEDNING	1
1.1 SOSIAL KAPITAL OG DEMOKRATISK DELTAKELSE.....	1
1.2 PROBLEMSTILLING	2
1.3 POLITISK INTEGRASJON	3
1.4 PROSJEKTTILKNYTNING	5
1.5 OPPGAVENS STRUKTUR.....	6
2. TEORI OG BEGREPSAVKLARING	9
2.1 ARBEIDSINNVANDRER OG FLYKTNING	12
2.2 DEMOKRATISK DELTAKELSE	14
2.3 SOSIAL KAPITAL.....	14
2.4 TILLIT	17
2.5 POLITISKE RESSURSER.....	19
2.6 STATSBORGERSKAP, MEDBORGERSKAP OG SAMFUNNSBORGERSKAP	21
2.7 DET SIVILE SAMFUNN.....	23
3. PRESENTASJON AV DATAMATERIALET	25
3.1 UTVALG	25
3.2 AVGRENSNINGER I DATAMATERIALET.....	26
3.3 FRAFALL OG REPRESENTATIVITET	26
3.4 FEIL OG MULIGE FEIL I DATAMATERIALET	29

3.5	AVHENGIGE VARIABLER.....	30
3.6	KONTROLLVARIABLER/UAVHENGIGE VARIABLER	34
3.7	BEGREPSBRUK, KATEGORISERING OG ETISKE OVERVEIELSER	47
4.	ANALYSEMETODE	51
4.1	INDEKSKONSTRUKSJON	51
4.2	GJENNOMSNITTSANALYSE.....	52
4.3	SANNSYNLIGHETER	52
4.4	BINOMISK LOGISTISK REGRESJON MED VALGDELTAKELSE SOM AVHENGIG VARIABEL	53
4.5	LINEÆR REGRESJON MED POLITISK ENGASJEMENT SOM AVHENGIG VARIABEL.....	53
4.6	SIGNIFIKANSNIVÅ.....	54
4.7	PERSONVERN OG ANONYMISERING.....	55
5.	ANALYSE AV TILLIT TIL POLITISKE INSTITUSJONER.....	57
5.1	OSLO BYRÅD.....	58
5.2	STORTINGET	59
5.3	POLITISKE PARTIER	59
5.4	ADDITIV INDEKS SOM MÅL PÅ TILLIT TIL POLITISKE INSTITUSJONER.....	59
5.5	OPPSUMMERENDE DISKUSJON	67
6.	ANALYSE AV TILLIT TIL MEDMENNESKER.....	69
6.1	TILLIT TIL EGEN GRUPPE.....	69
6.2	TILLIT TIL ETNISK NORSKE	70
6.3	OPPSUMMERENDE DISKUSJON	74
7.	ANALYSE AV VALGDELTAKELSE.....	75
7.1	VALGDELTAKELSE VED KOMMUNEVALG.....	76
7.2	VALGDELTAKELSE VED STORTINGSVALG	81

7.3	OPPSUMMERENDE DISKUSJON	86
8.	ANALYSE AV POLITISK ENGASJEMENT.....	89
8.1	POLITISK ENGASJEMENT.....	89
8.2	POLITISK ENGASJEMENT BLANT PERSONER UTEN STEMMERETT	94
8.3	OPPSUMMERENDE DISKUSJON	96
9.	OPPSUMMERING OG KONKLUSJONER.....	97
9.1	MINE FUNN	97
9.2	VIDERE FORSKNING.....	102
	KILDELISTE.....	104
10.	VEDLEGG.....	108
	Tabell 3.6.1 Krysstabell: etnisitet * Aldersgrupper.....	41
	Tabell 3.6.2 Krysstabell: Etnisitet * Botid inndelt.....	43
	Tabell 3.6.3 Etnisitet * kjønn krysstabell.....	44
	Tabell 3.6.4 Krysstabell: Etnisitet * Aldersgrupper.....	47
	Tabell 5.4.1 Gjennomsnittsanalyse av etniske minoritetsgrupper og antall politiske institusjoner respondentene har tillit til.....	61
	Tabell 5.4.2 ANOVA-test av indeks for tillit til politiske institusjoner.....	61
	Tabell 5.4.3 Logistisk regresjon med variablene botid, kjønn, utdanning, alder, husholdningens inntekt og arbeidstilknytning og sannsynligheten for å ha tillit til politiske institusjoner.....	63
	Figur 5.4.3 Sannsynlighet for å ha tillit til politiske institusjoner for mann på 38,5 år med husholdningsinntekt på 317 000 kroner, med 12 års utdanning, 10 års botid i Norge, gruppert etter landbakgrunn.....	66

Tabell 6.1 Krysstabell: etnisitet * tillit til egen gruppe. 0 er å ikke stole på, 1 er å stole på.....	70
Tabell 6.2.1 Krysstabell: etnisitet * tillit til etnisk norske. 0 er å ikke stole på, 1 er å stole på.....	71
Tabell 6.2.2 Logistisk regresjon med variablene botid, kjønn, utdanning, alder, husholdningens inntekt og arbeidstilknytning og sannsynligheten for å ha tillit til etnisk norske.	72
Tabell 7.1.1 Krysstabell: etnisitet * Stemte du ved siste kommunevalg (2003), eller var det noe som gjorde at du ikke kunne eller ikke ville stemme?	77
Tabell 7.1.2 Logistisk regresjon av med variablene botid, kjønn, utdanning, alder, husholdningens inntekt, arbeidstilknytning, tillit til politiske institusjoner og medmennesker og sannsynligheten for å stemme ved kommunevalg for grupper med ulik landbakgrunn.....	79
Tabell 7.2.1 Krysstabell: etnisitet * Stemte du ved siste stortingsvalg (2001), eller var det noe som gjorde at du ikke kunne eller ikke ville stemme?	83
Tabell 7.2.2 Logistisk regresjon av med variablene botid, kjønn, utdanning, alder, husholdningens inntekt, arbeidstilknytning, tillit til politiske institusjoner og medmennesker og sannsynligheten for å stemme ved stortingsvalg for grupper med ulik landbakgrunn.....	84
Tabell 8.1 Gjennomsnitt på indeks for politisk engasjement for de ulike gruppene basert på landbakgrunn.....	90
Tabell 8.2 ANOVA-test av indeks for politisk engasjement.	90
Tabell 8.3 Lineær regresjon med indeksen politisk engasjement som avhengig variabel og botid, kjønn, utdanning, arbeidstilknytning, inntekt, tillit til institusjoner, tillit til medmennesker og alder som uavhengige variabler, analysert separat på landbakgrunn.	91

Tabell 9.1 Sammenfatning av analyseresultatene ut fra av oppgavens hypoteser.

..... 97

Figuroversikt

Figur 5.4.3 Sannsynlighet for å ha tillit til politiske institusjoner for mann på 38,5 år med husholdningsinntekt på 317 000 kroner, med 12 års utdanning, 10 års botid i Norge, gruppert etter landbakgrunn..... 66

Figur 6.1 Sannsynligheten for å ha tillit til etnisk norske for en person med ulik landbakgrunn. Her for en mann som har bodd ti år i Norge, som har 12 års skolegang, er 38,5 år gammel, er i arbeid og har 317 000 kroner i husholdningsinntekt..... 73

Figur 7.1.2 Sannsynligheten for å stemme ved kommunevalg for personer med ulik landbakgrunn. Her for en mann som har bodd ti år i Norge, som har 12 års skolegang, er 38,5 år gammel, er i arbeid, har 317 000 kroner i husholdningsinntekt, stoler på 1,3 politiske institusjoner og skårer 1,2 på indeksen for tillit til medmennesker. 81

Figur 7.2.2 Sannsynligheten for å stemme ved stortingsvalg for personer med ulik landbakgrunn. Her for en mann som har bodd ti år i Norge, som har 12 års skolegang, er 38,5 år gammel, er i arbeid, har 317 000 kroner i husholdningsinntekt, stoler på 1,3 politiske institusjoner og skårer 1,2 på indeksen for tillit til medmennesker. 86

Figur 8.3 Predikerte antall politiske aktiviteter for en mann som har bodd ti år i Norge (denne variabelen er ikke med for etnisk norske), med 12 års skolegang, er 38,5 år gammel, i arbeid, har 317 000 kroner i husholdningsinntekt, stoler på 1,3 politiske institusjoner og skårer 1,2 på indeksen for tillit til medmennesker. 94

1. Innledning

I løpet av de siste førti årene har Norge utviklet seg til å bli et flerkulturelt samfunn, bestående av en bred variasjon av innvandrergupper fra store deler av verden. Fra å være midlertidig arbeidsinnvandrere og flyktninger har det dannet seg grupper av etniske minoriteter, som har etablert seg for å bli (Brochmann 2003: 338). Når befolknings sammensetningen endrer seg, slik at den består av en rekke minoritetsgrupper med ulike behov, oppstår det utfordringer for demokratiet som er fundert i flertallsavgjørelser (Young 2000). Hva og hvordan folk stemmer følger ikke nødvendigvis etnisk tilhørighet, men vi kan tenke oss at saker minoritetsgrupper kjemper for kan bli oversett av majoriteten hvis sakene ikke er i majoritetens interesse. Likevel, spørsmål som melder seg er hvor stor grad grupper med ulik landbakgrunn er demokratisk deltakende, og hva som kan være årsaken til eventuelle forskjeller i engasjement.

1.1 Sosial kapital og demokratisk deltakelse

Politisk integrasjon er et begrep som rommer både tillit til politiske institusjoner og politisk engasjement. Dermed kan vi si at det er politisk integrasjon blant minoritetsgrupper i Oslo som er denne oppgavens studieobjekt. Sosial kapital har de siste tjue årene blitt et begrep som brukes til å forklare velfungerende demokrati¹. I følge Robert D. Putnam skapes sosial kapital gjennom deltakelse i organisasjonslivet. Bo Rothstein tar i en videreutvikling av begrepet om sosial kapital, til orde for at mellommenneskelig tillit skal være en av hovedkomponentene i begrepet (Rothstein 2003). Videre kan vi forstå sosial kapital som en ressurs som vi kan se spille inn i minoritetsgruppers grad av politisk integrasjon. Politiske ressurser er en samlebetegnelse for evner og muligheter personer har til å utøve demokratisk deltakelse. Sammen med teorien om sosial kapital er politiske ressurser et vesentlig begrep når jeg skal veksle mellom individuelle og kollektive forklaringer på grader av forskjell i tillit og demokratisk deltakelse.

---

¹ Sosial kapital brukes også som forklaring på økonomisk vekst (Hernes 2007), men det er ikke tema for denne oppgaven.

1.2 Problemstilling

De to hovedproblemstillingene er følgende:

- Hva forklarer forskjeller i graden av tillit til politiske institusjoner og tillit til medmennesker, som vi finner mellom grupper med ulik landbakgrunn (minoriteter og majoriteten) i Oslo?
- I hvor stor grad kan de ulike gruppene tillit til medmennesker og tillit til politiske institusjoner forklare forskjellene i demokratisk deltakelse hos gruppene med ulik landbakgrunn, og hvilke andre forklaringer kan vi gi på deltakelsesforskjellene?

Med *etniske minoriteter* regner jeg grupper som har dannet seg i Norge i etterkant av den såkalte nye innvandringen, innvandringen fra ikke-OECD-land som startet på 1960-70-tallet (Brochmann and Rogstad 2004: 316). Med *demokratisk deltakelse*, forstås aktiviteter på grasrotnivå, operasjonalisert som indeksen politisk engasjement bestående av seksten aktiviteter, og valgdeltakelse, både på nasjonalt og lokalt nivå.

Undersøkelsen skal gjennomføres ved hjelp av kvantitativ analyse ved hjelp av dataprogrammet SPSS (Statistical Package of the Social Sciences). Datamaterialet er en spørreundersøkelse som er utført blant fire grupper i Oslo – tre etniske minoriteter og majoritetsgruppen. Den er gjort som en del av et større europeisk prosjekt om flerkulturelle demokratier og politisk integrasjon i storbyer. Undersøkelsen vil bli nærmere omtalt senere.

Studien vil benytte ulike mål på demokratisk deltakelse som avhengig variabel. Uavhengige variabler vil blant annet være landbakgrunn, kjønn, alder, og ressurser (sistnevnte inkluderer økonomi, utdanning, arbeidstilknytning og botid i Norge). En viktig uavhengig variabel vil være grad av tillit, både til medmennesker og til politiske institusjoner, hos respondentene. Jeg vil først gjøre analyser hvor jeg kartlegger forklaringer på forskjell i grad av tillitt. For å gjøre det blir institusjonell og tillit til medmennesker avhengig variabel. Deretter vil jeg bruke tillit som en av flere uavhengige variabler, når jeg ser på demokratisk deltakelse. Den demokratiske deltakelsen måles på to måter, ved å se på valgdeltakelse (nasjonal og lokal), og å se på politisk engasjement (summen av en rekke aktiviteter).

1.3 Politisk integrasjon

Politisk integrasjon er en samlebetegnelse på demokratisk deltakelse og tillit til politiske institusjoner (Tillie 2004). Slik er dette begrepet dekkende for det jeg undersøker i denne oppgaven. Demokratisk deltakelse forstås i en bred betydning, inkludert borgeres valgdeltakelse og politiske engasjement på grasrotnivå. I følge den danske sosiologen Lise Togeby er det å inkludere et mangfold av uttrykksformer i studier av demokratisk deltakelse en tankegang som vokste fram på bakgrunn av de sosiale bevegelsene på 1960-tallet. Utover konvensjonelle former for deltakelse begynte man også å interessere seg for såkalte ukonvensjonelle former, kalt protestaktiviteter eller grasrotsdeltakelse, som deltakelse i folkemøter, demonstrasjoner, underskriftsinnsamlinger osv. (Togeby 2003: 88).

Denne oppgaven bygger på en slik forståelse av demokratisk deltakelse, som er preget av et mangfold aktiviteter, fundert i nettverk og relasjoner, individer og grupper imellom, snarere enn utelukkende å fokusere på etablerte institusjoner som valgordninger og det politiske partiapparatet. Slik inkluderer undersøkelsen engasjement som ikke nødvendigvis avspeiles i det man tradisjonelt har sett på i demokratiforskning. Ved å inkludere politisk engasjement som foregår utenfor det etablerte organisasjonslivet, vil vi kunne fange opp engasjement i det sivile samfunn som ellers kunne blitt oversett. Det er viktig at storsamfunnet fanger opp et mangfold av meningsytringer fordi et demokrati bør kjenne bredden i befolkningens meninger. At folk har andre måter å engasjere seg på nå enn før gjenspeiles i fallende medlemstall i fagforeninger og politiske partier. Folk engasjerer seg i økende grad heller i enkeltsaker enn i brede interesseorganisasjoner og politiske partier (Rothstein 2002: 294). Fra 1960-70-tallet har vi sett en endring i organisasjonslivet, hvor foreninger som kjemper for enkeltsaker, med løs medlemstilknytning, trer inn på det som tidligere har vært de politiske partienes arena, og kjemper om oppmerksomheten (Strøm and Svåsand 1997: 15-16). For å tegne et fullstendig bilde av folks samfunnsengasjement, er det derfor nødvendig å forsøke å fange opp de nye organiseringsformene som gjerne beskrives som typiske for vår samtid.

Som et normativt bakteppe for denne studien, legger jeg et deltakerideal, hvor det at borgerne i et demokrati aktivt deltar i beslutningsprosessene, anses som et gode i seg selv. Dette mener jeg ikke bare er et vesentlig gode for de enkelte gruppene, men for demokratiet

som helhet. Slik har studien bakgrunn i et ideal om et deltakerdemokrati ”[...] hvorefter demokratiets kvalitet blant annet måles på, i hvor høy grad av landets borgere faktisk deltager aktivt i utformningen af de politiske beslutninger” (Togeby 2003: 87).

Videre legger jeg til grunn et deliberativt ideal, hvor diskusjonene i samfunnet ikke utelukkende er til stede for å fremme resultater som lovforslag og lignende, men også verdsettes i seg selv. Slik presenterer Habermas den deliberative modellen som et argumenterende samtaledemokrati (Eriksen and Weigård 1999: 152). Demokratisk deltakelse av et mangfold av samfunnets ulike grupper, betyr at alle stemmer skal bli hørt. Slik sikres det at grupper, bestående av folk med andre erfaringer enn majoritetsbefolkningen får fremmet sine interesser, og man unngår marginalisering av problemer som ikke legges merke til av storsamfunnet. ”Store skjevheter i deltakelse medfører at enkelte verdier, erfaringer og interesser ikke fanges opp i beslutningsfatning, og at politikken som følge av dette kommer til å reflektere visse gruppers interesser og perspektiv mer enn andres” (Brochmann and Rogstad 2004: 338). For å unngå at enkelte gruppers erfaringer ikke fanges opp, er man nødt til å gjøre studier som kartlegger eventuelle skjevheter.

Etniske minoriteters deltakelse i demokratiet er ikke kun et spørsmål om et velfungerende demokratisk system, det er også et mål på hvorvidt ulike grupper i samfunnet er godt integrert. Lise Togeby påpeker at integrasjon ikke bare dreier seg om utdanning og arbeid, men også å inkludere etniske minoriteter i alle samfunnsforhold, også i den offentlige samtale og i de demokratiske beslutningsprosesser (Togeby 2003: 11).

Det er en omfattende litteratur som behandler tillitsbegrepet. I denne studien vil jeg ta utgangspunkt i Robert D. Putnams teori om sosial kapital og Bo Rothsteins kritiske gjennomgang av denne. Den amerikanske statsviteren Putnam definerer at sosial kapital dannes av individenes deltakelse i formelle og uformelle sosiale nettverk, deres normer om gjensidighet og deres grad av mellommenneskelig tillit (Rothstein 2003: 15). Sosial kapital refererer til trekk ved sosial organisering, som tillit, normer og nettverk, som kan forbedre samfunnets effektivitet ved å skape samhandling (Putnam et al. 1993: 167). Putnam finner tillit som et av flere bestanddeler av *sosial kapital*. På den måten vil studien prøve å finne ut hvorvidt det er forskjell mellom etniske minoriteters politiske integrasjon, samtidig som det

---

vil bli kontrollert for andre mulige årsaker til ulikt engasjement. Den tillit til politiske institusjoner blir i denne sammenheng undersøkt som tillit til politiske institusjoner som Oslo Byråd, Stortinget og politiske partier. Tillit til medmennesker blir her målt ut fra spørsmål besvart om hvorvidt man stoler på medmennesker, både av samme etnisitet og til etnisk norske. Slik kan vi gjøre et skille i grad av tillit til folk med samme etniske bakgrunn, og tilliten til majoritetsbefolkningen.

1.4 Prosjekttilknytning

Denne oppgaven skal skrives med utgangspunkt i en del av datamaterialet som benyttes i den komparative studien ”Flerkulturelle demokratier og politisk integrasjon i storbyer”, ved Jon Rogstad, Institutt for samfunnsforskning. Dette er et prosjekt som inngår i et europeisk forskningsnettverk.

”Prosjektet ønsker å finne ut hva som forklarer variasjonen mellom ulike etniske grupper når det gjelder politisk deltakelse og tillit til lokale politiske institusjoner, gjennom å studere: a) variasjoner mellom ulike etniske grupper, b) hvilke institusjonelle føringer de opererer innenfor, og c) i hvilken grad deres organisasjoner er en kanal for innflytelse.[...] Hovedmålet i prosjektet er å forstå hvilke forhold som hemmer, og hvilke som eventuelt fremmer at nye grupper bruker sine rettigheter til å delta i sentrale beslutningsprosesser. Siktemålet er å identifisere betydningen av den politiske mulighetsstrukturen på den ene siden, og individuell variasjon på den andre for å forklare variasjoner i deltakelsen” (Jon Rogstads hjemmeside på Institutt for samfunnsforskning, se referanseliste for adresse).

Mens forskerne i dette prosjektet benytter seg av både kvalitative og kvantitative metoder, vil min undersøkelse som nevnt hovedsakelig basere seg på den kvantitative surveyundersøkelsen som har blitt gjennomført i Oslo. Samtidig vil det være naturlig å trekke på kunnskaper fra de andre tilsvarende prosjektene som er en del av prosjektets nettverk i Europa. Alle land har sin historie og samtid, og ethvert samfunn preges av sin særegne situasjon. Det kan likevel være fruktbart å ta i bruk forskning som er gjort i andre land, med enn annen kontekst enn den norske. Dette kan både være for å påvise forskjeller, eller kanskje kaste lys over sider av den norske situasjonen. Det ville være snevert og lite fruktbart kun å sammenligne det lille omfanget vi har av norsk forskning på dette feltet.

Undersøkelsen er gjort i Oslo, som er den norske byen med størst innslag av ulike etniske grupper. Det gjør byen spesielt interessant å undersøke, da dette er byen som representerer flest muligheter og utfordringer i omfang. Det at det er flere folk med innvandrerbakgrunn i forhold til folketallet, enn i andre norske byer, gir Oslo et spesielt ansvar for å inkludere de ulike gruppene i forskjellige fora. Videre er faktumet at det er mange folk med

innvandrerbakgrunn i antall, muligheten til å danne foreninger og interesseorganisasjoner med en både en viss tyngde og med gode menneskelige ressurser.

1.5 Oppgavens struktur

Jeg forholder meg til tidligere forskning på temaet, hele oppgaven i gjennom. Slik fører jeg gjennomgående en dialog med feltet, og trekker fram de relevante studiene og kunnskapene etter hvert som det er aktuelt i det jeg finner ut.

Oppgaven består av ni kapitler. Kapittel 2 er en gjennomgang av teorien og begrepene som ligger til grunn for oppgavens hypoteser. Her gjør jeg meg betraktninger om forholdet mellom arbeidsinnvandrere og flyktning, jeg presenterer teorier om sosial kapital, tillit, politiske ressurser, samfunnsborgerskap og det sivile samfunn. I kapittel 3 legger jeg fram datamaterialet som ligger til grunn for oppgaven. Jeg presenterer de avhengige og uavhengige variablene og begrunnelsene for valg av disse. I kapittel 4 gjennomgår jeg metoden. Jeg beskriver hvordan jeg har gått fram for å konstruere indekser, har gjort gjennomsnittsanalyser og regnet ut sannsynligheter. Jeg viser hvordan jeg gjennomfører logistisk og lineær regresjon. Videre beskriver jeg signifikansnivået og til slutt litt om personvern og anonymisering.

Analysen i oppgaven kan deles i to deler. Først undersøker jeg omfanget av tillit til medmennesker og tillit til politiske institusjoner, for å kartlegge hvilke forklaringer vi kan gi på forskjeller de ulike minoritetsgruppene imellom. I denne første delen av analysen er de to formene for tillit avhengige variabler, i hver sin tur. I den andre delen av analysen inkluderer jeg tillit til medmennesker og tillit til politiske institusjoner som uavhengige variabler. Her er det demokratisk deltakelse som er avhengig variabel. Gjennomgående i analysekapitlene drøfter jeg mulige forklaringer på funnene. Mer konkret betyr det at vi i kapittel 5 undersøker tillit, først til Oslo Byråd, deretter til Stortinget og til sist til politiske partier, og hva som kan forklare forskjeller i grad av tillit. Deretter setter jeg disse tre institusjonene sammen til en indeks, som utgjør et samlemål for tillit til politiske institusjoner. I kapittel 6 undersøker jeg tillit til medmennesker som avhengig variabel. Først ser jeg på tillit til andre med samme landbakgrunn som en selv, deretter tillit til etnisk norske. Med kapittel 7 er vi over i den andre delen av analysen. Først undersøker jeg forskjeller i valgdeltakelse på lokalt og nasjonalt nivå utfra minoritetsbakgrunn. I denne analysen er tillit til medmennesker og

tillit til politiske institusjoner blant de uavhengige variablene. I kapittel 8 er det indeksen for politisk engasjement som er avhengig variabel. Også i denne analysen er de ulike formene for tillit uavhengige variabler. I kapittel 9 oppsummerer funnene og gjør meg betraktninger om hvilke teoretiske og politiske implikasjoner disse har. Jeg foreslår også videre forskning inspirert av funnene jeg har gjort i denne undersøkelsen.

---

2. Teori og begrepsavklaring

I dette kapitlet vil jeg først se på skillet mellom arbeidsinnvandrere og flyktning. Deretter skriver jeg grunnlag for demokratisk deltakelse, for så å redegjøre for teorien om sosial kapital, slik Robert D. Putnam og Bo Rothstein formulerer den og tillitsbegrepet. Deretter vil jeg se på teorien om politiske ressurser, og begrepet samfunnsborgerskap, samt rollen til det sivile samfunn i demokratiet.

Begrepet multikulturalisme har vært mye diskutert innenfor samfunnsfagene og i offentligheten de siste ti-femten årene (Borchgrevink 1999; Kymlicka 1995; Young 2000). Spørsmål som melder seg er hvordan minoriteters interesser ivaretas i en styringsform som er basert på flertallsavgjørelser. Jeg vil se bruke teorier om politiske ressurser for å finne mulige forklaringer på eventuelle variasjoner i demokratisk deltakelse de ulike etniske minoritetene imellom. Teorier som tar utgangspunkt i politiske ressurser som forklaring på innflytelse kan være relevant å inkludere i en slik forklaring.

Tross liten grad av innvandring til Norge, innførte norske myndigheter såkalt innvandringsstopp i 1975, som en oppfølging av vedtak gjort i andre europeiske land. Mens de andre mottakerlandene i Europa gikk inn for en begrensning av innvandringen på bakgrunn av oljekrise og dårlige økonomiske tider, kunne ikke det samme sies om Norge. Med nyoppdagede oljeressurser, var Norge på vei inn i en økonomisk oppgangstid. Ønsket om begrensning av innvandrere fra norske politikeres side dreide seg slik mer om et ønske om å følge de andre mottakerlandenes politikk. Innvandringsstoppen i Norge var heller ikke en total stopp, snarere en begrensning av ufaglært arbeidskraft fra tredje verden, og heller et målrettet inntak av spesialister som hadde kompetanse på det Norge trengte i eksempelvis oljenæringen (Brochmann 2003: 358-359).

Kartlegging av og forklaringer på ulik grad av politisk integrasjon kan fungere som et samlebegrep for denne undersøkelsens mål. Begrepet politisk integrasjon kan forstås på ulike måter, men jeg slutter meg til Jean Tillies definisjon. Han skiller mellom tre former: 1) politisk tillit, at borgerne har tillit til de demokratiske politiske institusjonene, 2) tilslutning

til demokratiske verdier, som ytringsfrihet, å godta skillet mellom stat og kirke og 3) politisk deltakelse (Tillie 2004: 530). Punkt to i denne inndelingen vil ikke bli inkludert i denne undersøkelsen, da det ikke er spørsmål knyttet til disse to elementene. Det kunne også vært en diskusjon hvorvidt det ville være relevant å inkludere ”å godta skillet mellom stat og kirke” i Tillies mål om politisk integrasjon i en norsk sammenheng, hvor vi fortsatt har en statskirke. Dette eksemplet kan vi forstå slik at Tillies teoretiske idealtypisk definisjon, er preget av hans franske demokratiforståelse². Det er med utgangspunkt i datamaterialet gjennomførbart å måle grad av politisk deltakelse gjennom 1) tillit til demokratiske politiske institusjoner eksempelvis engasjement i organisasjoner. Sammen med tillit til andre medmennesker blir tillit til demokratiske institusjoner viktige variabler i denne undersøkelsen³. Videre skal jeg undersøke 2) politisk deltakelse, som vil være undersøkelsens avhengige variabel. Denne vil være satt sammen av en rekke variabler som samlet skal måle dette.

Den politiske deltakelsen undersøker jeg ved å se på konvensjonell valgdeltakelse på den ene siden, og ukonvensjonelle former for politisk engasjement, samlet i en indeks, på den andre siden. Operasjonaliseringen av aktiviteter til indeks for politisk engasjement, gjør jeg på tilsvarende måte som Lise Togeby gjorde i sin studie av etterkommere av personer fra tidligere Jugoslavia, Tyrkia og Pakistan (Togeby 2004: 514). Slik blir mål for demokratisk deltakelse hvorvidt man selv har påvirket beslutninger eller personer som fatter beslutninger. Hvilke variabler jeg inkluderer når jeg konstruerer indeksen for å måle *politisk engasjement*, skriver jeg mer om i variabelpresentasjonen (kapittel 3.5). Jeg undersøker grad av sosial kapital, i denne sammenheng operasjonaliserer jeg det ut fra tillit til medmennesker (også kalt generalisert tillit) og tillit til politiske institusjoner (kalt institusjonell tillit). Jeg skriver mer om dette i 2.3 Sosial kapital. Videre ser jeg på hvordan sosial kapital virker inn på demokratisk deltakelse. Slik støtter jeg studien min på lignende studier gjort av Lise Togeby, i anledning den danske maktutredningen (Togeby 2003) og studier presentert i spesialutgaven av *Journal of Ethnic and Migration studies*, som behandlet funn fra

---

² Frankrike har det vært sekulært siden 1905, slik har ingen religion særstilling i samfunnet. Slik kan vi forstå Tillies forståelse av at skillet mellom stat og kirke knyttes til fremveksten av en moderne demokratisk stat i fransk sammenheng.

³ Se mer om hvordan tillit operasjonaliseres i punkt 2.1.5. Tillit og 3.5 Variabler.

---

tilsvarende undersøkelser gjort i flere europeiske byer (Jacobs 2004). Dette en undersøkelse som ser på deltakelse og politisk engasjement blant ulike grupper i det norske samfunnet. Slik dreier denne undersøkelsen seg om minoritetsgruppers innspill og deltakelse på majoritetsarenaer. Jeg ser på deltakelsen som utøves, om ikke direkte på majoritetsarenaer, så i alle fall med en indirekte påvirkning på disse.

Selv om demokratisk deltakelse gjerne dreier seg om søken etter innflytelse og makt, vil jeg hevde at demokratiet ikke er et nullsumspill. All den tid det dreier seg om kamp om et visst antall plasser i Byrådet eller Stortinget, er det nødvendigvis konsekvensene at et sete til et parti, går på bekostning av et annet parti. Men så lenge vi ser på demokratisk deltakelse som en måte å skape forståelse mennesker og grupper imellom, som en felles prosess for å skape det Habermas kaller folkeviljen så kan demokratisk deltakelse forstås som noe som styrker befolkningens felles forståelse av medborgernes behov. En slik folkevilje springer ut av en fri kommunikasjon i det sivile samfunn, og beskrives i Habermas' diskursteori som desentrerte eller avhierarkiserte samfunn. I disse er det flere makt- og autoritetssentra, og flere måter å gjøre sin stemme hørt på (Eriksen and Weigård 1999: 170). Samtidig kan man spørre seg om denne forståelsen av folkeviljen, ikke overser interessekonfliktene som er i et samfunn.

I etterkant av den nye innvandringen har det vært diskutert hvilke elementer som skal være samlende for befolkningen i en nasjon, når ikke lenger det tradisjonelle nasjonalistisk baserte "et folk, et land" er beskrivende for befolkningssammensetningen. Denne forenklende omtalen er en måte å oppsummere den nasjonalistiske ideologien på, og er ikke en historisk beskrivelse av de unge nasjonalstatene i Europa. Tanken om at det har vært et folk i hver stat er en politisk basert tanke som har vært ført for å samle befolkningen og skape et fellesskap. Men i moderne stater er det ikke nødvendig samsvar mellom *ethnos* og *demos* – mellom etniske og politiske grenser (Eriksen and Weigård 1999: 179). Derfor er det relevant å se på hva som binder befolkningen sammen i et flerkulturelt samfunn. Den tyske filosofen Jürgen Habermas tar til orde for det han kaller forfatningspatriotisme. Dette kan beskrives som en nedtoning av nasjonal identitet som lim, til fordel for fellesskap rundt demokratiske og rettsstatlige prinsipper (Brochmann 2002b: 39). Dette er noe av som kan oppnås i et samfunn der det er et bredt folkelig engasjement, blant alle lag og deler av befolkningen. Med et fellesskap bygget opp rundt en forfatningspatriotisme mener Habermas at det ikke "[trengs]

noen bredere, verdimeslig enighet om hva det gode liv består i, men kun en forpliktelse overfor de grunnleggende konstitusjonelle reglene for at man skal kunne leve fredelig sammen i moderne stater” (Eriksen and Weigård 1999: 180). Dette er på mange måter et multikulturalistisk perspektiv, slik vi finner det hos Kymlicka (1995). Slik Kymlicka ser det bør de ulike etniske minoritetene ha mulighet til å opprettholde tradisjoner og kultur innen for sin gruppe, all den tid individenes rettigheter ikke kommer på tvers av rettighetene gitt gjennom statsborgerskapet (Kymlicka 1995: 69). Dette kan forstås som en tilsvarende perspektiv slik vi finner det hos Habermas, som tar til orde for at det ikke er nødvendig med generelle, ensrettede levesett, som skal stå som en mal for hele befolkningen. Videre kan man diskutere om man ikke legger en slags mal til grunn når man tar til orde for at alle borgerne skal engasjere seg i det sivile samfunn. Her må vi da legge til grunn at et slikt engasjement skal være mangslungent og allsidig, og favne et spenn av aktiviteter.

2.1 Arbeidsinnvandrere og flyktning

Dette bringer oss inn på et annet tema, nemlig skillet mellom arbeidsinnvandrere og flyktninger. Ved å se på hvorfor personene emigrerte og hvilket forhold de har til hjemlandet, kan vi kanskje spore forklaringer til politisk engasjement i dag. Det kan være relevant å tenke seg at en person som flykter på grunn av politisk forfølgelse vil opprettholde sitt engasjement også i sitt nye hjemland, om enn for å kjempe for andre saker. Samtidig kan vi se for oss at en person kjempet aktivt for demokrati og ytringsfrihet i et land, ikke nødvendigvis fortsetter med å kjempe for disse verdiene når vedkommende har kommet til et land hvor slike rettigheter er lovfestet. Det er ingen spørsmål i datamaterialet som gjør at vi kan skille migrasjonsgrunnene til respondentene. Det gjelder på individnivå, for i det store og hele vet vi at bosnierne er krigsflyktninger, mens de med pakistansk og tyrkisk bakgrunn kom som arbeidsinnvandrere og familie av disse. Videre er det ikke nødvendigvis gitt at en person som har vært politisk aktiv i hjemlandet beholder engasjementet i sitt nye hjemland. Det kan være forskjellige grunner til at man endrer grad av deltakelse. Det være seg manglende nettverk for å engasjere seg i foreninger eller enkeltsaker, språkproblemer, alder eller familiære grunner til at man ikke lenger ønsker å bruke tiden sin til slikt. Videre er det verdt å huske på at det ikke behøver å være de samme grunnene til at man reiser fra et land, til at man blir værende i det nye. Slik har vi for eksempel sett det med bosnierne, som flyktet

---

på grunn av krig, men som ble igjen i Norge etter krigen var over. ”Et liv i Norge ville by på sikkerhet, sosial trygghet, samt en fremtid for barna med skolegang og muligheter for senere arbeid” (Brekke 2001: 261). På samme måte kan vi tenke oss at folk som har kommet til Norge som arbeidsinnvandrere, for å få seg jobb, har blitt værende av grunner som sikrere fremtidsutsikter for barna når det gjelder utdanning og jobbmuligheter.

Det foregår en større diskusjon hvorvidt det er fruktbart å trekke opp et slikt skarpt skille mellom arbeidsinnvandrere og flyktninger. Zolberg beskrev hvordan forskere og politikere på 1960- og 70-tallet gjorde en klar todeling av innvandrere, mellom en person som flytter frivillig, gjerne med ønske om å bedre sin økonomiske situasjon, og en flyktningen var en som ble tvunget til å reise (Zolberg 1989). Skillet mellom disse to migrasjonsgruppene tar utgangspunkt i et frivillig/ufrivillig-aspekt. Utfordringen med et slikt skille er at det ikke avspeiler en verden som er preget av store økonomiske skiller mellom det vi gjerne kaller ”nord og sør” mener Zolberg. I følge han er det mer relevant å se frivillighet og ufrivillighet som hver sin ende av et kontinuum. Slik kan man se både mennesker som emigrerer for et bedre liv i form av lettere tilgang på mat og trygghet, og menneskene som flykter til et land med større grad av ytringsfrihet og menneskerettigheter under ett (Zolberg 1989). Det som gjør at en slik diskusjon er vanskelig å overføre til praktisk politikk, er det at den bryter med sammenknytningen mellom flyktningestatus og asylinstituttet. Sistnevnte gir ingen opphold fordi man flykter fra sult eller til et bedre liv. I en verden organisert rundt nasjonalstater og noen overnasjonale felles regelverk, som Forente Nasjoners asylinstitutt, kan det være vanskelig å skulle finne løsninger som er så åpne og abstrakte som Zolbergs resonnement ville ha ført til. Dette resonnementet er relevant å ta med seg i denne undersøkelsen. Det er nok ingen arbeidsinnvandrere som har fått opphold som politisk flyktning, men det er tenkelig den andre veien, nemlig at en person som har vært opposisjonell eller generelt misfornøyd med et regime, har valgt å reise fra hjemlandet, og som arbeidsinnvandrere søke et nytt liv i et annet land. Jeg skriver mer om de generelle kunnskaper vi har om disse minoritetsgruppene i avsnittet om landbakgrunn i kapittel 3.6.

2.2 Demokratisk deltakelse

Hva som ligger i uttrykket demokratisk deltakelse er noe som må defineres fra undersøkelse til undersøkelse, all den tid man ikke utelukkende skal se på den binære variabelen valgdeltakelse. Slik denne undersøkelsen er lagt opp er det rom for å inkludere en rekke ulike former for engasjement. Det være seg deltakelse i demonstrasjonstog, å skrive under på underskriftskampanjer og å delta i streik. Ved å se på både det politiske engasjementet som foregår på grasrotnivå, i tillegg til å se på valgdeltakelsen, søker vi å tegne opp et sammensatt bilde av demokratisk deltakelse, som favner både hverdagsengasjement og valgdeltakelse. I analytisk fremgangsmåte og med hvilke aktiviteter jeg inkluderer i politisk engasjement-indeksen, støtter meg i stor grad til den omfattende undersøkelsen Togeby har gjort om politisk deltakelse blant etniske minoriteter i Danmark (beskrevet over) (2003; Togeby 2004). Når jeg måler politisk engasjement blir utfordringen å lage en indeks bestående av treffende variabler, slik at målet på deltakelse på den ene siden ikke blir så snevert at vi mister respondenter som deltar aktiviteter vi ikke har inkludert i målet, på den andre siden, at vi ikke gjør målet så bredt og inkluderende, at demokratisk deltakelse favner aktiviteter som ikke får konsekvenser utover ens eget intellektuelle engasjement. La meg illustrere disse to ytterpunktene. Et snevert utvalg variabler, står i fare for å ekskludere engasjement og aktiviteter som er utbredt og omfattende i enkelte minoritetsgrupper. Dette kan skje fordi både jeg som bruker et datamaterialet og den som utarbeidet spørreskjemaet tilhører majoritetsbefolkningen. Resultatet av et svært bredt mål på demokratisk deltakelse kan være at vi vanskelig kan si noe om hva som kjennetegner gruppen med høy demokratisk deltakelse, fordi det på grunn av operasjonaliseringen av begrepet vil omfatte så mange.

2.3 Sosial kapital

Begrepet sosial kapital har de siste femten årene etablert seg som et vesentlig verktøy innenfor det samfunnsfaglige forskningsfeltet som omfatter demokrati, tillit og borgerengasjement. ”Kjernene i disse teoriene er at sterke sosiale nettverk av borgerne – enten disse nettverk er formet gjennom formelle organisasjoner eller mer uformelle sosiale relasjoner – genererer tillit og samarbeid mellom borgerne, og dermed økt samfunnsengasjement og økt evne til kollektiv handling” (Hansen and Tjerbo 2003: 20). Slik er ikke sosial kapital en ressurs ved hver enkelt borger, men forekommer som en relasjonell

---

egenskap, borgerne imellom. Utfordringen som ligger i å måle sosial kapital har blitt løst gjennom å operasjonalisere begrepet som generell (mellommenneskelig) og institusjonell tillit (Tinggaard Svendsen and Haase Svendsen 2006: 62-63).

Wollebæk og Selle presenterer en tredeling av sosial kapital, når det skal undersøkes i demokratiforskning. Slik de ser det har sosial kapital tre hovedkomponenter: sosiale nettverk, generalisert tillit⁴ og borgerengasjement (2002). Slik tar jeg i denne studien med to av de tre delene av sosial kapital. Ved å undersøke tillit til medmennesker ser jeg på den generaliserte tilliten, og gjennom undersøkelsen av folks demokratiske deltakelse på valgnivå og det politiske engasjementet på grasrotplan, gjør jeg en kartlegging av borgerengasjementet.

I sin studie av det italienske byråkratiets desentraliseringsreform på begynnelsen 1970-tallet ”Making democracy work – Civic traditions in modern Italy” (Putnam et al. 1993) tok den amerikanske statsviteren Robert Putnam i bruk det mye brukte begrepet sosial kapital, og fylte begrepet med sitt innhold. Det i utgangspunktet noe snevre forskningsobjektet, avfødte en studie hvis teoretisk rammeverk har blitt et referansepunkt for forskere innen feltene som omhandler det sivile samfunn, demokratisk deltakelse og økonomisk utvikling. Putnam tok utgangspunkt i Colemans definisjon av sosial kapital. Coleman fastlo at sosial kapital, på samme måte som andre kapitalformer, er produktivt og muliggjør oppnåelsen av goder man ikke ville fått uten å ha denne kapitalen. (1990: 302). Putnam deler denne forståelsen av sosial kapital, all den tid han skriver om dens akkumuleringsmuligheter og særtrekk. Putnam beskriver det med sosial kapital særtrekk, i det at tillit, normer og nettverk er kollektive goder, I motsetning til ordinær kapital, som er et privat gode (Putnam et al. 1993: 170). Nettverket av borgernes engasjement er for Putnam en viktig form for sosial kapital. Han beskriver hvordan borgerengasjement som bydelsorganisasjonere, kor, kooperativer, sportsklubber, partier representerer høy grad av interaksjon på horisontalt nivå. Og at slikt borgerengasjement er en særpreget form for sosial kapital. Videre skriver han at jo tettere slike nettverk er i et samfunn, jo mer sannsynlig er det at innbyggerne vil kunne samarbeide for felles interesser. (Putnam et al. 1993: 173). Gjennom Putnams studie ble det påvist at

---

⁴ Generalisert tillit er det jeg i omtaler og har operasjonalisert som tillit til medmennesker

særlig den horisontale organiseringstetthet fremmet tillit. Den svenske statsviteren Bo Rothstein oppsummerer i sin omtale av Putnams studie at organiseringstettheten også bedret den demokratiske deltakelsen i Putnams studie. Men også at denne horisontale tettheten kunne forklare hvorfor visse områder hadde en overlegen økonomisk vekst (Rothstein 2003: 80). I vår undersøkelse er økonomisk vekst utelatt.

Togeby viser i sin beskrivelse av sosial kapital-teorien hvordan sosial kapital har effektivitet som bieffekt på det demokratiske systemet på makronivå, mens deltakelse i frivillige organisasjoner på mikronivå bygger sosial tillit og toleranse, som igjen gir grunnlag for bred politisk deltakelse og tillit til politiske organisasjoner. (Togeby 2004: 510). I tillegg til at jeg vil beskrive deltakelse i demokratiet som et gode i seg selv, kan vi også tenke oss konsekvensene av utbredt deltakelse som noe mer enn et velfungerende og inkluderende demokratisk system.

Kritikk av sosial kapital-begrepet

Rothstein kritiserer Putnam for å være for vag i sin beskrivelse av innholdet i sosial kapital, fordi Putnams definisjon både inneholder handlinger (deltakelse), holdninger (tillit) og en sosial norm (gjensidighet). Rothstein mener det heller er graden av tillit til andre mennesker i samfunnet eller ens organisasjon som bør være den sentrale kvalitative ingrediensen i begrepet sosial kapital. (2003: 15) Videre hevder Rothstein at det er problematisk å la sosial kapital bestå av tre tilsynelatende selvstendige elementer, fordi disse er i samspill. Sosiale normer, virkelighetsoppfatninger og ideologisk overbevisninger er kausalt relaterte, derfor er det problematisk at disse inngår i definisjonen av begrepet sosial kapital. (Rothstein 2003: 95). Eksempelvis kan vi tenke oss en person som har tillit til at organisasjonslivet er et organ egnet for å drive fram samfunnsendring, og vedkommende vil derfor engasjere seg i dette, mens det i Putnams definisjon oppstår tillit til medmennesker av et slikt engasjement.

Problemet er, slik Rothstein påpeker, at disse tre tilfellene ofte opptrer samtidig. Slik kan det være tilfelle av resiprok kausalitet (Skog 2004: 64). Det kan bety at to eller flere mekanismer er i virksomhet samtidig, noe som gjør det vanskelig å avgjøre den relative betydningen av den enkelte. Når det kan være sannsynlig at Putnams tre elementer spiller sammen, nemlig at det er vanskelig å skille årsaksrekkefølgen, altså hva som fører til hva, er det problematisk å fremstille disse tre elementene som selvstendige. Det er heller sannsynlig at de tre elementene stadig opptrer samtidig. Vi kan tenke oss at en person som erfarer en sosial norm

---

som oppfordrer til deltakelse vil delta i organisasjonsarbeid, og deretter oppleve sterkere grad av mellommenneskelig tillit. Vi kan også snu dette og tenke oss at en person som opplever mellommenneskelig tillit, mener det er meningsfullt å engasjere seg i en organisasjon, og utvikler en forståelse for en sosial norm, med utgangspunkt i sin egen erfaring. Vi kan tenke oss flere slike tilfeller.

Som jeg beskriver i kapittel 3.4 er det mangler i datamaterialet når det gjelder organisasjonsdeltakelse. Med utgangspunkt i dataene jeg har til rådighet, bruker jeg tillit til medmennesker og tillit til politiske institusjoner som operasjonalisering av sosial kapitalbegrepet. All den tid det er sannsynlig at disse to formene for tillit opptrer samtidig, lar jeg variablene stå for hver for seg i analysen. Med denne operasjonaliseringen av sosial kapital støtter jeg meg på Rothsteins kritikk av Putnam, og Rothsteins forslag til forbedring av begrepsoperasjonaliseringen (Rothstein 2003: 98). Slik har jeg støtte i Rothstein for min operasjonalisering.

2.4 Tillit

Det er utfordrende å bruke et dagligdags uttrykk som *tillit* i en forskningssammenheng. Ordet brukes i folks hverdagsspråk, og slik fyller hver enkelt av oss det med vår mening. I en akademisk sammenheng er det alltid nødvendig å definere begrepene man bruker, kanskje spesielt viktig er det når vi har å gjøre med et ord som er fylt av konnotasjoner fra før av. Når det er sagt, så er det en bred litteratur i fagspennet sosiologi, økonomi og psykologi, som omhandler tillitsbegrepet.

I denne undersøkelsen skal jeg bruke variabelen tillit som både avhengig og som uavhengig variabel. I første del av analysen for å undersøke hva som påvirker grad av tillit, for i andre del av analysen måle hvordan grad av tillit virker inn på ens demokratiske deltakelse. Jeg vil også operere med to forskjellige typer tillit, nemlig persontillit og tillit til institusjoner. *Tillit til medmennesker* dreier seg om relasjoner til medmennesker, mens *tillit til politiske institusjoner* sier noe om enkeltpersoners forhold til mer upersonlige systemer som ulike politiske institusjoner.

Variabelen *-tillit til politiske institusjoner* (Oslo Byråd, Stortinget og politiske partier) og *tillit til medmennesker* er fundert i spørsmålet: ”Jeg vil nå lese opp navnene på ulike institusjoner i samfunnet. Kan du være så snill å fortelle meg hvor mye du personlig stoler på disse institusjonene. Veldig mye, ganske mye, lite, ikke i det hele tatt”. Målet *tillit til medmennesker* er basert på svarene gitt til de to spørsmålene: ”Generelt sett, vil du si at de fleste [med samme landbakgrunn som deg] er til å stole på, eller mener du at man ikke kan være for forsiktig?” og ”Generelt sett, vil du si at de fleste nordmenn er til å stole på, eller mener du at man ikke kan være for forsiktig?”⁵. Med utgangspunkt i disse spørsmålene, legger jeg til grunn at tillit er det som oppstår når man stoler på noe eller noen.

Uttrykket ”å stole” på er ikke entydig, og hver enkelte respondent kan oppfatte begrepet ulikt, og derfor legge forskjellige tanker til grunn for svaret. Når det gjelder tillit til institusjonene, kan det forstås som at man 1) ikke ser på institusjonen som korrump, at prosedyrene blir fulgt slik de skal etter loven, eller at man 2) opplever at ens personlige interesser blir ivaretatt av institusjonen. Dette er kun to av mange mulige måter å oppfatte et slikt spørsmål på (se over). Når det gjelder tillit til medmennesker kan man mene at folk stort sett er til å stole på, men at de enkeltpersonene som ikke kan stoles på gjør at man må være forsiktig med alle. Dette behøver ikke å bety at man har mistillit til folk generelt.

Jeg støtter meg til sosiolog Trygve Gulbrandsens definisjon av tillit:

”Tillit er en holdning eller innstilling hos en person til en annen person (eller til et bestemt sosialt system), som rommer en forventning om at den andre en gang i nær fremtid vil utføre eller avstå fra bestemte handlinger. Den situasjonen som denne holdningen oppstår i er (...) karakterisert av at den som gir tillit vil lide et følbart tap dersom hans/hennes forventninger om den andres atferd ikke blir innfridd” (Gulbrandsen 2001: 300).

Selv om denne definisjonen først og fremst dreier seg om generalisert tillit eller tillit til medmennesker, så kan definisjonen også være gyldig for institusjonell tillit, som i vår sammenheng handler om tillit til politiske institusjoner.

---

⁵ Spørreskjemaet som er grunnlaget for undersøkelsen er vedlagt oppgaven.

En annen måte å definere et begrep eller fenomen på, i tillegg til å finjustere allerede foreliggende definisjoner, er å avgrense det opp mot liknende begreper. Sosiolog Niklas Luhmann trekker fram de nærliggende begrepene *familiarity* og *confidence* (Luhmann 1988: 300). ”’Familiarity’ innebærer at en person er fortrolig eller velkjent med ulike fenomener eller tilstander i sosialt liv, uten å reflektere nærmere over det. ’Confidence’ foreligger når et menneske føler seg sikker på at deres forventninger til et annet menneske (eller et sosialt system) ikke vil bli skuffet” (Gulbrandsen 2001: 300). *Confidence* viser til ”en visshet, som nærmer seg sikkerhet, for hvordan fremtiden i en eller annen henseende vil fortone seg” (Gulbrandsen 2001: 90). Med en slik definisjon som utgangspunkt, kan vi mene om tillit at det, i motsetning til *familiarity*, ikke bunner i tattforgittheter, ei heller er en holdning man ikke har reflektert over. Deretter kan vi, i motsetning til *confidence*, forstå tillit som en mer risikobasert holdning, basert på at man ikke kan kjenne utfallet av ens forventninger til et annet menneske eller system.

En konsekvens av et tillitsforhold, men altså ikke en forståelse av tillit i seg selv, er at det er ressursbesparende: ”Den som føler seg trygg til gi tillit til en annen person, trenger ikke bruke tid og krefter på å hente inn og vurdere mer informasjon om den andre. Dermed kan en aktør komme raskere fram til nødvendige beslutninger og til å iverksette disse i praktisk handling” (Gulbrandsen 2001: 78)⁶. Slik ser vi at tillit-begrepet har en rekke fellestrekk med sosial kapital (Hernes 2007: 126). Effektiviteten som tillit skaper kan gjøre det lettere å engasjere seg i politiske aktiviteter, fordi man gjennom nettverk av bekjentskaper har kunnskap om hvordan man kan gå fram.

2.5 Politiske ressurser

I tillegg til at borgerne har rettigheter gjennom det politiske systemet, er det også en større diskusjon hva som ligger til grunn for at borgerne tar disse rettighetene i bruk. Politiske ressurser er et begrep som sier noe om den enkelte borgers evne til å mobilisere sine politiske interesser. Slik er politiske ressurser et samlebegrep som betegner ulike midler,

---

⁶ Se også kapittel 3.5 Presentasjon av datamaterialet for diskusjon om operasjonalisering av tillitsbegrepet.

egenskaper og ferdigheter borgeren kan aktivisere for å søke politisk innflytelse gjennom deltakelse. Denne tilnærmingen er mer individbasert enn gruppebasert. Det å ta utgangspunkt i den enkelte borgers politiske ressurser, markerer en forskjell fra det å legge kulturelle forskjeller hos ulike etniske minoriteter til grunn for variasjoner i politisk engasjement. Fra å se på politiske ressurser som et individuelt trekk, kan vi se på politiske ressurser i ut fra en gruppeforståelse. En rekke egenskaper framstår til sammen som politiske ressurser og disse kan finnes i større eller mindre grad blant de etniske minoritetene vi undersøker. Dette fordi vi ser at de ulike gruppene har fellestrekk innad, grunnet tradisjoner og erfaringer de bringer med seg fra hjemlandet. Det kan være høy respekt for autoriteter eller sterke tradisjoner for organisasjonsarbeid (Togeby 2003: 26). Slik kan vi gjøre funn, som Togeby kaller kollektiv mobilisering (2003: 120), og som vi også har sett hos deler av innvandrerbefolkningen i Oslo (Saglie and Bjørklund 2005: 188). Den norske sosiologen Willy Martinussen oppsummerer politiske ressurser som ”bruksverdier – verdier enkeltpersoner rår over – som tid, penger, posisjoner, prestisje, utdanning, og lignende åpner muligheter for politisk medbestemmelse, fordi de bl. a. kan brukes til politisk aktivitet” (1973: 18). I denne betegnelsen ligger ikke bare evner, men også innstilling til politisk aktivitet. Slik beskriver *politiske ressurser* kombinasjonen evne og vilje til politisk deltakelse. I min undersøkelse vil jeg også la ulike typer ressurser ligge til grunn for undersøkelsen. I betegnelsen politiske ressurser inkluderer jeg botid i Norge, utdanning, alder, arbeidstilknytning⁷.

Slik vil jeg undersøke sammenhengen mellom integrasjon i arbeidslivet, og grad av ressurser og demokratisk deltakelse. Jeg vil se om det er slik at integrasjon er noe som har en akkumulerende effekt, for eksempel slik at hvis man er i arbeid, så er det større sannsynlighet for at man også er politisk aktiv.

---

⁷ Se avsnitt 3.6 Uavhengige variabler for en større presentasjon av variablene.

2.6 Statsborgerskap, medborgerskap og samfunnsborgerskap

Det er flere måter å betegne borgerens tilhørighet til staten og storsamfunnet, og det skal vi se nærmere på her. Kriteriene for å få stemme ved det norske stortingsvalget er at man er norsk statsborger. Statsborgerskap kan man oppnå etter sju års lovlig opphold i landet. For å stemme ved kommunevalg er det tilstrekkelig med tre år med fast bostedsadresse i Norge. Mens ordet *statsborgerskap* sier noe om type rettigheter man har, kan vi bruke begrepet *medborger* for å si noe om plikter den enkelte har overfor fellesskapet og samarbeidet som ligger til grunn for det demokratiske system. Slik kan vi si at statsborgerskapet beskriver den vertikale tilknytningen mellom stat og borger, mens medborgerskapet gir oss et horisontalt perspektiv, som beskriver borgernes samspill seg i mellom, i deres felles arbeid basert i det sivile samfunn av organisasjoner og meningsutvekslinger. Et tredje begrep som forsøker å knytte de to ovenstående sammen er *samfunnsborger*. Samfunnsborger har blitt introdusert som en samlebetegnelse som favner både statsborger og medborger, og slik til tilsvarer det engelske begrepet *citizenship* (Brochmann 2002a: 59).

Statsborgerskap er juridisk fundert og dreier seg om en persons rettigheter. Disse er lovbaserte og skal innfris av staten (Brochmann 2002a: 59). Medborgerskapet er knyttet til mer abstrakte størrelser som identitet, lojalitet og tilknytning. Dette kommer til uttrykk gjennom samfunnsdeltakelse.⁸

Som borgere i et samfunn har vi plikter og rettigheter. Hvilken normative forståelse av plikter som dominerer, kan variere. Men det som er målbart er både enkeltindividens 1) rettigheter og plikter, og 2) faktisk deltakelse i demokratiet. I denne undersøkelsen skal jeg ikke redegjøre for rettigheter og plikter, snarere prøve å forklare bakgrunnen for forskjeller i den faktiske deltakelsen i demokratiet. Robert A. Dahl argumenterer for at det er rettigheter som er den viktigste dimensjonen ved et demokrati. (Dahl 1999: 12) Så lenge rettighetene og mulighetene er på plass, ser ikke Dahl lav valgdeltakelse i seg selv som et tegn på krise for

---

⁸ Den større diskusjonen om medborgerskapet, med utgangspunkt i Marshalls inndeling i det liberale, demokratiske og sosiale medborgerskapet i tillegg til andre diskusjoner om det marxistiske og et liberalt medborgerbegrep jfr bl. a. kapittel 7 i (Lorentzen 2004), velger jeg ikke å bruke plass på her.

de demokratiske institusjonene (Hansen 2002: 47). Med denne undersøkelsen ønsker jeg å se på nettopp den faktiske deltakelsen.

Selv om Dahl ikke anser deltakelsen i seg selv for å være det viktigste for å karakterisere hvor vellykket et demokratisk system er, så vil jeg med denne undersøkelsen forsøke å forstå hvor godt inkludert ulike etniske grupper er, og søke å finne forklaringer på forskjeller. Hvis det er lav deltakelse, tross like rettigheter, er det ikke da en fare for at det ikke er reelle like muligheter? Vi kan også tenke oss at det er systematisk ulikt engasjement for det samfunnet vi lever i. Også dette vil være interessant å undersøke. Det er viktig at befolkningen tar rettighetene i bruk, slik at alle stemmer blir hørt, og ikke enkelte gruppers interesser står i fare for å bli underkommunisert. Om borgernes rettigheter, innenfor enkelte grupper, blir systematisk lite brukt, har demokratiet et problem. Dette kan ha grunnlag i manglende kjennskap til systemet eller mer eller mindre bevisst utestengelse fra majoritetsbefolkningen. Videre kan det være det politiske systemet det er noe galt med, det kan framstå som fremmedgjørende, ugjennomtrengelig og uforståelig. Men det er ikke det politiske systemet som skal undersøkes i denne oppgaven, men folks tilnærming til det. Og vi skal prøve å forstå hvordan vi kan forklare forskjeller i grad av tillit og demokratisk deltakelse.

La oss så se på forskjellene i rettighetene som ulike borgere av samfunnet har. Utlendinger som bor i Norge har forskjellige rettigheter, ut fra hvor lenge man har bodd her, jfr. over. Castles og Miller problematiserer det at demokratiske stater opererer med ulike grader av statsborgerskap. De hevder at det bryter med grunnleggende prinsipper i den demokratiske staten, som sier at alle samfunnsmedlemmene skal inkluderes i det politiske fellesskap (community)(Castles and Miller 1993: 40). Castles og Miller omtaler ikke her situasjonen i Norge spesielt, men det er relevant å påpeke at vi også i Norge har forskjellige rettigheter for enkeltmennesker, avhengig av status. Man kan spørre seg om det ikke er problematisk at noen borgere i et samfunn er ekskludert fra å delta i det politiske samfunn, av rent formelle grunner. Grunner kan være for kort botid i Norge til å stemme ved kommunevalg, eller at man ikke har oppnådd eller ønsket norsk statsborgerskap for å stemme ved nasjonale valg, som beskrevet over. Forskjeller i folks type borgerskap kan, som vi senere skal komme tilbake til i analysen av datamaterialet, få konsekvenser for folks utøvelse av deres samfunnsborgerskap. Jeg skal gjøre separate undersøkelser av det politiske engasjementet hos folk som ikke har stemmerett ved nasjonale valg, for å se hva slags utfall det å ikke ha

---

rettigheter kan gi. På den ene siden kan vi tenke oss at folk uten stemmerett benytter andre kanaler for å gjøre sin mening kjent, mens vi på den andre siden kan se for oss at det å ikke ha stemmerett virker demotiverende og gir en følelse av eksklusjon fra det politiske livet.

2.7 Det sivile samfunn

Det sivile samfunn er summen av organisasjonsliv, en åpen og resonnerende offentlighet og borgernes kollektive samspill utenfor statsapparatet. Det er i dette rommet samfunnsborgernes demokratiske deltakelse utspiller seg. Den italienske marxisten Antonio Gramsci beskrev det sivile samfunn som en sfære som står utenfor både det statlige og det økonomiske system. Denne sosiale sfæren kunne, i følge ham, være en kilde hvorfra demokratisk engasjement kan utvikle seg som en motvekt til økonomisk og politisk klassemakt. (Andersen 2005: 493-494). En slik beskrivelse er en idealisert versjon, som ikke er ulik måten Habermas omtaler *offentligheten* (Eriksen and Weigård 1999: 161). Tross større og mange diskusjoner om hvordan vi skal forstå hva det sivile samfunn er, samt dets funksjon eller rolle, oppsummerer Andersen at de fleste kan samles om at det sivile samfunn er en sfære for relativt spontant organisert sosialt liv, som bygger på frivillighet og meningsdannelse, basert på åpen og fri kommunikation. Det omfatter frivillige foreninger, sosiale bevegelser, lokalsamfunn, interessegrupper, religiøse menigheter og grupper og bevegelser innenfor kultur og kunst med mer (2005: 494). Det er i denne delen av samfunnet vi finner samfunnsborgerens demokratiske deltakelse og utøvelse av tillit til både politiske institusjoner og medmennesker.

3. Presentasjon av datamaterialet

I dette kapitlet presenterer jeg datamaterialet, dets utvalg og svakheter. Jeg gir også en innføring i de avhengige og uavhengige variablene, hvor jeg presenterer hvilke teorier som ligger til grunn for utvelgelsen av variablene, og mer detaljert hvordan variablene er operasjonalisert i denne undersøkelsen. Avslutningsvis i kapitlet gjør jeg meg noen betraktninger om etiske spørsmål knyttet til kategorisering av personer basert på landbakgrunn.

3.1 Utvalg

Analysen er gjort ut fra en spørreundersøkelse med 1200 informanter, gjennomført på individnivå blant tre ulike minoritetsgrupper, samt majoritetsbefolkningen i Oslo. Intervjuene ble gjort per telefon av analyseselskapet Opinion for Institutt for samfunnsforskning i 2003. Informantene ble trukket fra Folkeregisteret etter kriterier som oppfyller representativitetskravet (Rogstad 2007: 167). Informantene fordeler seg på fire forskjellige grupper med 300 personer i hver: pakistanere, tyrkere, bosniere og etnisk norske. Respondentene ble tilbudt å bli intervjuet på morsmålet (hvis det var annet enn norsk), norsk eller engelsk. 86 personer (9,6 prosent) av respondentene som har utenlandsk bakgrunn, er etterkommere⁹. Av etterkommerne er 18 personer (21 prosent) med tyrkisk bakgrunn, og 68 personer (79 prosent) med pakistansk bakgrunn. Grunnen til at det ikke er etterkommere med bosnisk bakgrunn kan være at de bosniske flyktingene kom til Norge i løpet av få år på begynnelsen av 1990-tallet, og at de derfor ikke har ”rukket” å få barn her til lands som ville vært gamle nok til å delta i undersøkelsen. Det kunne være interessant å se nærmere på gruppen med tyrkiske og pakistanske etterkommere, for å undersøke hva som eventuelt skiller dem fra det politiske engasjement hos førstegenerasjons innvandrere, men i og med at gruppen med førstegenerasjons innvandrere er så få ville ikke en slik undersøkelse gi ekstern validitet, eller generaliserbarhet.

---

⁹ Tidligere ble denne gruppen kalt andre generasjons innvandrere. Etterkommere er nå et mer etablert begrep (Blom and Henriksen 2008).

3.2 Avgrensninger i datamaterialet

Datamaterialet er i utgangspunktet samlet inn til en undersøkelse som har mange fellestrekk med mine analyser. Det gjør at det ikke er nødvendig å gjøre avgrensninger i utvalget, da det ikke er noen respondenter som er nødvendig å utelukke. De respondentene som er tatt ut av materialet er personer som er registrert med åpenbare gale verdier. Mer om dette i avsnitt 3.4 Feil og mulige mangler i datamaterialet.

3.3 Frafall og representativitet

Datamaterialet er basert på spørreundersøkelsen gjort i regi av Institutt for samfunnsforskning (ISF) til forskningsprosjektet ”Multikulturelt demokrati i europeiske byer”. Til undersøkelsen ønsket initiativtakerne at det skulle være 300 fra hver av de fire gruppene. Opinion, som utførte undersøkelsen, gjorde oppringninger til personer med den aktuelle bakgrunnen til de hadde fått 300 besvarte spørreskjemaer fra hver av gruppene. Frafallet var størst blant etniske nordmenn. Der var svarprosenten på 38,1, inkludert de som ikke svarte på oppringing. Svarprosenten var på 71,2 prosent blant folk med pakistansk bakgrunn, noe lavere blant bosnierne med 55,4 prosent, og på omkring 44,7 prosent blant de med tyrkisk bakgrunn (Rogstad 2007: 167-168). Det er alltid urovekkende med frafall blant respondentene, kanskje særlig når det er et såpass stort sprik mellom svarprosenten de ulike gruppene i mellom. Det at folk ikke har svart på undersøkelsen kan både være grunnet i at folk har takket nei, og det kan være at de har vært utilgjengelige. Man kan tenke seg at de som ikke ville svare da de ble ringt opp om spørreundersøkelsen ”Multikulturelt demokrati i europeiske byer”, kan være personer som ikke er spesielt opptatt av demokratispørsmål. Det kan være mange forklaringer på hvorfor noen velger å delta i en undersøkelse og andre ikke. Kanskje er det folk som har god tid, eller føler seg mindre stresset enn andre. Det kan være er det ensomme personer som er glad i å snakke i telefonen. Eller man treffer personer som liker å svare på spørreundersøkelser generelt, eller som er interessert i temaet spesielt. Videre kan det være at de som intervjuerne ikke fikk tak i, var folk som ikke var hjemme fordi de var ute og var engasjerte i en forening. Hvilken forklaring som er mest riktig får vi ikke vite, men det finnes metodiske grep for å finne ut om undersøkelsen likevel er godt nok grunnlag for generaliserbare konklusjoner. Det er ikke frafall i seg selv som er problematisk, men dersom det er systematisk frafall i den ene eller andre retning. Er det tilfeldig frafall vil

---

det ikke virke inn på resultatene. En måte å kontrollsjekke undersøkelsens nivå er å sammenligne valgdeltakelsen blant etnisk norske, konstatert i en annen spørreundersøkelse, med resultatet vi får i vår, for å se på hvor stor diskrepansen er. En slik sammenligning gjør jeg med SSB sine tall på valgdeltakelse (Lysø and Bergseteren 2004). Jeg undersøker også hvorvidt funnene mine samsvarer med studier av tillit i med den europeiske samfunnsundersøkelsen (Ringdal 2004). Jeg beskriver sammenligningen mer detaljert i kapittel 7 om valgdeltakelse og kapittel 5 om tillit til politiske institusjoner. Det vi finner er at det er noe høyere grad av valgdeltakelse i undersøkelsens utvalg, enn i befolkningen for øvrig. Det kan tyde på at det er folk som har en mer enn gjennomsnittlig interesse for demokrati og deltakelse som har sagt ja til å delta i denne undersøkelsen. Det betyr likevel at det er interessant å studere forskjeller i utvalget, men det betyr at vi særlig ser på variasjoner blant dem som inngår og som er interessert, heller enn forskjell mellom de interesserte og de mindre interesserte.

Det er et metodisk valg hvorvidt man velger å gjøre 1) undersøkelser slik denne har blitt gjort, hvor man ringer til man har fått et visst antall besvarelser, eller 2) å hente inn et representativt utvalg som man gjør undersøkelsen på, og som man får en svar prosent ut fra det. Man vil uansett valg av metode få en viss frafallsprosent. Hvorvidt man velger den ene eller den andre utvalgs måten er en vurdering man må gjøre fra undersøkelse til undersøkelse.

Vi må være åpne for muligheten for overrapportering og muligens også underrapportering på flere av spørsmålene, i og med at materialet som undersøkes er basert på spørreundersøkelser. Målefeil i de uavhengige variablene er uproblematisk så lenge de er usystematiske. Er de systematiske, kan dette bli bekymringsfullt fordi det kan føre til at man trekker feilslåtte konklusjoner. Faren for over- og underrapportering kan være større når spørsmål dreier seg om handlinger det er knyttet sterke normer eller lovmessige forhold til (Skog 2004: 94). I denne undersøkelsen kan man se for seg at når temaet for undersøkelsen er demokrati, kan det gi respondenten følelsen av at det er en skattet handling å eksempelvis stemme ved valg. Slike vurderinger kan føre til overrapportering. Dette skjer ikke fordi respondenten bevisst ønsker å lyve, men fordi vedkommende har et behov for å fremstå som en god borger, i et samfunn hvor demokratisk deltakelse er verdsatt og det er bekymrede ekspertuttalser i pressen hvis valgdeltakelsen har blitt redusert fra tidligere valg. Vi kan også tenke oss at spørsmål som dreier seg om mer abstrakte størrelser som tillit kan være mer

utsatt for overrapportering, enn spørsmål om mer konkrete handlinger. Slike kan man forsøke å unngå urettmessigheter ved å spørre folk om deres handlinger, heller enn holdninger. Dette fordi folk kan ha en tendens til å beskrive sin idealversjon av seg selv, gjennom det man står for, selv om disse egenskapene ikke nødvendigvis er avspeilet i konkrete handlinger.

Datamaterialet er basert på en tverrsnittsundersøkelse med utgangspunkt i noen uavhengige variabler (etnisk tilhørighet og bosatt i Norge). I tillegg til aktiviteter knyttet til politisk engasjement i organisasjoner og annet, ble det stilt spørsmål om tillit både til medmennesker og ulike samfunnsinstitusjoner. Det ble også spurt om valgdeltakelse i nasjonale og lokale valg som hadde vært noen år tidligere. En slik måte å gjøre undersøkelser på har den svakhet at det er "[b]egrenset sammenlignbarhet og derav følgende konfunderte eller spuriøse korrelasjoner" (Skog 2004: 74). Videre at forskeren ikke kan vite hva som "kommer først, og en vil heller ikke ha den nødvendige informasjonen om hvorvidt X og Y opptrer nær hverandre i tid - eventuelt om det foreligger noen mellomliggende kausalkjeder som knytter dem sammen" (Skog 2004: 74). Eller sagt på en annen måte: "Tverrsnittsundersøkelser har [...] den viktige svakhet at prosesser som utfolder seg over tid, bare indirekte kan observeres. Tverrsnittsundersøkelser er derfor problematiske i årsaksanalyser der etablering av tidsrekkefølgen mellom årsak og virkning er viktig" (Ringdal 2001:259). Slik er tverrsnittsundersøkelser et bilde på en situasjon på et gitt sted og tid, som i prinsippet gjør det vanskelig å si noe om hva som kommer først av utfall og forklaring. Respondentene har svart på spørsmål om deres aktiviteter på et gitt tidspunkt. Slik får man med tverrsnittsundersøkelser et øyeblikksbilde av en situasjon. Det blir derfor vanskelig å fastslå rekkefølgen på årsak og virkning, fordi vi bare observerer at en rekke faktorer opptrer samtidig eller ikke hos et individ.

Strengt tatt kan man si om tverrsnittsundersøkelsen at den har et problem hva angår sammenlignbarhet med andre tilsvarende undersøkelser, all den tid ytre omgivelser stadig endrer seg, og slik kan påvirke respondenters svar i undersøkelsen. Fordelen med tverrsnittsundersøkelser er at man på en effektiv måte kan få svar på en rekke spørsmål fra en større gruppe mennesker. Slik kan man få kartlagt en del informasjon om holdninger og handlinger, som kan sammenholdes med bakgrunnskunnskapen om informantene, som også

---

kommer fram av undersøkelsen. Selv om det prosessuelle blir borte er regresjon en årsaksanalyse.

3.4 Feil og mulige feil i datamaterialet

I behandlingen av store mengder tall er det fort gjort at det dukker opp småfeil på grunn av unøyaktigheter. Dette kan skje allerede i arbeidet med å notere inn svarene på spørsmålene på datamaskinen. Jeg skriver mer om målefeil i 3.3 Frafall og representativitet. I datamaterialet kan vi noen ganger finne åpenbare uriktige svar, men i mange tilfeller er de ikke observerbare, fordi de føyer seg i mengden med sannsynlig ”sanne” og ”riktige” svar. Dette er en feilmargin man som forsker alltid må risikere, men når de er åpenbare har jeg valgt å ta dem ut av datamateriale, slik at de ikke påvirker undersøkelsen. Jeg ekskludert de verdiene som framstår som feilkilder. Det har vært aktuelt på variablene botid, inntekt og utdanning.

Botid: I datamaterialet omtales seks personer med ankomstår til Norge i 1905, 1929, 1953, 1954, 1963 og 1964. Ved å sjekke hvor gamle de er, og fant jeg ut at de er født etter det som skulle være ankomståret. Dermed har jeg kodet disse om til ”sysmis”.

Inntekt: To respondenter oppgir at deres husholdningsinntekt er henholdsvis 5000 000 og 8000 000 kroner. Dette er selvfølgelig mulig, men siden det er en jevn stigning i inntektsspennet opp til 3000 000 kroner, vil disse to verdiene gjøre inntektsspennet unødvendig stort. Det er derfor mer hensiktsmessig å utelate dem fra undersøkelsen enn det har å la dem bli. Verdiene 5 000 000 og 8 000 000 er omkodet til ”sysmis”.

Utdanning: denne variabelen er oppgitt i antall år med gjennomført fulltids skolegang. I frekvensen over denne variabelen er det en som er notert med 53 år, og seks personer er oppført med 99 års skolegang. Disse er også ekskludert fra undersøkelsen ved å bli omkodet til ”sysmis”.

Manglende stemmerett: det er fem personer med etnisk norsk bakgrunn som oppgir at de ikke har stemmerett ved nasjonale valg. Ved å undersøke hvilke respondenter som svarte dette, så jeg at de var for unge til å stemme ved stortingsvalget i 2001. Spørreundersøkelsen er gjort i 2003, og for å være med måtte respondentene ha fylt 18. De fem personene som ikke hadde stemmerett i 2001 var 18 og 19 i 2003. Jeg velger å utelate disse fem personene

fra analysen fordi jeg skal se på personer med innvandrerbakgrunn uten stemmerett ved nasjonale valg, i kapittel 8.2 Politisk engasjement blant personer uten stemmerett.

Blant spørsmålene som dreier seg om organisasjonsmedlemskap- og deltakelse er det en beklagelig høyt missingnivå. Missingnivået på 80-98 prosent gjør tallene ubrukelige. Forklaringen på dette er antakeligvis at spørsmålene var, i følge veileder og ansvarlig for spørreskjemaet Jon Rogstad, for lange og kompliserte. Dette gjorde at nesten alle respondentene ikke svarte. Dette utgjør en lei mangel i materialet.

I spørsmålet om hvorvidt man deltar som beslutningstaker på møter har vi en missing på 53,9 prosent. Dette er også svært høyt. En så høy missing-rate kan bety at vi har en feilrepresentasjon i svarene. Er dette tilfelle er det problematisk å generalisere svarene vi får. Forskeren må imidlertid velge hvor høyt taket skal være for missing-raten. Er man svært streng gir man slipp på tall som kanskje kan være brukbare. Ved høy missing-rate vil det alltid være et spørsmål om skjønn for hvordan forskeren håndterer problemet. En løsning, for fortsatt å kunne bruke slike mangelfulle svar, er å prøve å finne ut noe om hvem som ikke svarer, og sammenligne dem med gjennomsnittsverdier i materialet. Slik kan man se om de som har svart likevel kan være representative for respondentene. Jeg har valgt å utelate spørsmål fra undersøkelsen som har en missing på 60 prosent eller høyere.

3.5 Avhengige variabler

Jeg vil her presentere de ulike avhengige og uavhengige variablene jeg skal bruke i analysene av datamaterialet. Som det fremgår under vil variablene som måler institusjonell og mellommenneskelig tillit både brukes som avhengig og uavhengig variabel. Slik gjør jeg analysene i to trinn, først med tillit til politiske institusjoner og tillit til medmennesker som avhengig variabel, og deretter tillit inkludert som uavhengig variabel, i analysen med demokratisk deltakelse som avhengig variabel. Demokratisk deltakelse favner både valgdeltakelse og en indeks for å måle politisk engasjement. Indeksen er satt sammen av seksten aktiviteter som respondenten har deltatt på eller ikke, som utgjør min operasjonalisering av politisk engasjement. Valgdeltakelsen er både lokal (bystyret, i og med at undersøkelsen er gjort i Oslo) og nasjonal (Stortinget).

Tillit til politiske institusjoner

Dette er en variabel som jeg skal bruke i to forskjellige deler av undersøkelsen. Først skal jeg bruke den som avhengig variabel, for å se på hvilke faktorer som kan være med å påvirke folks grad av tillit til ulike institusjoner. Deretter skal jeg benytte meg av målet på institusjonell tillit som uavhengig variabel kalt *tillit til politiske institusjoner*. Denne variabelen er operasjonalisert som en additiv indeks som omfatter Oslo Byråd, Stortinget og politiske partier. Variabelen er fundert i spørsmålet: ”Jeg vil nå lese opp navnene på ulike institusjoner i samfunnet. Kan du være så snill å fortelle meg hvor mye du personlig stoler på disse institusjonene. Veldig mye, ganske mye, lite, ikke i det hele tatt” (se spørreskjema vedlagt). Respondentene som har svart at de stoler ”veldig mye” eller ”ganske mye” på den aktuelle institusjonen, er omkodet til å forstås som ”stoler på”, mens de som svarte ”lite” eller ”ikke i det hele tatt”, forstås som ”stoler ikke på”. Skåren respondenten får på den additive indeksen om institusjonell tillit er fra null til tre ut fra hvor mange institusjoner man oppgir at man stoler på. Ved å stille spørsmålet på denne måten, kan man sammenligne med andre undersøkelser. Dette kan være nyttig for å sette undersøkelsen inn i en større sammenheng. Ved å gjøre slike komparasjoner, kan man se nye dimensjoner og perspektiver ved funn i analysene av undersøkelsen. I den europeiske samfunnsundersøkelsen (Ringdal 2004) har spørsmålene blitt stilt med samme formulering, og det at det er identisk spørsmålsformulering er nødvendig for å kunne gjøre en relevant sammenlikning av de ulike datamaterialene (Ringdal 2001: 268-269). Forskjellen på den europeiske samfunnsundersøkelsen og denne, er at rettsvesenet og politiet er inkludert i spørsmål om tillit til samfunnsinstitusjoner. Det er også gjort flere spørsmål om tillit til medmennesker enn det er i vårt datamateriale, slik at målet på mellommenneskelig tillit i den europeiske samfunnsundersøkelsen presenteres som en indeks. Noe man finner i den europeiske samfunnsundersøkelsen er at det er tett samsvar mellom høy tillit til politiske institusjoner og tillit til medmennesker (Ringdal 2004). Funnet som dreier seg om samsvar mellom de to ulike formene for tillit, er det interessant å sammenligne.

En innvending som kan komme om både spørsmål knyttet til Stortinget og Oslo Byråd i vår undersøkelse, er at spørsmålet om hvorvidt man stoler på disse institusjonene, kan forstås på minst to måter. Den ene forståelsen kan være om man stoler på institusjonen i seg selv, at den fungerer som den er satt til å gjøre, mens den andre forståelsen kan være av den daværende sammensetning av Storting eller Byråd. Hvorvidt man svarer ut fra tillit til

institusjonen i seg selv, eller de sittende politikerne kan gi svært ulike utfall. Det er større fare for ulike tolkningsmuligheter ved kvantitative undersøkelser enn ved kvalitative, for man kan tenke seg at kvalitative intervjuer skaper en situasjon hvor det er mer rom for avklaringer i tvilstilfeller, enn kvantitative gjør.

Andre institusjoner folk ble spurt om tillit til, i tillegg til de nevnte over, er Politiet, Domstolen og mediene. Da dette er en undersøkelse som ser nærmere på tillit til det politiske systemet, og politisk deltakelse, velger jeg å fokusere på institusjonene som direkte berører det politiske apparatet, og ikke forvaltning av lovverket og pressen. Mediene utelukker jeg fra denne indeksen er det fordi de står på siden av det statlig/kommunale apparatet som de andre institusjonene føyer seg inn under. Jeg mener ikke med dette å avvise mediens rolle til å være med på å skape tillit til politikere og valgsystemet, men kanskje er deres rolle heller noe som kan ligge blant årsaksforklaringene til grad av tillit til politiske institusjoner.

Tillit til medmennesker

På samme måte som variabelen tillit til politiske institusjoner skal fungere både som avhengig og som uavhengig variabel, skal også variabelen om tillit til medmennesker gjøre det. Målet på tillit til medmennesker er basert på svarene gitt til de to spørsmålene: ”Generelt sett, vil du si at de fleste [med samme landbakgrunn som deg] er til å stole på, eller mener du at man ikke kan være for forsiktig?” og ”Generelt sett, vil du si at de fleste nordmenn er til å stole på, eller mener du at man ikke kan være for forsiktig?” (Se spørreskjema i vedlegg). Med denne variabelen måler vi tilliten til andre medmennesker, det være seg med samme eller annen landbakgrunn. Når jeg bruker tillit som uavhengig variabel har jeg slått sammen tillit til etnisk norske og til personer med samme landgruppe, til en indeks som går fra null til to. Med null stoler man ikke på noen av gruppene, med en stoler man på en av gruppene og med to stoler man på begge gruppene. Jeg skriver mer om tillit i avsnitt 2.1.5 Tillit.

Valgdeltakelse

Jeg undersøker grad av valgdeltakelse på nasjonalt og lokalt nivå. Deltakelse i lokale eller nasjonale valg er i stor utstrekning sett på som målestokk for et velfungerende demokrati. Det å delta ved valg har en særskilt status og betydning, skriver Lawrence E. Rose: ”Det er gjennom valg at rammen for det politiske fellesskapet skapes. Det er gjennom valg at beslutningstakerne blir utpekt og den politiske kursen staket ut” (2005: 228). I Norge har historisk sett valgdeltakelsens høydepunkt vært på 1960-tallet, med en deltagelse på rundt 80 prosent. Fallende deltagelse ned til 65 prosent på slutten av 1990-tallet har skapt bekymring (Hansen and Tjerbo 2003: 6). Det hevdes ofte at det å stemme vel så mye dreier seg å etterleve en forventning både fra andre og en selv av utøvelsen av borgerrollen, en norm, som ønsket om å øve innflytelse på politikken (Togeby 2003: 100) (Rose 2005: 228). Med en slik forståelse, dreier en undersøkelse av valgdeltakelse blant folk med innvandrerbakgrunn seg vel så mye om integrasjon og internalisering av normer, som en studie av vilje til makt og innflytelse.

Politisk engasjement

Noe av det jeg ønsker å fange opp med en indeks for politisk engasjement er grasrotengasjement. Jeg går mer inn på debatten om grasrotengasjement i avsnitt 2.2 om demokratisk deltagelse. I denne indeksen plasserer jeg det Lise Togeby kaller ukonvensjonell politisk deltagelse (2004). Indeksen for politisk engasjement er konstruert av seksten aktiviteter som ikke nødvendigvis omfattes av organisert politisk arbeid og valgdeltakelse. Jeg setter sammen variabler, som alle har blitt besvart med ja eller nei (altså hvorvidt man har vært med på denne aktiviteten eller ikke). Respondenten kan skåre fra null til seksten på indeksen avhengig av hvor mange aktiviteter vedkommende har deltatt på.

De inkluderte punktene er:

- tatt kontakt med en politiker
- arbeidet i politisk parti
- arbeidet i politisk aksjonsgruppe
- gått med jakkemerker/båret plakater
- skrevet under på opprop/underskriftskampanje
- deltatt i offentlig demonstrasjon
- boikottet bestemte produkter
- bevisst kjøpt bestemte produkter av politiske årsaker
- donert penger til en politisk organisasjon eller gruppe
- deltatt i streik
- samlet inn penger til en politisk organisasjon eller gruppe
- tatt kontakt med media
- deltatt i å ta beslutninger på møte
- planlagt eller ledet møte
- planlagt eller holdt en tale møte
- skrevet tekst (annet enn privat brev)

Når det gjelder møtedeltakelse har jeg omkodet svarene for å sidestille dem med de andre punktene i indeksen, for respondentene ble ikke spurt om hvorvidt de har deltatt eller ikke på møter. Jeg har valgt å definere de som utøver de overnevnte møteaktivitetene noen ganger i uken eller noen ganger i måneden som aktive, mens de som deltar noen ganger i året eller aldri kaller jeg ikke aktive.

Respondentene ble også spurt om de hadde kontaktet en offentlig lokal eller statlig myndighetsperson, og om de hadde tatt kontakt med advokat eller juridisk organ. Jeg valgte å ikke inkludere disse to punktene i indeksen for politisk engasjement, fordi jeg kan tenke meg at det er kontakt man kan gjøre på grunn av behov og interesser av privat karakter, som ikke nødvendigvis går inn i et engasjement for en sak utover privatpersonen. Vi kan se for oss kontakt med trygdemyndigheter eller bygningsetaten i det ene punktet, og advokat for eksempel i arveoppgjør eller husleiekontrakter, i det andre punktet. Samtidig viser det at man tar kontakt med disse institusjonene en evne til å orientere seg og legge fram krav. Jeg mener likevel at det ikke er nok til å komme i kategorien politisk engasjement. Denne kritikken kunne man også rettet mot punktet som omhandler møtedeltakelse, fordi det kan referere til møter knyttet til respondentens jobb. Jeg mener likevel at møter er av en annen karakter enn å kontakte en advokat for bistand i en nabokrangel, for eksempel, all den tid møter med flere personer inkluderer diskusjoner og at man i fellesskap tar avgjørelser.

Analysen jeg gjør med indeksen om politisk engasjement som avhengig gjør jeg som en lineær regresjonanalyse. Denne gjøres vanligvis med en avhengig variabel som er kontinuerlig (på intervall eller forholdstallsnivå). Fordi indeksen om politisk engasjement oppfyller kravet om å være kontinuerlig og består av mer enn fem verdier (Johannessen 2007: 133), er den altså egnet som avhengig variabel for lineær regresjon.

3.6 Kontrollvariabler/uavhengige variabler

De uavhengige variablene har blitt valgt ut fordi variablene har vist seg å være av betydning for demokratisk deltakelse i tidligere forskning (Brochmann and Rogstad 2004; Martinussen

---

1973; Rothstein 2003; Togeby 2003; Wollebæk and Selle 2005) på forskningsfeltet som favner flerkulturelt demokrati, sosial kapital og politisk integrasjon. Jeg inkluderer variabler som kjønn og ressurser for ikke å etnifisere eller kulturisere forklaringer på forskjeller de ulike gruppene i mellom, men åpne for at det kan være andre forklaringer på ulikhet i deltakelse og tillit. Ressurser operasjonaliseres gjennom variablene utdanning, økonomi og arbeidstilknytning.

Landbakgrunn

Ved å undersøke sammenhengen mellom landbakgrunn og demokratisk deltakelse kan vi finne ut om det er noen grupper som blir mindre hørt i det demokratiske system. Det er viktig å presisere at det ikke er likhetstegn mellom etnisk bakgrunn og landbakgrunn. I denne undersøkelsen er landbakgrunn en viktig uavhengig variabel, og den er basert på fødestedet til respondenten eller dennes foreldre. Det mest vesentlige skillet mellom de ulike gruppene vi undersøker, er at de har forskjellige innvandringsårsaker. Folk med pakistansk og tyrkisk bakgrunn i Norge har stort sett kommet til Norge som arbeidsinnvandrere, mens bosnierne har kommet som flyktninger fra krig.

I undersøkelsen "Flerkulturelle demokratier og politisk integrasjon i storbyer" er landbakgrunnen etablert ut fra at minst en av foreldrene til respondenten er født i Tyrkia, Pakistan eller Bosnia. Operasjonaliseringen av innvandrerbakgrunne er dermed videre enn SSBs mal, som er hjemlandet til begge den intervjuedes foreldre. Med definisjonen brukt i denne undersøkelsen er det ikke et skille mellom nasjonstilknytning og etnisitet. Dette kan gi et noe begrenset bilde av utvalget, da det er noe som kunne markert forskjell på for eksempel kurdere og tyrkere knyttet til majoritetsbefolkningen i det opprinnelige hjemlandet. I følge Statistisk sentralbyrå (SSB) består det de kaller innvandrerbefolkningen av "318 500 personer som bor i Norge er født i utlandet med to utenlandsfødte foreldre. I tillegg regner SSB med til innvandrerbefolkningen også de 68 200 personene født i Norge med to foreldre som begge er innvandrere, det blir i alt 386 700 personer eller 8,3 prosent av landets befolkning ved inngangen til 2006" (Østby 2006: 1). SSB regner også personer født i Norge til innvandrerbefolkningen, selv om de ikke selv har "vandret inn". Hvordan man beregner hvem den flerkulturelle befolkningen består av, varierer mye fra land til land (Østby 2006). Dette har også vært en større diskusjon i fagmiljø utenfor SSB. Se blant annet den norske antropologen Gullestad (2002). Innvandrerbefolkningen er bredt sammensatt, hva angår

antall nasjoner. Norge har innbyggere fra 208 forskjellige land, hvorav 15 av disse utgjør en minoritet på mer en 10 000 personer (Østby 2006). I denne studien skal vi hovedsakelig se på tre grupper, nemlig pakistanere, tyrkere og bosniere. Tilhørighet til gruppene er i denne undersøkelsen bredere enn SSBs måte å kategorisere mennesker på¹⁰. Gjeldende i denne undersøkelsen er at man ansees for å ha pakistansk (bosnisk eller tyrkisk) bakgrunn med bare en av foreldrene som innvandrer fra det aktuelle landet.

Det er viktig å kartlegge eventuelle forskjeller på deltakelse mellom de ulike hovedgruppene for å avverge at det er enkeltgrupper som faller utenfor systemet, og derfor står i fare for å bli marginalisert og oversett.. Man kan diskutere etnisitet som en fleksibel og elastisk bås, men det er en annen og større diskusjon som jeg går grundigere inn i avsnittet 3.7 om Begrepsbruk, kategorisering og etiske overveielser. Det er mange akademiske, teoretiske debatter om forskjell på etnisk bakgrunn, landbakgrunn med mer, men det er også noe folk uttrykker selv. At folk ikke nødvendigvis betegner seg selv med landtilknytning ved spørsmål om tilhørighet ser vi i denne undersøkelsen.

I et av spørsmålene i undersøkelsen er respondentene bedt om å presisere hva slags tilhørighet og betegnelse de opplever passer på dem selv. Spørsmålet lød: ”Nå vil jeg spørre deg om hvordan du oppfatter din etniske eller nasjonale identitet. Ser du på deg selv som hovedsakelig ... Annet.” (se spørreskjema vedlagt) De etnisk norske ble ikke stilt dette spørsmålet. 865 av de 900 respondentene svarer tyrker, bosnier eller pakistaner. Disse tre landbakgrunnene var allerede erklært undersøkelsesobjekt da folk takket ja til å bli med på undersøkelsen, og de andre svarene er for sprikende til at de egner seg for kvantifiserbare undersøkelser. Det kan være interessant å se hvordan ”undergrupper” av de tre hovedgruppene skiller seg ut, så som de seks personene med tyrkisk bakgrunn som opplyser at de ser på seg selv som kurdere. Dette gir oss nok dessverre ikke svar på hvor mange som ellers gjerne kaller seg kurdere, all den tid folk har blitt tatt med i undersøkelsen på bakgrunn av deres nasjonalstatlige opphav. Det kan i seg selv være med på at de spurte i denne sammenheng tenker på seg selv som for eksempel tyrkere, selv om de kanskje ellers

---

¹⁰Se 3.7 Begrepsbruk, kategorisering og etiske overveielser for mer om SSBs kategoriseringspraksis.

---

identifiserer seg mer med sin eventuelle kurdiske tilhørighet. Problemet med så marginale grupper at vi oppnår lite generaliserbar informasjon fra en slik analyse. Fra det tidligere Jugoslavia er det 280 av de 300 innenfor gruppen som heter ”bosniere” som kaller seg bosniere. Blant de resterende er det er to kroater, tre serbere, en balkaner og en jugoslaver. De resterende 28 personene, av de som ikke plasserer seg selv i de tre store gruppene, gir diverse svar, som kosmopolitt, europeer, ”begge deler”, ”ingen av delene”, internasjonal, kashmir, svensk og dansk. Spørsmålet ble stilt for å være utgangspunkt for videre analyser om etnisk tilhørighet, men slik svarene er gitt fungerer de mer som et bilde på folks mangfoldige betegnelser på egen tilhørighet. Vi kan også tenke oss at de som har svart på denne måten ønsker å markere en motstand mot etniske og nasjonalstatlige skillelinjer, ved å bruke denne type begreper.

Videre vil jeg presentere noen momenter om migrasjonshistorien til folk med pakistansk, bosnisk og tyrkisk bakgrunn bosatt i Norge. Dette blir for å kontekstualisere gruppene vi undersøker. Det er, så langt jeg har kunnet finne, gjort lite dokumenterende forskning av nyere dato som forteller om hva slags sosiale kår disse gruppene kom fra, hvor de kom fra, hva som møtte dem i Norge og lignende problemstillinger.

Pakistanere kom i første omgang til Norge slutten av 1960-tallet som arbeidsinnvandrere. De flest kom på turistvisum med ønske om å finne jobb. Etter å ha funnet seg arbeid, reiste de ut av landet for å søke om arbeidstillatelse (Tjelmeland 2003: 115). Av de som kom senere har det vært som arbeidsinnvandrere eller familiegjenforente. Den pakistanske befolkningen i Norge er innvandrerguppen som har lengst historie i Norge, blant de tre jeg undersøker. Det forklarer at det er gruppen som har flest etterkommere (79 prosent av etterkommerne i undersøkelsen har pakistansk bakgrunn). Brorparten av den pakistanske befolkningen i Norge kommer opprinnelig fra Punjab-regionen nord i Pakistan (Næss 1985: 21). Pakistan hadde en kraftig befolkningsvekst samtidig som det i Vest-Europa var høykonjunktur på slutten av 1950- og begynnelsen av 1960-tallet. Migrasjon har vært et kjennetegn på dannelsen av Pakistan, åtte millioner muslimer flyttet i anledning delingen av India i 1947 (Døving 2005: 25). Den første delen av arbeidsmigrasjonen på 1950-tallet gikk til England, siden til øvrige deler av kontinental-Europa, samt Canada. Våren 1971 kom den første store gruppen med pakistanere til Norge. Da kom 600 pakistanere til Norge (Tjelmeland 2003: 115). Dette falt sammen med den engelske Immigration Act som i 1971

begrenset mulighetene Commonwealth-borgerne hadde hatt til å bo og jobbe i England. Slik ble Norge et alternativt reisemål (Næss 1985:23-24). I 1973 ble det innført krav om engelskkunnskaper, noe som kan ha vært medvirkende til at det er et høyere utdanningsnivå på de som kom etter 1973 enn de som kom i årene før. De pakistanske innvandrerne kom i stor grad fra middelklassen, og opplevde et statusfall da de kom til jobber innenfor industri og servicenæringen i Norge (Tjelmeland 2003: 129). Det er en klar forskjell hva angår årsaker i pakistanske kvinners og pakistanske menns migrasjonshistorie. Mens de pakistanske mennene kom for jobb, fulgte kvinnene etter som hustruer (Døving 2005: 26). Dette bekreftes av levekårsundersøkelsen om innvandrere, hvor det påpekes at de fleste med pakistansk bakgrunn i Norge har kommet på grunn av familiegjenforening. Elleve prosent med pakistansk bakgrunn oppgir jobbtilbud og arbeid som grunn til at de kom til Norge, og tre prosent kom som flyktninger, og fikk asyl eller opphold på humanitært grunnlag. Åtte prosent av den pakistanske befolkningen i Norge oppgir at de tilhørte en etnisk minoritet i hjemlandet (Blom and Henriksen 2008: 28). Dette er, sammen med annen kunnskap om de enkelte gruppene, noe å ha i mente når jeg gjør analysene av tallene, og søker å forstå forskjeller i utfall.

I følge SSBs tall består den pakistanske befolkningen i Norge av 28 278 personer. Dette omfatter både personer født i Pakistan, og personer (som kan være født i Norge) med to pakistanskfødte foreldre (Blom and Henriksen 2008: 18). Som tidligere nevnt er definisjonen på landbakgrunn i mitt datamateriale bredere enn SSB sin, da man i denne undersøkelsen ansees for å ha pakistansk (bosnisk eller tyrkisk) bakgrunn med bare en av foreldrene som innvandrer fra det aktuelle landet (Rogstad 2007: 167). Befolkningstallet beskrevet hos SSB er noe snevrere enn utgangspunktet for mine respondenter, så dette tallet korresponderer dermed ikke nøyaktig med befolkningen respondentene i utvalget er trukket fra.

Tyrkere begynte hovedsakelig å komme til Norge på slutten av 1970, begynnelsen av 1980-tallet (Næss 1985: 17). Det er så vidt jeg har kunnet finne gjort lite kvantitativ forskning på den tyrkiske minoriteten i Norge. På begynnelsen av 1960-tallet startet den store migrasjonsstrømmen i nyere tid, fra Tyrkia til vest-Europa. De fleste tyrkiske migrantene dro til Tyskland (Stave 1974: 67-68). Blant respondentene i min undersøkelse er tidspunktet for første ankomst til Norge hovedsakelig andre halvdel av 1980-tallet. En av grunnene til at

---

tyrkiske migranter kom senere til Norge enn Tyskland, som var det dominerende mottakerlandet når det gjaldt tyrkere, kan være at Norge ikke hadde et eget rekrutteringskontor i Ankara, slik Tyskland hadde. Migrasjonen fra Tyrkia til Tyskland var organisert gjennom Det nasjonale arbeidsformidlingskontoret. Det var også mulig å reise individuelt, men da måtte man ha en arbeidskontrakt i mottakerlandet å vise til. Dette kan være en annen forklaringen på hvorfor det tok lengre tid før tyrkiske migranter kom til Norge, at de som reise individuelt manglet kontaktpersoner som kunne formidle arbeid. Den tyrkiske arbeidsmigrasjonen var, som vi også så i den pakistanske historien, i starten dominert av menn (Stave 1974: 100). Gjennom Carol Delaneys antropologiske studie av tyrkisk landsby, presenteres et bilde av graden demokratisk deltakelse i Tyrkia. Historisk forklarer antropologen lav deltakelse med at det demokratiske initiativet Mustafa Kemal Atatürk (1881-1938) hadde i sin styringstid, ble gjennomført som et vennlig diktatur ovenfra. Dette monopartistyret varte fra 1924 til 1945. Det senere militærkuppet, i 1980, forbød politiske organisasjoner, noe som også gjorde at det ble vanskelig for folk å utøve engasjement (1991: 220-224). Dette er kunnskap å ta med seg i analysene som følger.

Det er en svakhet at det ikke er noe skille mellom tyrkere og kurdere. Det er grunn til å tro at kurdere i stor grad har kommet til Norge som flyktninger, med sterke politiske engasjementer, mens de med majoritetsbakgrunn fra Tyrkia har kommet som arbeidsinnvandrere. Med det som utgangspunkt er det nærliggende å forestille seg at kurderne vil opprettholde sitt politiske engasjement også i Norge, for eksempel gjennom de mange kurdiske partiene og foreningene som har avdelinger her. Intervjuer som er gjort i anledning levekårsundersøkelsen blant innvandrere, viser at 12 prosent med tyrkisk bakgrunn er i Norge er her etter å ha fått asyl eller opphold på humanitært grunnlag. 22 prosent av de med tyrkisk bakgrunn i SSBs levekårsundersøkelse oppgir at de tilhørte en etnisk minoritet i hjemlandet. Ved å sammenligne med oppgitt morsmål, finner man at disse er kurdere. Tretten prosent oppgir at de kom på grunn av arbeid eller jobbtilbud (Blom and Henriksen 2008: 28). Det er med den tyrkiske befolkningen som det er med den pakistanske: brorparten har kommet på grunn av familiegjengenforening. Videre kan vi tenke oss at det ikke nødvendigvis er like høy grad av politisk engasjement blant de som har kommet som arbeidsinnvandrere. Nå er ikke politisk engasjement et talent eller en evne som er iboende et menneske, men man kan tenke seg at man ikke mister interesse for en sak man brenner for, fordi man skifter bostedsland. I følge SSBs tall består den tyrkiske befolkningen i Norge 14

546 personer (Blom and Henriksen 2008: 18). Dette omfatter både personer født i Tyrkia, og personer (som kan være født i Norge) med to tyrkiskfødte foreldre (sentralbyrå 2006).

Bosniere kom som en konsentrert gruppe flyktninger fra høsten 1992 til Norge innførte visumplikt høsten 1993. Samlet var det 13 000 personer som kom på grunn av krigen på Balkan, og fikk midlertidig oppholdstillatelse i Norge. Det ble en kraftig økning av bosniere til Norge da Sverige og Danmark innførte visum sommeren 1993. (Brekke 2001:153-170). I datamaterialet mitt finner vi at brorparten av bosnierne kom i 1993, 1994 og 1996. Noen kom altså i årene etter visumplikten, de kan vi anta har kommet som familiegjenforente. Selv om visumplikten kompliserte innreisen til Norge, forhindret den ikke at mange kom. Av levekårsundersøkelsen om innvandrerbefolkningen ser vi at nitti prosent av den bosniske befolkningen kom som flyktninger (87 prosent humanitært grunnlag, 1 prosent kvoteflyktninger og 2 prosent asyl). Fem prosent oppgir at de tilhørte en etnisk minoritet i hjemlandet (Blom and Henriksen 2008: 28). De bosniske flyktningene fikk midlertidig beskyttelse i tre år i Norge. Dette var en ny type flyktningestatus i norsk sammenheng, innført som et ledd i et nytt flyktningeregime. I den nye flyktningepolitikken sto repatriering sterkt. Et av argumentene for midlertidig opphold var at den norske stat på den måten viste at den ikke aksepterte etnisk rensing, og at myndighetene slik demonstrerte at det med tiden burde være mulig å leve sammen, tross etniske forskjeller. For flyktningene førte denne midlertidigheten til at de mistet motivasjonen til å integrere seg, hva angår språk, omskolering og arbeid. Det var også lite ønskelig for arbeidsgivere å ansette folk som man ikke visste når skulle reise (Brekke 2001: 238 -240). Dette er aspekt som er interessante å ha med i søken etter forklaringer på eventuelle forskjeller i politisk deltakelse, selv om det er mulig at reaksjonene på midlertidigheten ikke var varige. Vi vet fra et annet studie på minoritetskvinner i Norge med høyere utdanning, at bosniske kvinner med utdanning har høy arbeidsdeltakelse (50 prosent er i jobb). Dette er høyt i forhold til andre utdannede innvandrerkvinner med ikke-vestlig bakgrunn. (Drange 2007). Dette kan være et uttrykk for at bosniere har integrert seg bedre på arbeidsmarkedet med tiden. I følge SSBs tall består den bosniske befolkningen i Norge av 15 667 personer (Blom and Henriksen 2008: 18). Dette omfatter både personer født i Bosnia, og personer (som kan være født i Norge) med to bosniskfødte foreldre (sentralbyrå 2006).

Tabell 3.6.1 Krysstabell: etnisitet * Aldersgrupper

			Aldersgrupper				Total
			Under 30 år	30-44 år	45-59 år	60 år og eldre	
Etnisitet	Norsk	Antall	45	97	91	67	300
		% av etnisitet	15,0%	32,3%	30,3%	22,3%	100,0%
	Tyrkisk	Antall	119	148	31	2	300
		% av etnisitet	39,7%	49,3%	10,3%	,7%	100,0%
	Bosnisk	Antall	116	78	77	29	300
		% av etnisitet	38,7%	26,0%	25,7%	9,7%	100,0%
	Pakistansk	Antall	133	94	63	10	300
		% av etnisitet	44,3%	31,3%	21,0%	3,3%	100,0%
Total		Antall	413	417	262	108	1200
		% av etnisitet	34,4%	34,8%	21,8%	9,0%	100,0%

Botid

Det kan være nærliggende å tenke seg at jo lenger man har vært bosatt i et annet land enn det opprinnelige hjemlandet, jo mer deltar man i demokratiske fora og stemmer ved valg. Dette er grunnet i en tanke om at varighet av botid bedrer språkforståelsen og evnen til å uttrykke seg, samtidig som man med tiden styrker tilhørigheten til det nye hjemlandet¹¹. Slik kan vi benytte botid som en indikator på mer abstrakte begreper som tilhørighet, tilknytning, kulturell og språklig forståelse. Det er ikke nødvendigvis noen sammenheng mellom botid og nær tilknytning til stedet man bor, dette kan få forskjellige utslag fra person til person. Flere undersøkelser viser at lengden en innvandrers har bodd i et land er med på å påvirke grad av deltakelse og engasjement i samfunnet vedkommende bor i (Aalandslie and Vassenden 2002).

Det som helt konkret endrer seg med økt botid er enkeltpersonens opparbeidelse av rettigheter. Etter tre års lovlig opphold har man rett til å stemme ved lokalvalg, og med norsk statsborgerskap, som man kan få etter sju års lovlig opphold, kan man stemme ved nasjonale valg. Videre vi vet fra undersøkelser av valgdeltakelse, at det er høyere grad av deltakelse jo lenger en innvandrers har bodd i et nytt land. I en undersøkelse av valgdeltakelsen ved

¹¹ Særlig innenfor arbeidslivsforskning kalles dette gjerne landspesifikk humankapital. Det betegner kapital som opparbeides i det nye hjemlandet med økende botid.

stortingsvalget i 2001 var valgdeltakelsen 23 prosentpoeng høyere blant de med innvandrerbakgrunn som har bodd i Norge i 30 år og mer, enn de som hadde bodd i Norge kort (mellom null og ni år) (Aalandslie and Vassenden 2002: 15).

Ved en mer detaljert undersøkelse kunne man tenke seg å gå grundigere inn i hvilket ankomsttidspunkt en innvandrer kom til Norge, og ikke bare telle antall år. Jeg gjør forsøksvis en slik analyse i kapittel 8 Analyse av politisk engasjement. Der deler jeg botid inn i fire grupper: 0-5 år, 6-10 år, 11-15 år og 15 år og mer. En slik inndeling åpner for at man kan gå grundigere inn i konteksten innvandrerene møtte, hva angår arbeidsledighetstall, politisk stemning, den offentlige debatt om innvandring og kunnskaper eller fordommer blant nordmenn om landet vedkommende innvandret fra. En slik undersøkelse er interessant, men også utfordrende. Alle disse elementene, og det er sikkert bare et fåtall av de faktiske variablene, er med på å vise hvor mange faktorer som spiller inn i en persons møte med et nytt land.

Et mer relevant argument for denne undersøkelsen, for å dele botiden opp på denne måten, er at innvandrergruppene vi ser på i undersøkelsen har kommet puljevis. Ved å se på frekvensene i datamaterialet kan man oppsummere ankomsttidspunktene slik: pakistanerne kom i hovedsak på 1970-tallet, og videre utover 1980-tallet, tyrkerne kom på 1980-tallet og utover 1990-tallet, mens bosnierne utmerker seg ved å komme samtidig i 1993, med unntak av rundt et dusin i henholdsvis 1992, 1994 og 1995. Særlig når det gjelder bosnierne, så er det å se på botidens effekt på tillit og politisk deltakelse diskutabelt, all den tid koeffisientene viser gjennomsnittlige endringer per år. Dette er problematisk da bosnierne kom samtidig, i løpet av svært få år. Tidligere forskning har argumentert med at det er kolinearitetsproblem mellom botid og landbakgrunn, fordi ankomsttidspunktet ofte sammenfaller med landbakgrunn (Aas 2005). For å teste av lineariteten til botid, har jeg laget dummyvariabler. Slik testet jeg den lineære sammenhengen mellom to variabler ved en logistisk regresjon. Da jeg fant at det ikke var signifikant, er det å forstå som at det er en relevant linearitet i variabelens verdier.

Variabelen botid er i spørreundersøkelsen registrert fra årstallet respondenten kom til Norge. Jeg har omkodet variabelen, slik at den fremstår som en kontinuerlig variabel på forholdstallsnivå, som angir hvor mange år det er siden respondentene (med annen landbakgrunn enn norsk) kom til Norge første gang. Variabelen er laget ved å subtrahere det aktuelle årstallet for ankomst med året undersøkelsen ble gjort.

I dette datamaterialet er medianen på botidsvariabelen er 12,7 år, og gjennomsnittet er 10 år. I krysstabellen under viser jeg for enkelhets skyld den inndelte botidsvariabelen.

Tabell 3.6.2 Krysstabell: Etnisitet * Botid inndelt

			Botid inndelt				Total
			0-5	6-10	11-15	15<	
Etnisitet	Tyrkisk	Antall	70	24	76	110	280
		% av etnisitet	25,0%	8,6%	27,1%	39,3%	100,0%
	Bosnisk	Antall	31	245	24	0	300
		% av etnisitet	10,3%	81,7%	8,0%	,0%	100,0%
	Pakistansk	Antall	36	33	29	130	228
		% av etnisitet	15,8%	14,5%	12,7%	57,0%	100,0%
Total		Antall	137	302	129	240	808
		% av etnisitet	17,0%	37,4%	16,0%	29,7%	100,0%

Kjønn

Det er forskjellig hvordan valgdeltakelsen blant menn og kvinner varierer, fra undersøkelse til undersøkelse, og ut fra ulik landbakgrunn. SSB har funnet at ikke-vestlige innvandrerkvinner hadde to prosentpoeng høyere valgdeltakelse enn ikke-vestlige innvandremenn. Unntaket var folk med bakgrunn fra India og Pakistan, i de gruppene har menn hatt høyere noe valgdeltakelse enn kvinner i de tre stortingsvalgene de har undersøkt (1997, 2001 og 2005) (Henriksen 2006). Slik studien over viser slår kjønn ut forskjellig fra landbakgrunn til landbakgrunn. Prosentpoengene utgjør ikke en stor forskjell, men det er likevel verdt å merke seg, satt i sammenheng med den offentlige debatt om kvinner med minoritetsbakgrunn, som ofte preges av en idé om at de er undertrykket og innesperret (Eide and Simonsen 2005: 204). Slik fremstår debatten om kjønn og flerkulturelle som preget av stereotyper (Gullestad 2002: 31), noe som gjør at det er særlig interessant å undersøke de

faktiske forholdene nærmere. Det er nokså jevn fordeling av kvinner og menn fra de ulike landgruppene.

Kjønn er kodet kvinne = 0, mann = 1.

Tabell 3.6.3 Etnisitet * kjønn krysstabell

			Kjønn		Total
			Kvinne	Mann	
Etnisitet	Norsk	Antall	169	131	300
		% av etnisitet	56,3%	43,7%	100,0%
	Tyrkisk	Antall	141	159	300
		% av etnisitet	47,0%	53,0%	100,0%
	Bosnisk	Antall	148	152	300
		% av etnisitet	49,3%	50,7%	100,0%
	Pakistansk	Antall	140	160	300
		% av etnisitet	46,7%	53,3%	100,0%
Total		Antall	598	602	1200
		% av etnisitet	49,8%	50,2%	100,0%

Utdanning

Denne undersøkelsen dreier seg i utgangspunktet om forskjeller mellom grupper med ulik landbakgrunn. Når jeg da velger å bruke utdanning som uavhengig variabel setter jeg gruppeaspektet ved etnisitet til siden, og fokuserer på individperspektivet. I ressurstanken, som ligger til grunn for utdanningsfokus, ligger det en hypotese som er uavhengig av etnisk opphav: at personer med høyere utdanning har større grad av politisk deltakelse enn folk med kort eller ingen utdanning (Togeby 2003: 24). I Willy Martinussens definisjon av det som utgjør individuelle politiske ressurser er utdanning en av komponentene, og dette knyttes til den sosiale lagdelingen. Dette forklarer han med flere innfallsvinkler. En ting er at man som funksjonær eller selvstendig næringsdrivende, har en frihet til å disponere arbeidstiden med andre sysler enn arbeidet, så som brev til myndigheter og organisasjoner. Et annet aspekt er at funksjonæren/akademikeren eller den selvstendig næringsdrivende har erfaringer fra det daglige arbeidet som kan knyttes til politisk arbeid. Et siste punkt er at en person i en slik stilling kan ha lettere tilgang på viktige kommunikasjonskanaler (1973: 54-61).

I analysen vil jeg se på både *inntekt* og *utdanningsnivå*. Dette vil være viktig fordi det kan avsløre at forskjeller som tilsynelatende er tilstede på bakgrunn av ulik landbakgrunn, kan forklares ut fra ulik sosioøkonomisk plassering. Ved å inkludere inntekt, utdanning og arbeidstilknytning, gjør jeg likevel et forsøk på å fange opp noe av det samme som kan forklares av sosioøkonomiske grunner. Samtidig er det ikke alltid at utdanningsnivået er gjenspeilet i vedkommendes yrke. Det er kjent at folk med etnisk minoritetsbakgrunn ofte ikke får jobb ut fra utdanning, da denne kan være fra hjemlandet og derfor ukjent for norske arbeidsgivere. I sin studie av minoriteter på arbeidsmarkedet, fant sosiolog Jon Rogstad at mange av de med etnisk minoritetsbakgrunn som hadde høyere utdanning, ikke fikk nyttiggjort seg av denne fordi de var i feil bransje eller irrelevant stilling i bedriften, i forhold til utdannelsen. Bedriftslederne han studerte la også liten vekt på formell utdanning (Rogstad 2001). Det er også kjent at det foregår en del direkte og indirekte diskriminering av folk med mørk hudfarge eller navn som ikke er norskklingende (Lien 1997). Men det er utfordringer knyttet til å måle omfanget av diskriminering, både fordi det er vanskelig rent metodisk, og fordi det ikke foreligger en entydig definisjon på hva diskriminering er (Rogstad 2001). Variabelen utdanning er basert på spørsmålet respondentene har fått om hvor mange års fulltids skolegang de har, inkludert grunnskole. Når jeg benytter utdanning som uavhengig variable ligger en ressursforklaring til grunn, nemlig at folk med mer ressurser er mer åpne for læring og har et høyere engasjement i samfunnslivet (Martinussen 1973). Vi kan også tenke oss at personer med høyere utdanning har jobber som gir dem mer overskudd til å delta, at de har kunnskap om hvordan man vinner fram, samt at de gjerne har jobber som krever tilsvarende ferdigheter som man kan benytte seg i politisk arbeid og engasjement.

Det er vesentlig at gruppene med ulik landbakgrunn som blir sammenlignet med en gruppe nordmenn som er likedan sammensatt. Det vil alltid være ukjente bakenforliggende variabler, men det er viktig å redusere antallet av disse så langt det er mulig. Samtidig kan det bli metodisk problematisk å stykke opp gruppene i altfor små enheter. En slik oppstyking kan for eksempel skje hvis man skal undersøke alle med høyere universitetsgrad som har bodd så lenge i Norge. Jo mer detaljerte analyser, og jo flere fellestrekk respondentene som sammenliknes skal ha, jo færre kan det bli i hver gruppe. Faren med dette er at det kan bli liten grad av ekstern validitet, som gjør det vanskelig å generalisere funnene.

Utdanningsvariabelen er kontinuerlig og oppgir antall år fulltids skolegang, inkludert grunnskole. Medianen på utdanningsvariabelen er 13 år og gjennomsnittlig antall år med utdanning er 12.28 år.

Husholdningsinntekt

På samme måte som utdanning, er ens økonomiske situasjon interessant å undersøke ut fra teorier grunnet i ressursforklaringer på deltakelse. Spørsmålet som dreier seg om økonomi i undersøkelsen, er om husholdningens samlede inntekt. Både personer som har unnlatt og svare, og de som oppgir null i inntekt faller inn under de 27 prosentene som har verdien 0 på variabelen slik det frekvensen fremstår på denne variabelen. Slik fanges det ikke opp hvor mange som faktisk oppgir 0 i inntekt, da ”vil ikke svare” ikke er et valg i dette spørsmålet. Utover det spenner svarene fra de tre laveste på 1000 og 3 000 kroner i året til den høyeste oppgitte inntekten på 8000 000 kroner i årlig samlet inntekt for husholdningen (se også 3.4 Feil og mulige mangler). Medianinntekt er 250 000 kroner og gjennomsnittsinntekt er 317 000 kroner.

Alder

Fra andre undersøkelser (Aalandslie and Vassenden 2002) vet vi at grad av politisk deltakelse øker med alderen. I denne undersøkelsen er 34,4 prosent er under 30 år, 34,8 prosent er mellom 30 og 44 år, 21,8 prosent er mellom 45 og 59 år, og 9 prosent er 60 år og eldre. Alder er oppgitt i antall år. Respondentenes alder spenner fra 18 til 93 år. Median på aldersvariabelen er 36 år, og gjennomsnittsalderen er 38,5. I krysstabellen under viser jeg for enkelhets skyld alder gruppert.

Tabell 3.6.4 Krysstabell: Etnisitet * Aldersgrupper

			Aldersgrupper				Total
			Under 30 år	30-44 år	45-59 år	60 år og eldre	
Etnisitet	Norsk	Antall	45	97	91	67	300
		% av etnisitet	15,0%	32,3%	30,3%	22,3%	100,0%
	Tyrkisk	Antall	119	148	31	2	300
		% av etnisitet	39,7%	49,3%	10,3%	,7%	100,0%
	Bosnisk	Antall	116	78	77	29	300
		% av etnisitet	38,7%	26,0%	25,7%	9,7%	100,0%
	Pakistansk	Antall	133	94	63	10	300
		% av etnisitet	44,3%	31,3%	21,0%	3,3%	100,0%
Total		Antall	413	417	262	108	1200
		% av etnisitet	34,4%	34,8%	21,8%	9,0%	100,0%

Arbeidstilknytning

For å se på den enkeltes situasjon, og ikke husholdningen som et hele, er det interessant å inkludere variabelen om arbeidstilknytning. Hvorvidt man er i eller utenfor arbeidsmarkedet er med på å påvirke grad av demokratisk deltakelse, og tillit til samfunnet en lever i. I denne variabelen har jeg valgt å inkludere respondentene som studerer i kategorien i arbeid, dette fordi jeg vurderer den integrerende effekten av å være i arbeid som tilsvarende for en student. 69 prosent av respondentene er i arbeid (62 prosent) eller studier (sju prosent).

3.7 Begrepsbruk, kategorisering og etiske overveielser

Det er nødvendig å ta med at etniske minoriteter ikke er statiske grupper, men at de gjennom samspill med andre grupper både definerer og avgrenser seg (Barth 1994), og at ”identifikasjon er situasjonell, relasjonell og kontekstuell” (Eriksen and Weigård 1999: 100)¹². Det er nødvendig å spørre seg om selve utgangspunktet for denne undersøkelsen er problematisk. Når man opererer med kategorien *etniske minoriteter*, er det ikke da en fare for å reprodusere etablerte forestillinger og kategorier i samfunnet? Dette representerer et dilemma. På den ene siden må man bruke kategorier, på den andre siden står man i fare for å essensialisere. Ved å gjøre dette risikerer studien å reprodusere fordommer i feltet og å ta i bruk maktens begreper, i stedet for å avsløre dem. Kategorier tilslører gjerne interessene som

¹² Se mer om begrepet etniske minoriteter i avsnitt 3.7 Begrepsbruk, kategorisering og etiske overveielser.

ligger bak. Videre ligger problemet i at fenomener som er sosialt konstruert og produsert blir oppfattet som selvsagt. En løsning Bourdieu foreslår, for at samfunnsforskeren skal unngå å reproducere og overta slike konstruksjoner, er å gjøre et epistemologisk brudd med virkelighetsforståelsen til en rekke grupper. Men utfordringen, mener Bourdieu videre, er særlig i sosiologien i at det i språkbruk ligger ”eit enormt lager av naturleggjorde førehandskonstruksjonar, som derfor også blir oversedde som slike, og som fungerer som umedvitne instrument for konstruksjon” (Bourdieu et al. 1993: 223). Står vi overfor kategorier som gjennom denne undersøkelsen vil bli behandlet som statiske, segregerte grupper? Vil studien, med utgangspunkt i den valgte begrepsbruken fremstille samfunnet som bestående av atskilte grupper som lever hvert sitt avsondrede glassklokkeliv?

Det er viktig å være bevisst faren for å stigmatisere enkelte grupper. Rent hypotetisk kan konklusjonen på denne undersøkelsen vise at det er vesentlige forskjeller mellom ulike etniske minoriteter. Et slikt resultat kan stå i fare for å tas til inntekt for holdninger det ikke er grunnlag for å forfekte på bakgrunn av undersøkelsen. Både det at det er vanskelig å kausalforklare i utgangspunktet, særlig gjennom en tverrsnittsundersøkelse (dette kunne vært løst ved tidsserieanalyser), og det at det er en rekke elementer som spiller inn for at folk handler som de gjør – aspekter som ikke lar seg fange opp av en enkel undersøkelse – gjør at *enkle* forklaringer på gradsforskjeller av demokratisk deltakelse blant etniske minoriteter, ikke er mulig å bruke.

Særlig hvis studien framviser kontroversielle resultater blir det desto viktigere å presentere gode og forståelige forklaringer på hvorfor situasjonen er som den er. Det er likevel fare for at den etniske minoritetsgruppen som skårer lavest på demokratisk deltakelse kan bli beskyldt for være late, dumme og uinteresserte, av utenforstående som kun overflatisk blir kjent med studiens konklusjon. Derfor blir det vesentlig å presentere forklaringene sammen med resultatene.

Når jeg gjør de ulike analysene vil jeg undersøke hver enkelt minoritetsgruppe for seg, og slik finne ut hvordan variabler som botid, kjønn og utdanning virker inn på den avhengige variabelen. Ved funn basert i klasse og/eller botid vil faren for at essensialiseringen av etnisitetsforståelsen oppstår, reduseres. Dermed kan jeg identifisere om det er ulike

---

betingelser som må være tilstede for å sikre politiske deltakelse blant forskjellige grupper. Alternativet ville være å gjøre etnisk bakgrunn til uavhengig variabel. Slik ville man kunne se hvor sterk etnisk bakgrunn er i forhold til andre forklaringsvariabler, men muligheten til å sammenlikne gruppene ville forsvunnet.

Samtidig skal man ikke holde tilbake informasjon om særtrekk ved enkelte grupper, av frykt for stigmatiserende reaksjoner, men det er vesentlig å fremheve at dette er særtrekk for den gitte gruppen i en gitt situasjon. Slik tilbakeviser man påstander om nærmest biologisk iboende karaktertrekk. Når studien likevel bruker begrepene *etniske minoriteter* bunner det i en forståelse av at det er sterk kulturell identitet og bånd som opprettholdes til tross for at personer oppnår norsk statsborgerskap, og at dette også gjør at personer med lang botid eller folk som er født i Norge likevel opplever en tilknytning til foreldrenes hjemland.

Selv om det i det ovennevnte er mange argumenter mot kategoriseringen denne undersøkelsen bygger på, mener jeg det er flere gode grunner til at undersøkelser som denne kan spille en viktig rolle. På sikt kan vi ønske at det ikke skal være nødvendig med kategoriseringer og å dele individer inn i grupper, slik det gjøres i denne undersøkelsen. All den tid man tegner opp båser for å gjøre en undersøkelse, står man i fare for å reprodusere allerede etablerte kategorier. Videre er det vanskelig å tenke seg hvordan en skulle operasjonalisere begreper hvis man ikke skal benytte seg av allerede etablerte kategorier. Ethvert forskningsopplegg er en del av et større hele, en forsker arbeider ikke i et vakuum. Dernest er en fare ved å skulle oppheve kategorier basert på etnisk tilhørighet, at man usynliggjør forskjeller som faktisk finnes. Slik kan forskeren, i sitt ønske om en likebehandling, som ikke er basert på etnisk bakgrunn, stå i fare for å overse tilfeller av fenomener som rasisme, etnisk diskriminering og annen type urettmessig utestenging.

I spørreundersøkelsen som ligger til grunn for denne studien, har det vært benyttet en bredere forståelse for kategorisering av etniske minoriteter i Norge enn malen SSB bruker. I følge SSB, er en person som inkluderes i innvandrerbefolkningen en person som er født i utlandet, eller har to foreldre som er det (Østby 2006). I undersøkelsen jeg legger til grunn er det tilstrekkelig at respondenten selv er født i utlandet, eller at to eller bare en av foreldrene er det. Selv om det er noe forskjell i hvem SSB og mitt datamateriale betegner som tyrker,

bosnier eller pakistaner, så vekkes flere av de samme spørsmålene, som også har versert i den offentlige debatten om temaet. Et ankepunkt mot dette er at det lukter av nasjonalistisk ”et folk, et land”-tankegang, som er ligner på en rasetenkning presentert av ideologier vi ikke vil sammenligne oss med. Slik kan man altså spørre seg hvorvidt en slik inndeling fyller noen mening, utover å ekskludere. Folk som har norsk statsborgerskap og/eller er født i Norge, anses likevel ikke som norske. Dette knytter seg an til forestillingen om at det er likhetstegn mellom det å være norsk og å ha hvit hudfarge, slik sosialantropolog Marianne Gullestad beskriver i ”Det norske sett med nye øyne. Kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt” (2002). Et argument for å opprettholde en slik registrering og dermed kategorisering, er at det ville være et kunnskapstap dersom SSB og andre forskningsinstitusjoner unnlot å føre statistikk over innvandrere og etterkommere. Med samme begrunnelse vil jeg argumentere for at det er viktig å gjøre undersøkelser som den jeg bruker som utgangspunkt for studien. Ved å la være å føre statistikk over folk med innvandringsbakgrunn som har fått norsk statsborgerskap, eller som er etterkommere av innvandrere, står man i fare for å tilsløre diskriminering som forekommer, i forsøket på å unngå eksklusjon og diskriminering. Et tenkt eksempel kunne være at personer med innvandrerforeldre opplevde diskriminering på arbeidsmarkedet, men at disse personene ikke var registrert med innvandrerbakgrunn, fordi de var norske statsborgere. En slik diskriminering ville i så fall bli vanskelig å tallfeste. Denne undersøkelsen består hovedsakelig av respondenter som er født utenfor Norge, men 9,6 prosent av respondentene er etterkommere. Hvis ikke disse ble registrerte ville det vært vanskelig å undersøke om denne sammensatte gruppen har andre erfaringer enn etterkommere av etnisk norske.

4. Analysemetode

I dette kapitlet presenterer jeg metoden jeg har brukt for å gjøre analysene i oppgaven. Jeg redegjør for indeksene jeg har konstruert, hvilke statistiske tester jeg bruker, omregning til sannsynligheter, og grunnlaget for logistisk og lineær regresjon.

4.1 Indekskonstruksjon

Jeg konstruerer i denne studien tre indekser. Den ene skal vise antall samfunnsinstitusjoner respondentene har tillit til, den andre om man stoler på medmennesker med egen landbakgrunn og/eller etnisk norske, mens den tredje fungerer som mål på politisk engasjement. Utvalget av spørsmål som inngår i indeksen er basert på teorimessige og skjønsmessige hensyn ut fra hvilke variabler som var tilgjengelige i datamaterialet. I avsnitt 5.4 Additiv indeks som mål på samfunnsinstitusjonene og avsnittet om politisk engasjement i kapittel 3.5 Avhengige variabler, går jeg grundigere inn i de substansielle begrunnelsene som ligger bak indekskonstruksjonen. I dette avsnittet konsentrerer jeg meg mer om det metodiske grunnlaget for bruk av indeks.

For å se hvor gode indeksene er, kan vi bruke testen Cronbachs alpha. Denne testen undersøker hvor godt indeksen måler det man ønsker. Som Skog skriver, forteller Cronbachs alpha oss ”hvor godt den indeksen en har konstruert vil samsvare med en annen indeks basert på andre enkeltvariabler som måler det samme begrepet” (2004: 97). Slik kan man tolke Cronbachs alpha ”som den forventede korrelasjonen mellom en skala og en hypotetisk alternativ skala med samme antall indikatorer hentet fra den samme populasjon av indikatorer” (Ringdal 2001: 358). Størrelsen på Cronbachs alpha varierer mellom 0 og 1, avhengig av hvor høy korrelasjon det er mellom variablene som er inkludert i indeksen, og antall variabler som er med i indeksen. Cronbachs alpha er et mål på intern konsistens. For at et sammensatt mål skal ha en tilfredsstillende reliabilitet må alpha ha høy verdi, helst over 0,7 (Ringdal 2001:168). Indeksen som måler institusjonell tillit er satt sammen av tre politiske samfunnsinstitusjoner (Storting, Byråd og politiske partier). Ved å undersøke denne indeksens Cronbachs alpha får vi et mål på 0,737. I indeksen som måler tillit til medmennesker slår jeg sammen det å ha tillit til personer med samme landbakgrunn og det å

ha tillit til etnisk norske. Denne indeksen har en intern konsistens på 0,788, så også denne indeksen er tilfredsstillende. Indeksen som måler politisk engasjement består av 16 variabler, som hver står for en aktivitet respondenten kan ha deltatt i. Denne indeksen har en Cronbachs alpha på 0,776. ”Jo sterkere sammenhenger mellom indikatorene, og dess flere de er, jo bedre blir reliabiliteten” (Ringdal 2001: 168). Nettopp antall punkter som omfattes av indeksen, samt deres indre sammenheng, gjør at dette kan fungere som et vellykket mål på politiske engasjementet på. Med denne testen finner vi altså at indeksene jeg har konstruert er gode mål for å måle henholdsvis tillit til samfunnsinstitusjoner, tillit til medmennesker og politisk engasjement. Dette er ikke utelukkende fordi jeg får et høyt mål på Cronbachs alpha, men også fordi jeg kan argumentere substansielt for hvert enkelt punkt inkludert i indeksen.

4.2 Gjennomsnittsanalyse

For å undersøke hvorvidt det er signifikant forskjell de ulike gruppene imellom, gjør jeg variansanalysen ANOVA-test (samme som en F-test). Denne er tilsvarende en t-test, men kan sammenlikne flere enn to gruppers gjennomsnitt samtidig. Med denne testen kan man sammenlikne variasjoner mellom gruppene med den en skulle forvente ut fra de statistiske feilmarginene. ”Sistnevnte kan beregnes ut fra variasjon *innenfor* grupper. F-testen består derfor i å sammenligne variasjon mellom og innenfor grupper” (Skog 2004: 196-197, forfatterens utheving). Dette er en test som for eksempel er nyttig i undersøkelse av hvorvidt det er signifikant forskjell på hvor mange politiske institusjoner de ulike etniske gruppene har tillit til.

4.3 Sannsynligheter

For å gjøre koeffisientene, logitene, vi får med logistiske regresjon mer lesbare er det nyttig å regne dem om til sannsynligheter.

Formelen for å regne om logitene sannsynligheter er:

$$1/(1+EKSP(-\text{summen av logitene}))$$

Sannsynlighetene fremstår som et kontinuum hvor sannsynligheten for at noe inntreffer varierer mellom 0 og 1. Ved 1 er helt sikkert at man oppnår 1 hvis man har 1 på avhengig

variabel, ved 0 er det helt sikkert at man oppnår 0 ved 0 på avhengig variabel. Hvis målet viser 0, 5, er det like sannsynlig at fenomenet inntreffer som at det ikke gjør det. (Johannessen 2007: 148). Sannsynligheter kan også leses som en andel. Ved å gange sannsynligheten med 100 får man andelen som oppfyller de gitte kriteriene og som vil skåre en på avhengig variabel, oppgitt i prosent (Tuftes 2000: 28). Når jeg skal beregne sannsynligheter i denne undersøkelsen tar jeg utgangspunkt i gjennomsnittsverdiene på de ulike variablene. Å bruke gjennomsnittsverdiene på de ulike variablene er en etablert måte å beregne sannsynligheter på. Når jeg regner ut sannsynligheter får jeg gjennomsnittlige mål på personer som oppfyller disse karakteristikene: Mann på 38,5 år med husholdningsinntekt på 317 000 kroner, med 12 års utdanning, 10 års botid i Norge.

4.4 Binomisk logistisk regresjon med valgdeltakelse som avhengig variabel

I analysen av valgdeltakelsen, ved nasjonale og lokale valg, og av tillit, til politiske institusjoner og medmennesker, gjør jeg logistisk regresjon. I disse analysene ser jeg på hvorvidt personer har stemt eller ikke, og med en slik naturlig dikotomi er det hensiktsmessig å gjøre en logistisk regresjonsanalyse. Når det gjelder tillit har jeg dikotomisert svarene på variabelen, fordi det var et for lite antall verdier til å gjøre en lineær regresjon (se kapittel 3.5). Når den avhengige variabelen er dikotom blir ikke regresjonskurven lineær (Skog 2004: 353). Videre må vi også omkode andelene til logiter. Regresjonsmodellen blir da som følger:

$$\text{Logit}(\tilde{Y}) = b_0 + b_1 * X$$

4.5 Lineær regresjon med politisk engasjement som avhengig variabel

I undersøkelsen av politisk engasjement bruker jeg lineær regresjon. Politisk engasjement måles ved å bruke indeksen jeg har konstruert (se kapittel 4.6), og dette er en indeks som går

fra 0 til 16. Den avhengige variabelen i en lineær regresjon bør ha minst fem verdier, og dette kravet oppfylles her.

Formelen for lineær regresjon er:

$$\tilde{Y} = b_0 + b_1 * X$$

Her er $\tilde{Y}$ predikert Y-verdi, b_0 er konstantleddet og b_1 er koeffisienten på en variabel.

Ved mange forklaringsvariabler er det nyttig å bruke R^2 som mål. R^2 sier noe om en regresjonsmodells forklarte variasjon, nemlig hvor stor andel av variasjonene i den avhengige variabelen som ”forklares” av den uavhengige variabelen (Skog 2004: 224). Den sier også noe om hvor mye prediksjonen bedres ved å bruke regresjonslinjen, heller enn gjennomsnittet for variabelen. R^2 forteller hvor observasjonene befinner seg i forhold til regresjonslinjen. Jo høyere R^2 , jo nærere er observasjonene regresjonslinjen. Slik blir den hypotesen som får høyest R^2 beholdt, og den med lavest forkastes, all den tid dette også kan forklares substansielt. Jeg bruker målet til den justerte R^2 , da den også tar i betraktning antall respondenter. Slik er den et mer presist og korrekt mål enn R^2 alene.

4.6 Signifikansnivå

Signifikanstesting gjør vi for å undersøke om en observert sammenheng eller forskjell kan være resultat av en tilfeldighet (Skog 2004: 103). Signifikansnivået angir hvor stor sjanse vi er villige til å ta for å forkaste en sann nullhypotese, eller feil av type II. Jeg har valgt et signifikansnivå på 0,10, som innebærer at jeg er villig til å forkaste en sann nullhypotese i et av ti tilfeller. Signifikansnivået på 0,10 er høyere enn det mer utbredte 0,01 eller 0,05 nivået. Jeg velger likevel det høye signifikansnivået fordi jeg tidvis i analysene har relativt små utvalg. Grunnen til at utvalgene er små er at jeg gjør analyser separat for de ulike landgruppene. Det å ha et strengt signifikansnivå, kan få konsekvensen at man beholder en nullhypotese som er usann, dette kalles feil av type I (Skog 2004: 103). Lav eller manglende signifikans forekommer når det er stor spredning, ved lavt utvalg eller når det ikke er en sammenheng mellom variablene som undersøkes.

I metodelitteaturen anbefales det ikke å gjøre logistiske regresjonsanalyser på utvalg færre enn hundre, mens utvalg på over fem hundre er ”betryggende” (Tuft 2000: 38). Videre anbefaler Tuft tommelfingerregelen som sier at det bør være ti observasjoner per parameter (konstant + variabel). All den tid jeg ønsker å gjøre analysene separat for de ulike landgruppene, får jeg mindre grupper å undersøke. Gruppene er med to unntak likevel godt over hundretallet per utvalg.

Selv om oppdelingen av innvandrergruppene etter landbakgrunn gir meg lavere antall observasjoner per analyse, velger jeg å gjøre analysene på denne måten. Alternativet hadde vært å inkludere etnisitet som dummy-variabler, og gjort felles analyser for alle gruppene. Da ville jeg fått et større utvalg, og ved utprøving har jeg observert at jeg også ville fått flere signifikante koeffisienter. Grunnen til at jeg likevel foretrekker separate analyser, er muligheten det gir til å se på variasjonen av effekten av utdanning, kjønn og de andre uavhengige variablene på folk med bosnisk, tyrkisk og pakistansk bakgrunn hver for seg. Dette gir bedre mulighet for sammenligning på tvers av gruppene med ulik landbakgrunn, enn en felles analyse ville gitt. Selv om vi med disse analysene ikke alltid vil finne signifikante forskjeller, betyr det ikke at disse forskjellene ikke tilstede. Problemet er at feilmarginene er så store at vi ikke kan stole på resultatene vi får (Skog 2004: 103). Derfor legger jeg størst vekt på de signifikante funnene, men jeg tar meg tidvis plass til å reflektere over ikke-signifikante funn, fordi man kan tenke seg at tendensen i analysen forekommer.

4.7 Personvern og anonymisering

Spørreundersøkelsen har blitt gjennomført eksternt av analyseselskapet Opinion, og datamaterialet jeg har jobbet med vært anonymisert. All den tid jeg ikke kan knytte de navngitte enkeltpersonene som har svart på undersøkelsen til svarene jeg har tilgang til, har det ikke vært nødvendig å få godkjenning fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Dette følger av NSDs retningslinjer og ble avklart både med NSD per telefon¹³ og med veileder.

---

¹³ November 2006.

---

5. Analyse av tillit til politiske institusjoner

I dette kapitlet analyserer jeg hvor mange politiske institusjoner respondentene har tillit til, for deretter å se på hvilke variasjoner det eventuelt er mellom gruppene med ulik landbakgrunn, og hva som kan forklare disse forskjellene. Jeg undersøker tilliten til institusjonene Oslo Byråd, Stortinget og de politiske partiene. I dette kapitlet skal vi finne svar på en del av den første problemstillingen (se 1.2 Problemstilling). Kartleggingen av tilliten til politiske institusjoner er en del av operasjonaliseringen av begrepet sosial kapital (se 2.3 Sosial kapital). I dette kapitlet analyser jeg tillit til politiske institusjoner som avhengig variabel, i et forsøk på å forklare hvilke faktorer som fører til utbredt tillit til disse institusjonene. I neste kapittel undersøker jeg tillit til medmennesker som avhengig variabel, med samme hensikt. Disse to undersøkelsene av tillit er, som beskrevet i kapittel 2.3 om sosial kapital, mitt forsøk på å operasjonalisere sosial kapital-begrepet. Slik kan jeg i del to av analysen, hvor jeg undersøker ulike former for demokratisk deltakelse som avhengig variabel, se hvordan tillit virker inn på demokratisk deltakelse.

I analysen av tillit til politiske institusjoner er det gjennomgående at det er flere folk med bosnisk bakgrunn som har tillit¹⁴ enn de andre gruppene med annen landbakgrunn. Bosnierne skårer også høyere enn folk med etnisk norsk bakgrunn når det gjelder tillit til politiske institusjoner. Folk med pakistansk og tyrkisk bakgrunn har minst tillit til de politiske institusjonene. De har felles oppfatning om Byrådet og de politiske partiene, mens det er flere folk med tyrkisk bakgrunn som stoler på Stortinget, enn det er folk med pakistansk bakgrunn som gjør det.

I undersøkelsen av tillit til politiske institusjoner, presenterer jeg først hvordan tilliten til de ulike politiske institusjonene fremstår enkeltvis, institusjon for institusjon. Deretter fremlegger jeg analysene av samlemålet *tillit til politiske institusjoner*, målt med en additiv indeks, bestående av de tre politiske institusjonene.

---

¹⁴ Hvorvidt respondentene har tillit eller ikke til institusjonene baserer seg på svarene om i hvor stor grad de stoler på den aktuelle institusjonen eller ikke. Se definisjon i kapittel 2.4 om tillit.

Spørsmålene som har ligget til grunn for mål av tillit, både til medmennesker og til institusjoner er med hensikt likt formulert som den europeiske samfunnsundersøkelsen (Ringdal 2004). Det gir derfor et godt grunnlag for komparasjon, slik at vi i neste omgang kan si noe om funnene vi gjør i forhold til andre land. I den europeiske samfunnsundersøkelsen har man spurt om hvor mye man stoler på institusjonene Stortinget, Rettsvesenet, politiet og politikerne. I denne undersøkelsen har jeg hovedsakelig sett på de politiske institusjonene, derfor er politiet og rettsvesenet utelatt. Dette reduserer verdien av komparasjonen, men jeg vurderte det som mer verdifullt å undersøke de politiske institusjonene uten de juridiske, heller enn å ta dem med. Sammenligningen med andre lands mål er kun et lite supplement til denne undersøkelsen, og ikke mitt hovedanliggende. Når det gjelder tillit til folk, har respondentene blitt spurt om ”de fleste er til å stole på, eller om man ikke kan være for forsiktig når man har med andre å gjøre.” Den europeiske samfunnsundersøkelsen viser at befolkningens besvarelser samsvarer når det gjelder tillit til andre folk og institusjoner. ”På topp finner vi Danmark, fulgt av Finland, Norge, Sverige og Sveits. Alle har til felles at de er rike små land med lange demokratiske tradisjoner. (...) I faglitteraturen er det ikke uvanlig å se på tillit til medmennesker på grunnplanet som en form for sosial kapital, som kan danne grunnlag for tillit til samfunnsinstitusjoner. Funn fra Den europeiske samfunnsundersøkelsen fra 2002 -03 viser at det er samsvar mellom folks tillit til samfunnsinstitusjoner og medmennesker (Ringdal 2004)¹⁵. Jeg vil gjøre undersøkelser i mitt tallmateriale og så å se om vi finner det samme samsvaret der, mellom tillit til politiske institusjoner og tillit til medmennesker. Det teoretiske bakteppet som ligger til grunn for operasjonaliseringen av dette abstrakte begrepet, er mer inngående diskutert i kapittel 2.3 om sosial kapital og 2.4 om tillit.

5.1 Oslo Byråd

Først skal vi se på tilliten til Oslo Byråd. Folk med pakistansk bakgrunn fordeler seg jevnt på hver sin side henholdsvis ”veldig mye”/”ganske mye” (43 prosent) og ”lite”/ ”ikke i det hele tatt” (57 prosent). Dette blir interessant når vi vet at folk med pakistansk bakgrunn er godt representert i Oslo Byråd, i forhold til folketallet (Saglie and Bjørklund 2005: 189). Man

---

¹⁵ Den europeiske samfunnsundersøkelsen ble gjennomført i 2004-2005 også, men for sammenligningens skyld, finner jeg det hensiktsmessig å se på funn fra undersøkelsen utført samme år som mitt datamateriale.

---

kunne jo tenke seg at jo flere representanter med samme landbakgrunn i Byrådet, jo høyere tillit blant folk med den aktuelle landbakgrunnen. Men folk med tyrkisk bakgrunn, som ikke har profilerte politikere med samme bakgrunn, har ganske lik fordeling som pakistanerne: 45 prosent stoler, og 55 prosent stoler ikke på Byrådet. Blant bosnierne er det 65 prosent som stoler på Byrådet, mens 35 prosent ikke gjør det. Det er heller ikke profilerte politikere med bosnisk bakgrunn, og bosnierne er de som har flest som stoler på Byrådet. Gruppen med etnisk norske fordeler seg med 55 prosent som stoler på Byrådet, mot 45 prosent som ikke gjør det. Når vi undersøker tilliten til de politiske institusjonene under ett i avsnitt 5.4 undersøker vi flere variabler for å finne forklaringer på variasjonen de ulike gruppene i mellom.

5.2 Stortinget

Mens bosniere er de som har gjennomgående mest tillit til Stortinget (70 prosent), har de med pakistansk bakgrunn minst tillit (kun 45 prosent av disse har tillit til Stortinget). Hos folk med tyrkisk bakgrunn er det 55 prosent som stoler på Stortinget. Blant de etnisk norske er det 66 prosent som stoler på Stortinget.

5.3 Politiske partier

Vi finner at det store flertallet av alle gruppene har lav tillit til de politiske partiene. 36 prosent av de etnisk norske stoler på de politiske partiene, mens 64 prosent stoler lite eller ikke i det hele tatt. Blant tyrkerne stoler 25 prosent på partiene, mot 75 prosent ikke. Den gruppen hvor flest stoler på partiene er bosniere. Der har 38 prosent tillit og 62 prosent ikke. Pakistanerne er det 25 prosent som stoler, mens 75 prosent ikke gjør det. På samme måte som den manglende tilliten vi så at pakistanere hadde til Byrådet, er det overraskende at flertallet av folk med pakistansk bakgrunn har lite tillit eller ikke tillit i det hele tatt til de politiske partiene.

5.4 Additiv indeks som mål på tillit til politiske institusjoner

Jeg har konstruert en additiv indeks for å lage et samlemål på folks tillit til de politiske institusjonene som er inkludert i denne undersøkelsen. Indeksen jeg har konstruert her er i

utgangspunktet en kontinuerlig variabel, i det at den er satt sammen av svarene respondentene har gitt om deres tillit til de tre institusjonene nevnt over: Byrådet i Oslo, Stortinget og de politiske partiene. Grunnen til at jeg gjør denne konstruksjonen er at jeg skal bruke indeksen som uavhengig variabel i neste del av analysen. I forkant av den, synes jeg det er interessant å se hvilke utfall det får å lage et samlemål for tillit til politiske institusjoner.

Jeg bruker her tillitsindeksen som avhengig variabel, men da indeksen kun består av fire verdier (0, 1, 2 og 3) er det for få til å gjøre en lineær regresjon. For at lineær regresjon skal være hensiktsmessig bør den avhengige variabelen ha minst fem verdier (Johannessen 2007: 133). Derfor har jeg dikotomisert indeksen for tillit til politiske institusjoner når den fungerer som avhengig variabel, mens den er kontinuerlig når jeg benytter den som uavhengig. I neste del av analysen vil jeg bruke tillit som en av flere uavhengige variabler, i undersøkelsen av valgdeltakelse og politisk engasjement.

Når respondentene har svart at de har veldig eller ganske mye tillit, regnes det som tillit, mens lite eller ikke noe tillit, regnes som fravær av tillit til institusjonene. Når jeg dikotomiserer indeksen, skiller jeg mellom de som har høy tillit på den ene siden og lav eller ingen tillit til institusjoner på den andre siden. Slik fremstår personer som ikke har tillit til noen eller til kun en institusjon, som lav tillit, mens personer som stoler på to eller tre institusjoner måles som høy tillit til politiske institusjoner. Ved en slik inndeling er det 41 prosent som har lav tillit til politiske institusjoner, mens 37 prosent har høy tillit, og 22 prosent er ubesvart.

Med dette målet vil en person som har tillit til kun Byrådet, eller kun de politiske partiene av de tre institusjonene, få samme verdi på indeksen. Hvordan tilliten til hver enkelt av institusjonene er, er presentert tidligere i kapittelet. Jeg tror derfor denne indeksen gir et relevant bilde av respondentenes tillitsnivå til institusjonene generelt.

Hypotesene jeg undersøker i analysene mine gjøres alle med utgangspunkt i teoretiske perspektiver presentert tidligere i oppgaven. Først vil jeg undersøke med gjennomsnittsanalyse og en ANOVA-test om det er signifikant forskjell i tillit til politiske institusjoner de ulike gruppene i mellom.

I denne analysen undersøker jeg hypotese 1: ”Det er forskjell mellom personer med ulik landbakgrunn og antall politiske institusjoner han/hun har tillit til.”

Tabell 5.4.1 Gjennomsnittsanalyse av etniske minoritetsgrupper og antall politiske institusjoner respondentene har tillit til.

Etnisitet	Mean	N	Std. Deviation
Norsk	1,5899	278	1,16392
Tyrkisk	1,1546	207	1,12572
Bosnisk	1,7175	177	1,13787
Pakistansk	1,1259	278	1,17831
Total	1,3809	940	1,18099

Tabell 5.4.2 ANOVA-test av indeks for tillit til politiske institusjoner

	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	60,881	3	20,294	15,211	,000
Av Groups	1248,774	936	1,334		
Total	1309,655	939			

Når jeg gjør en gjennomsnittsanalyse av de ulike gruppene tillit til de tre aktuelle institusjonene, ser vi i tabell 5.4.1 at etnisk norske gjennomsnittlig stoler på 1,6 institusjoner, mens bosniere stoler på 1,7 institusjoner. Det er ingen signifikant forskjell mellom etnisk norske og de med bosnisk bakgrunn. Tyrkere stoler på 1,2 institusjoner, og pakistanere på gjennomsnittlig 1,1 institusjoner. I tabell 5.4.1 ser vi at det ikke er signifikant forskjell mellom etnisk norske og folk med bosnisk bakgrunn, men det er signifikant forskjell mellom etnisk norske/bosnisk bakgrunn på den ene siden, og folk med tyrkisk og pakistansk bakgrunn. Dermed stemmer hypotese 1 kun delvis, da det ikke er signifikant forskjell på etnisk norske og folk med bosnisk bakgrunn. Men det at vi ser forskjell mellom etnisk norske og folk med bosnisk bakgrunn på den ene siden og folk med tyrkisk og pakistansk bakgrunn på den andre siden, viser at hypotesen er delvis riktig. Dette fordi gjennomsnittsanalysen viser at folk med bosnisk bakgrunn har tillit til like mange politiske institusjoner som etnisk norske. Et slikt funn utfordrer den vante forestillingen om forskjeller mellom majoritet og minoritet. Det ligger en utfordrende tanke i det at det er felles oppfatninger mellom majoritetsbefolkningen og en minoritetsgruppe på den ene siden, og

noen andre minoritetsgrupper på den andre, heller enn majoritetsbefolkningen stående alene og minoritetsgruppene samlet eller spredt for seg.

Det at etnisk norske skårer høyt på institusjonell tillit, overrasker ikke all den tid etnisk norske har vokst opp her, og vært en del av et skolesystem som tross fristilling kan sees på som en forlengelse av norske myndigheter gjennom læreplanene. Hvorfor folk med bosnisk bakgrunn har like høy grad av tillit er derimot vanskeligere å forklare. En mulighet er at bosnierne kom som en samlet gruppe flyktninger. De møtte av norske myndigheter, gjennom opphold på asylmottak og de fikk grundigere norskundervisning (750 timer) enn tidligere flyktninggrupper (Major 1999; Tveiten 2007). Hvis bosnierne har opplevd denne mottakelsen som vellykket, kan man tenke seg at det skaper en tillit til myndighetene og de politiske institusjonene. Forskjellen på grad av tillit mellom folk med tyrkisk og pakistansk bakgrunn er også vanskelig å si bakgrunnen til. Forskjellene de ulike gruppene i mellom kan muligens forklares bedre med et større sett av uavhengige variabler. Disse kan i alle fall si noe om enkeltvariablers påvirkning.

Dette leder oss over til neste del av analysen av tillit til politiske institusjoner. Jeg gjør separate analyser av de forskjellige etniske gruppene, for så å sammenligne de ulike gruppene. Også her støtter jeg meg til den omfattende forskningen Lise Togeby har gjort på etniske minoriteter i Danmark, og deres politiske deltakelse og sosiale kapital (2003; Togeby 2004). Jeg skriver mer om det å gjøre separate analyser ut fra landbakgrunn og denne fremgangsmåten konsekvenser for signifikansnivået i avsnitt 4.6 om signifikansnivå.

Etter å ha undersøkt effekten av de samme uavhengige variablene på tillit for hver av de fire etniske gruppene, kan jeg fastslå hvilke variabler som har sterkest forklaringskraft, og deres signifikansnivå. Videre undersøker jeg hypotese 2: ”De som har lang botid har tillit til flere politiske institusjoner enn de som har kort botid.” Videre ser jeg på hypotese 3: ”De som er i arbeid har tillit til flere politiske institusjoner enn de som ikke er i arbeid.” Til slutt i dette kapitlet ser jeg på hypotese 4: ”Menn har tillit til flere politiske institusjoner enn kvinner”. Hypotese 2 er fundert i teorien om sosial kapital, og hypotese 3 og 4 i teorien om politiske ressurser.

Tabell 5.4.3 Logistisk regresjon med variablene botid, kjønn, utdanning, alder, husholdningens inntekt og arbeidstilknytning og sannsynligheten for å ha tillit til politiske institusjoner¹⁶.

Variabel	Etnisk norsk		Tyrkisk bakgrunn		Bosnisk bakgrunn		Pakistansk bakgrunn	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Konstantledd	-2,81**	0,90	-0,57	0,78	0,11	1,39	-0,74	0,62
Botid	-	-	-0,02	0,02	-0,13	,10	0,00	0,02
Kjønn (0=Kvinne)	0,25	0,26	0,63 (*)	0,34	-0,31	0,33	0,71*	0,33
Utdanning	0,08(*)	0,04	0,01	0,04	0,00	0,07	0,03	0,03
Alder	0,03**	0,01	0,00	0,02	0,05**	0,06	-0,01	0,01
Inntekt (husholdning)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Arbeids- tilknytning	0,60(*)	0,34	-0,11	0,38	-0,07	0,44	0,20	0,35
Nagelkerke R ²	0,07		0,03		0,16		0,06	
-2 LogL	367,77		248,39		220,91		271,46	
N	277		190		176		206	

Signifikans nivå: (*)0,10, *0,05, ** 0,01

N= 849 (70,75 % av 1200 respondenter)

Det vi samlet kan si om analysene av disse fire gruppene, er at det er få koeffisienter som har et akseptabelt signifikansnivå. Grunnen til dette kan være at det er for få respondenter i hver gruppe. Det at mange koeffisienter ikke er signifikante gjør at det er vanskelig å generalisere ut fra funnene. Mer om dette i avsnittet 4.6 om signifikansnivå. Det er likevel interessant å se nærmere på koeffisientene. Jeg kommer til å kommentere mye basert på fortegn, dette er

¹⁶ I regresjonen presentert i tabell 5.4.2 utelater jeg botidsvariabelen når jeg undersøker den etnisk norske gruppen, da de ikke ble stilt dette spørsmålet.

relevant fordi det angir retningen på sammenhengen mellom avhengig og de uavhengige variablene.

I undersøkelse av hypotese 2 er det variabelen botid som er interessant. Det viser seg at ingen av koeffisientene for botid for gruppene med etniske minoriteter er signifikant. Med dette får vi avvist hypotese 2. Dette er uventet, fordi botid gjerne ses på som en indikator på at man har internalisert kulturelle normer, språklige ferdigheter og landspesifikke kunnskaper.

I undersøkelsen av hypotese 3, hvor vi ser på arbeidstilknytnings betydning for tillit til politiske institusjoner, finner vi sprikende resultater for de ulike gruppene. Her er kun koeffisientene for de etnisk norske signifikante. Vår hypotese om at arbeid styrker tillit til politiske institusjoner blir altså delvis avvist. For gruppen etnisk norske ser vi en positiv effekt for tillit å være i jobb eller studier. Dette er et forventet funn. Integrasjon i arbeidslivet eller studier gir en rekke relasjoner og kontakter som kan være med på å skape tillit generelt til samfunnet man er en del av. Gitt at disse dataene gir et riktig bilde er det interessant å se nærmere på koeffisientene for de ulike gruppene. Disse funnene kan si noe om tendenser i de ulike gruppene. For folk med pakistansk bakgrunn er også arbeidsvariabelen positiv, om enn ikke med så høy verdi som for etnisk norske. At den samme variabelen slår annerledes ut på de med bosnisk og tyrkisk bakgrunn er derimot uventet. En mulige forklaring på arbeidstilknytningens reduksjon av tillit for den bosniske gruppen, kan være at gruppen av bosniske respondenter gjennomgående har relativt høy utdanning, og denne kan det være vanskelig å nyttiggjøre seg i Norge av et mangfold grunner. Det kan være at utdannelsen ikke er godkjent av det offentlige her, at skolen ikke er kjent av private arbeidsgivere, eller at det krever en viss grad av omskolering å få innpass i det norske arbeidsmarkedet. For en gruppe som bosnierne, som opplevde å få midlertidig opphold da de kom til Norge, så kan det å få en godkjenning av utdanning eller omskolering oppleves som fåfengt, all den tid de stadig sto på farten tilbake til Bosnia (Brekke 2001). Folk med tyrkisk bakgrunn har også negativ koeffisient på arbeidstilknytning, om enn svakere enn folk med bosnisk bakgrunn.

Hvorfor har en person med tyrkisk bakgrunn som er i jobb (eller studier) mindre tillit til politiske institusjoner enn folk med pakistansk bakgrunn i samme situasjon? En forklaring kan være at det er mulig å være i jobb, men likevel oppleve at man befinner seg på siden av

---

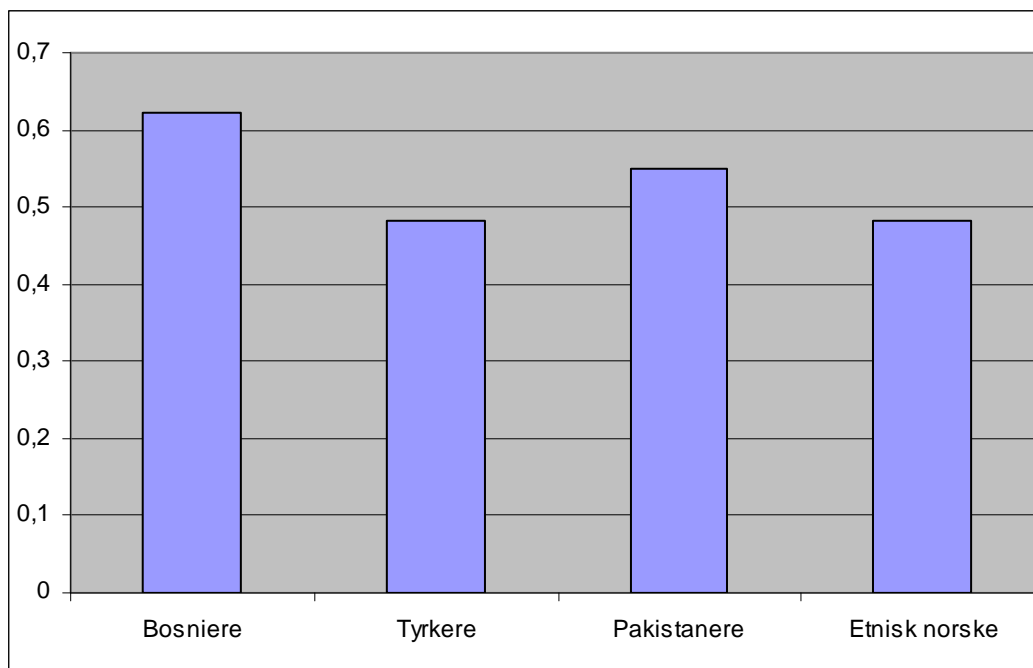
samfunnet. Gjennom annen forskning vet vi at folk med utenlandsklingende navn har problemer med å få jobber relevant for deres utdanning (Drange 2007; Rogstad 2001). Konsekvenser av dette kan være at noen av de med tyrkisk bakgrunn som er i jobb, føler seg urettferdig behandlet fordi deres opprinnelige utdanning ikke blir verdsatt, eller det er andre kunnskaper eller ferdigheter personen har som ikke blir tatt i bruk på arbeidsplassen, slik at man ikke føler seg anerkjent. Folk med tyrkisk bakgrunn får omtrent samme negative effekt av arbeidstilknytning som folk med bosnisk bakgrunn får. Disse to gruppene har vært kortest i Norge av de tre gruppene med innvandrerbakgrunn. Kanskje kan det forklare forskjellen arbeidstilknytning gjør på institusjonell tillit. Ved å være blant de nyere innvandregruppene, er det sannsynlig at de har utdanning fra utlandet, og denne kan de ha problemer med å få anerkjennelse for i Norge. Videre kan man tenke seg at personer med pakistansk bakgrunn har et bredere nettverk i Norge, bestående av personer som har vært lengre tid i Norge. På den annen side viser en undersøkelse gjort av Aetat (en del av dagens NAV) at det først og fremst er jobber som krever høyere utdanning som lyses ut, mens jobber med lave krav til utdanning besettes via nettverk (Hagtvet 2005). Dette kan få konsekvenser som at folk med innvandrerbakgrunn som har store etniskbaserte nettverk likevel blir overrepresentert i lavkvalifikasjonsjobber (Aas 2005: 38). "Nettverk" er et fyndord som stadig nevnes i sammenheng med karriere- og arbeidsliv, men for personer med innvandrerbakgrunn kan det ha en begrensende effekt på hvilke type jobber man havner i. En ny undersøkelse viser også at kun en av tre jobber i det offentlige, og kun en av fem i det private næringsliv lyses ut. Det kommer fram av en undersøkelse gjort av Proffice som omfatter 264 offentlige og 736 private virksomheter (Lindekleiv 2008). Denne undersøkelsen tyder på at det er stadig mer rekruttering basert på nettverk, noe som i sin tur kan virke segregerende, hvis nettverket en har er i lavkvalifikasjonssjiktet.

Når vi undersøker hypotese 4 ser vi på betydningen av kjønn når det gjelder å ha tillit til politiske institusjoner. For folk med tyrkisk og pakistansk bakgrunn er det en signifikant sammenheng mellom å være mann og å ha tillit til politiske institusjoner. For etnisk norske og folk med bosnisk bakgrunn er ikke kjønn signifikant. Slik blir hypotesen kun delvis underbygget. Det er at det er større sannsynlighet å ha tillit til politiske institusjoner for menn enn kvinner blant folk med tyrkisk og pakistansk bakgrunn kan forstås som en bekreftelse på forestillingen om at kvinner med tyrkisk og pakistansk bakgrunn er mer orientert mot hjemmesfæren enn mot det offentlige rom. Kanskje kommer denne

orienteringen av manglende tillit, eller vi kan tenke oss det omvendt: at fordi kvinnene er lite interessert i de politiske institusjonene, så oppstår det heller ikke et tillitsforhold opp mot disse institusjonene.

Analysen presentert i tabell 5.4.3 er gjort som logistisk regresjon, og for å lettere å forstå koeffisientene som kommer fram av analysen, regner jeg dem om til sannsynligheter. Mer om dette i avsnitt 4.3 om sannsynligheter.

Figur 5.4.3 Sannsynlighet for å ha tillit til politiske institusjoner for mann på 38,5 år med husholdningsinntekt på 317 000 kroner, med 12 års utdanning, 10 års botid i Norge, gruppert etter landbakgrunn¹⁷.

Med utregningen av sannsynligheter for å stole på politiske institusjoner endrer bildet seg noe fra hvordan det fremsto ved utregning av gjennomsnittet av politiske institusjoner. Folk med bosnisk bakgrunn skårer også her høyest, med en sannsynlighet på 0,62 på å ha tillit til politiske institusjoner. De følges av folk med pakistansk bakgrunn (0,55), mens folk med tyrkisk bakgrunn og etnisk norske har samme sannsynlighet på 0,48. Det er altså mer sannsynlig at en etnisk norsk mann eller en mann med tyrkisk bakgrunn, som oppfyller

¹⁷ For etnisk norske er ikke botid inkludert i utregningen, da disse ikke ble spurt om det.

---

kriteriene over, ikke har tillit til politiske institusjoner, enn at han har det. Det er veldig interessant at etnisk norske kommer så lavt.

Den manglende signifikante forskjellen vi så mellom etnisk norske og folk med bosnisk bakgrunn på den ene siden, opp mot folk med tyrkisk og pakistansk bakgrunn på den andre siden ved utregning av gjennomsnittlige politiske institusjoner er borte. Forskjellen på fremstillingen i figur 5.4.3 og i tabell 5.4.1 er at det i tabell 5.4.1 er regnet gjennomsnittet av hvor mange institusjoner respondentene har tillit til, løpende fra null til tre institusjoner, mens figur 5.4.3 viser indeksen som er konstruert for å vise tillit eller ikke tillit til politiske institusjoner. Figur 5.4.3 viser altså en grovere inndeling, og det gir klare utslag på resultatet.

5.5 Oppsummerende diskusjon

I dette kapittelet har jeg undersøkt en del av den første problemformuleringen. Som vi har sett i presentasjonen over, er det flest bosniere som stoler på politiske institusjoner. Det er slående hvordan det er gjennomgående at det er flere folk med bosnisk bakgrunn enn folk med annen bakgrunn som har tillit til de politiske institusjonene som er undersøkt. På andreplass hva tillit angår følger etnisk norske. Med unntak av Stortinget, som færre folk med pakistansk enn tyrkisk bakgrunn har tillit til, er folk med tyrkisk og pakistansk bakgrunn samstemte når det gjelder hvor mange som stoler på politiske institusjoner.

Når vi går videre fra gjennomsnittsutregningene til logistisk regresjon, undersøker vi hvordan de uavhengige variablene virker inn på tillit til politisk institusjoner. Vi finner at de uavhengige variablene slår forskjellig ut fra gruppe til gruppe, både hva angår signifikansnivå og verdiene på koeffisientene. Det er større sannsynlighet for menn med pakistansk og tyrkisk bakgrunn å ha tillit til politiske institusjoner enn kvinner med samme bakgrunn. Hvorvidt denne forskjellen skyldes ulik orientering mot den offentlige sfære, fra menn til kvinner i disse gruppene, eller om forklaringen ligger i utestengelse fra et slikt engasjement, og at kvinnene derfor ikke har tillit, er vanskelig å konkludere.

Hverken botid, arbeidstilknytning eller utdanningsnivå har signifikant effekt på tillit til politiske institusjoner for noen av de tre innvandrergруппene. Disse tre variablene kommer alle under samlebetegnelsen politiske ressurser.

Noe som ikke er inkludert i undersøkelsen er viktigheten av å ha politikere med samme landbakgrunn, for tillit til politiske institusjoner og stemmevilje. Det politiske institusjonene vi undersøker tilliten til er monumentale symboler, med lang historie, hver enkelt av dem vekker assosiasjoner hos den spurte respondent. Men personene som trer fram fra disse institusjonene, er også viktige. Vi kan tenke oss at politikerne personifiserer de ellers ansiktsløse institusjonene. Derfor vil jeg trekke fram politikerne i denne sammenhengen. Man kunne tenke seg at politikere med samme innvandringsbakgrunn kunne være med på å styrke tilliten til partiene og det politiske apparatet. Ved valget i 2003 fikk ikke-vestlige kandidater dobbelt så ofte personstemmer, som de andre kandidatene i Oslo (Saglie and Bjørklund 2005: 9-10). Bjørklund mener det er rimelig å tro at det er innvandrere som har favorisert politikere med samme landbakgrunn. Det er en rekke profilerte partipolitikere med pakistansk bakgrunn, som Afshan Rafiq (Høyre), Aamir Javed Sheikh (Høyre), Khalid Mahmood (Arbeiderpartiet) og Akhtar Chaudhry (Sosialistisk venstreparti). Vi vet ikke hva tilliten ville vært hvis ikke disse personene var involvert –kanskje hadde den vært enda lavere-, men ved å se på folk med tyrkisk bakgrunn, som ikke har like mange profilerte politikere med sin bakgrunn, ser vi at de har samme lave tillit til politiske partier. Disse funnene kan få en til å tro at det å ha representanter i politikken som har samme landbakgrunn ikke er spesielt viktig. Det er jo ingen profilerte politikere med bosnisk bakgrunn, og det er gruppen som har mest tillit til alle de politiske institusjonene.

I en undersøkelse av politikere med innvandrerbakgrunn gjort av Ansari og Quereshi finner forskerne at de fleste kildene opplever at de blir oppfattet som ”en talsmann for innvandrere”, uten at de oppfatter det som negativt. Slik ønsker politikerne selv ”å ivareta innvandrernes interesser”. (1998: 38). Sånn sett er det ikke mediene alene som skaper talsmann-rollen Men det at politikerne opplever seg som talsmenn behøver ikke nødvendigvis bety at velgerne gjør det. Det kan den lave tilliten til politiske institusjoner i den pakistanske befolkningen være tegn på.

---

6. Analyse av tillit til medmennesker

I dette kapittelet vil jeg bruke mulighetene datamaterialet gir til å undersøke tillit til medmennesker. Slik undersøker jeg andre del av tillitsspørsmålet i problemstillingen. Her skal jeg finne ut hvilke forskjeller vi finner i det å ha tillit til medmennesker, og hvilke forklaringer vi kan gi disse variasjonene. I dette kapittelet følger jeg opp kartleggingen og operasjonaliseringen av sosial kapital (se 2.3 Sosial kapital), som jeg gjorde i kapittelet over. Som jeg skriver mer inngående om tillitsbegrepet i kapittel 2.4 og 3.5, støtter jeg meg til Trygve Gulbrandsens definisjon av tillit (2001: 300). Jeg presenterer tillit til medmennesker med samme landbakgrunn og tillit til etnisk norske som krysstabeller. Undersøkelsen av tillit til etnisk norske gjør jeg som logistisk regresjon, slik at jeg kan søke forklaringer som går utover forskjell i landbakgrunn. Jeg vektlegger å se mer inngående på forskjeller i tillit til etnisk norske, heller enn tillit til egen gruppe, fordi problemstillingene mine retter seg mot majoritetsarenaer når det gjelder tillit til politiske institusjoner og demokratisk deltakelse. Derfor er det relevant å se grundig på hva som kan forklare forskjellene i tillit til etnisk norske, fra gruppe til gruppe.

I denne analysen ønsker jeg å undersøke hypotese 5: ”Det er mer sannsynlig at en person har tillit til andre personer med samme landbakgrunn, enn til personer med annen landbakgrunn.” Det er interessant å undersøke både tillit til egen gruppe og tillit til etnisk norske. Slik kan vi sammenligne resultatene. Hvis vi finner at det er en gruppe som i stor grad stoler på ”sine egne”, og i liten grad på etnisk norske, kunne den manglende tilliten til etnisk norske være en mulig forklaring på eventuell lav deltakelse. Hvis en har lite tillit til majoritetsbefolkningen, kan man forstå manglende politisk engasjement på majoritetsarenaer.

6.1 Tillit til egen gruppe

Folk med pakistansk bakgrunn har høyere grad av tillit til andre med samme bakgrunn, enn de av tyrkisk bakgrunn har til sine. Blant de med tyrkisk bakgrunn mener 33 prosent at ”de fleste er til å stole på”, når det gjelder andre med tyrkisk bakgrunn. Mens 49 prosent av bosnierne og 59 prosent de med pakistansk bakgrunn mener det samme. Blant nordmenn er det 81 prosent som mener om ”sin egen gruppe” at ”de fleste er til å stole på”. Siden de to

spørsmålene som dreier seg om tillit til medmennesker er formulert som de er, har vi ikke svar på spørsmål om etnisk norskes tillit til personer med annen landbakgrunn enn dem selv. Slik kan vi kun sammenligne forskjeller mellom tillit til egen minoritetsgruppe og til majoritetsgruppen, blant minoritetspersonene.

Tabell 6.1 Krysstabell: etnisitet * tillit til egen gruppe. 0 er å ikke stole på, 1 er å stole på.

			Tillit til egen gruppe		Total
			,00	1,00	
Etnisitet	Norsk	Antall	47	200	247
		% av etnisitet	19,0%	81,0%	100,0%
	Tyrkisk	Antall	181	90	271
		% av etnisitet	66,8%	33,2%	100,0%
	Bosnisk	Antall	125	121	246
		% av etnisitet	50,8%	49,2%	100,0%
	Pakistansk	Antall	101	146	247
		% av etnisitet	40,9%	59,1%	100,0%
Total		Antall	454	557	1011
		% av etnisitet	44,9%	55,1%	100,0%

6.2 Tillit til etnisk norske

Blant de med tyrkisk bakgrunn synes 52 prosent at nordmenn er til å stole på, det er altså 19 prosentpoeng flere folk med tyrkisk bakgrunn som stoler på etnisk norske, enn de som stoler på andre med samme landbakgrunn. 62 prosent av de med bosnisk bakgrunn synes etnisk norske flest er til å stole på. Mens 62 prosent av de med pakistansk bakgrunn mener at nordmenn er til å stole på.

Tabell 6.2.1 Krysstabell: etnisitet * tillit til etnisk norske. 0 er å ikke stole på, 1 er å stole på.

			Tillit til etnisk norske		Total
			,00	1,00	
Etnisitet	Norsk ¹⁸	Antall	36	230	266
		% av etnisitet	13,5%	86,5%	100,0%
	Tyrkisk	Antall	126	134	260
		% av etnisitet	48,5%	51,5%	100,0%
	Bosnisk	Antall	96	155	251
		% av etnisitet	38,2%	61,8%	100,0%
	Pakistansk	Antall	104	170	274
		% av etnisitet	38,0%	62,0%	100,0%
Total		Antall	362	689	1051
		% av etnisitet	34,4%	65,6%	100,0%

Det som er mest interessant med disse to krysstabellene er at vi ser at folk med bosnisk og tyrkisk bakgrunn finner større grunn til å være skeptisk til folk med deres bakgrunn enn til etnisk norske. Blant folk med pakistansk bakgrunn er det tre prosentpoeng flere som stoler på etnisk norske enn andre med pakistansk bakgrunn. Jeg synes det er vanskelig å fortolke disse tallene. Et slikt spørsmål kan forstås på mange forskjellige måter, på samme tid som spørsmålet er åpent og lite etterprøvbart. Det er verdt å merke seg at dette spørsmålet har 100 prosent av respondentene svart, og at det kun er 3 prosent som svarer ”vet ikke”. Så om det er utfordrende å fortolke, så har det åpenbart vært intuitivt for respondentene å svare på spørsmålet. Et liknende funn har man gjort i Danmark (Tinggaard Svendsen and Haase Svendsen 2006: 173). En mulighet kan være at det ikke er like nære sosiale bånd i de tyrkiske og bosniske minoritetene, som det er i det pakistanske miljøet. Når det gjelder bosnierne, så vet vi at de ble spredt rundt i landet i asylmottak ved ankomst (Major 1999). Selv om bosnierne både kom innenfor et avgrenset tidsrom og med samme utreisegrund, så er det at mulig at den geografiske spredningen av gruppen gjorde at de har holdt mindre kontakt gjennom organisasjoner og andre mer uformelle nettverk i årene som fulgte. Folk med tyrkisk bakgrunn har i hovedsak kommet som arbeidsinnvandrere, men det er også noen som har vært politiske flyktninger på grunn av kurdisk frigjøringsengasjement. Jeg har som nevnt (se kapittel 3.6 om landbakgrunn) ikke data på utreisemotivasjonen til respondentene, og det er kun seks personer av de tre hundre tyrkerne som kaller seg kurdere, men vi kan

¹⁸ Jeg kan ikke forklare hvorfor det er fem og en halv prosentpoeng flere etnisk norske som stoler på andre etnisk norske fra det ene spørsmålet til det andre.

likevel tenke oss at det er noe flere blant den tyrkiske gruppen blant respondentene som har hatt politiske grunner til å flytte. Det er også mulig å tenke seg en person som reiser fra Tyrkia som arbeidsinnvandrer til et annet land, men som også kunne reist som politisk flyktning. Men all den tid det var mulig å reise som arbeidsinnvandrer, så var det sann man gjorde det. Slik fremstår den tyrkiske befolkningen som mer fragmentert enn den pakistanske befolkningen, om har kommet som arbeidsinnvandrere eller familiegjenforente av disse. Kanskje er det forklaringen på den lave tilliten til ”medtyrkere”.

Videre vil jeg undersøke hypotese 6: ”De som har høy utdanning har større sannsynlighet for å ha tillit til etnisk norske enn de med lav utdanning.” og hypotese 7: ”De som er i arbeid har høyere sannsynlighet for å ha tillit til etnisk norske enn de som ikke er i arbeid.” Disse hypotesene er fundert i teorien om politiske ressurser. Med disse hypotesene søker jeg forklaringer på forskjeller i grad av tillit til etnisk norske.

Tabell 6.2.2 Logistisk regresjon med variablene botid, kjønn, utdanning, alder, husholdningens inntekt og arbeidstilknøytning og sannsynligheten for å ha tillit til etnisk norske.

	Tyrkere		Bosniere		Pakistanere	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Konstant	-2,14**	0,71	-0,93	0,93	-1,21(*)	0,65
Botid	-0,01	0,02	0,02	0,06	0,01	0,02
Kjønn (Kvinner=0)	-0,28	0,30	-0,47(*)	0,27	-0,29	0,34
Utdanning	0,1**	0,04	0,05	0,04	0,05	0,03
Alder	0,03	0,02	0,01	0,01	0,03*	0,02
Husholdningsinntekt		0,00		0,00		0,00
t	0,00*		0		0,00	
Arbeid	-0,01	0,32	0,17	0,35	0,15	0,35
-2 Log L	316,41		324,08		264,94	
Nagelkerke R ²	0,11		0,04		0,06	
N	249		243		211	

Signifikans nivå: (*)0,10, *0,05, ** 0,01

Det er kun utdanningsvariabelen hos folk med tyrkisk bakgrunn som er signifikant. Grunnen til at det er få signifikante funn kan være at det er få respondenter.

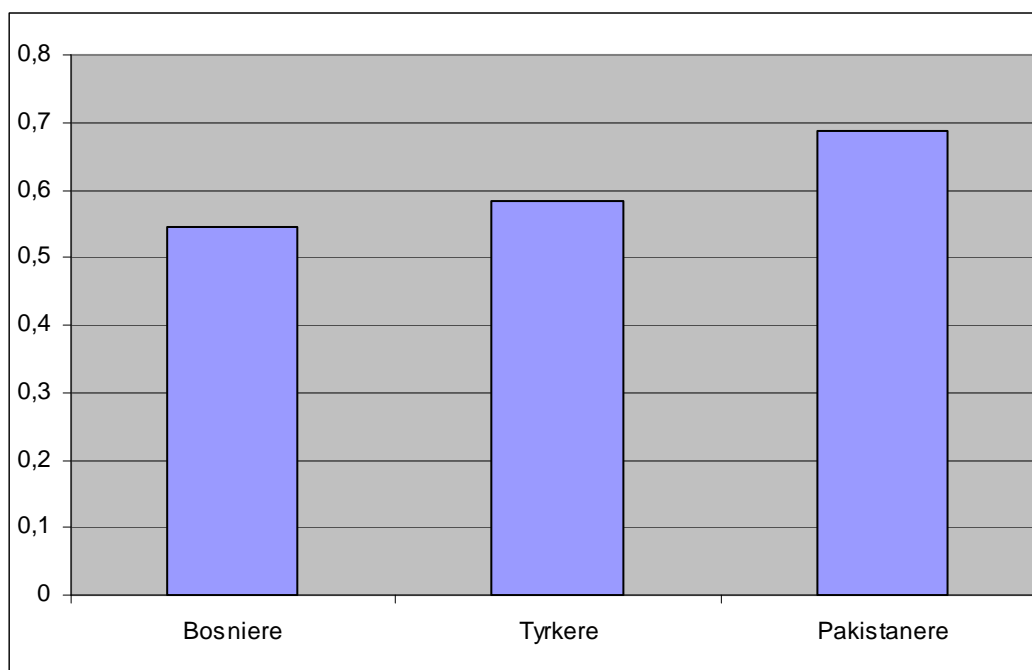
I hypotese 6 tar vi for oss utdanning og dens påvirkning på tillit til etnisk norske.

Den signifikante utdanningskoeffisientene hos folk med tyrkisk bakgrunn er positiv. Slik blir hypotesen vår delvis underbygget. Hypotese 7 dreier seg om arbeidstilknytnings påvirkning på tillit til etnisk norske. Denne koeffisienten er ikke signifikant for noen av gruppene.

Kjønnskoeffisienten er signifikant og negativ for folk med bosnisk bakgrunn. Det betyr at kvinner med bosnisk bakgrunn har større grad av tillit til etnisk norske, enn menn med samme bakgrunn. Kjønnskoeffisienten for folk med bosnisk bakgrunn var ikke signifikant da jeg undersøkte tillit til politiske institusjoner, men det var den for folk med tyrkisk og pakistansk bakgrunn. For disse to gruppene, virket det å være mann styrkende på grad av tillit til politiske institusjoner.

For at det skal være enklere å lese sannsynlighetene for tillit til etnisk norske presenterer jeg en figur, hvor koeffisientene fra den logistiske regresjonen er regnet om til sannsynligheter.

Figur 6.1 Sannsynligheten for å ha tillit til etnisk norske for en person med ulik landbakgrunn. Her for en mann som har bodd ti år i Norge, som har 12 års skolegang, er 38,5 år gammel, er i arbeid og har 317 000 kroner i husholdningsinntekt.

Det er interessant å se hvordan bosnierne, som da vi undersøkte tillit til politiske institusjoner, hadde høyest grad av tillit. Men når det gjelder tillit til etnisk norske har dette snudd. Bosnierne har 0,55, tyrkerne 0,59 og den pakistanske befolkningen 0,69 i sannsynlighet for å ha tillit til etnisk norske. For alle gruppene gjelder det at det er mer

sannsynlig at de har tillit til etnisk norske, enn at de ikke har det. Ved å skissere opp sannsynligheter slik jeg gjør her, er det både enklere å lese resultatene av den logistiske regresjonen, i tillegg til at det forenkler sammenligningen med andre logistiske regresjonsanalyser. I den europeiske samfunnsundersøkelsen kartlegger man sosial kapital, med utgangspunkt i tillit til medmennesker og tillit til samfunnsinstitusjoner. I den finner man stor grad av samsvar mellom horisontale, mellommenneskelige tilliten og den vertikale, institusjonelle tilliten (Ringdal 2004). Jeg har ikke de samme spørsmålene, ei heller den tilsvarende indekseringen som den europeiske samfunnsundersøkelsen bruker. Likevel kan vi slå fast er at det gruppevis, basert på landbakgrunn, ikke er direkte samsvar mellom sannsynlighet for tillit til politiske institusjoner og tillit til etnisk norske.

6.3 Oppsummerende diskusjon

Når det gjelder tillit til medmennesker, er det gjennomgående blant alle respondentene at flertallet av respondentene ser på både folk med samme landbakgrunn og etnisk norske, som folk man kan stole på. Men når man ser på hva svarene går på er det mest i øyenfallende at det gjennomgående er flere personer med bosnisk, tyrkisk og pakistansk bakgrunn som mener at etnisk norske er til å stole på, enn som mener at andre med samme landbakgrunn kan stoles på. Man kan spørre seg om hvorfor det er slik en mistillit til andre med samme bakgrunn, eller for å snu spørsmålet på hodet: hvorfor folk med bakgrunn fra disse landene mener etnisk norske er så til å stole på. Slik kan vi avvise hypotese 5, som sier at en persons landbakgrunn øker sannsynligheten for å stole på personer med samme landbakgrunn. Videre kan vi avvise hypotese 6 og 7 som dreier seg om sammenhengen mellom henholdsvis utdanning og arbeidstilknytning og påvirkning på tillit til etnisk norske.

---

7. Analyse av valgdeltakelse

Med dette er vi over i del to av analysen. I første del undersøkte jeg forskjeller på tillit til politiske institusjoner og tillit til medmennesker, ulike grupper imellom, og søkte å finne forklaringer på disse. I denne delen av analysen setter vi demokratisk deltakelse som avhengig variabel, og den tidligere undersøkte tillit til politiske institusjoner og tillit til medmennesker inngår her som to av flere uavhengige variabler. I dette kapitlet undersøker jeg forskjeller i valgdeltakelse, både på lokalt og nasjonalt nivå, eller såkalt konvensjonell demokratisk deltakelse. I neste kapittel tar jeg for meg politisk engasjement, som er en indeks jeg har operasjonalisert ut fra en rekke enkeltaktiviteter. Dette kalles gjerne ukonvensjonell deltakelse (Rogstad 2007: 16). Jeg kunne inkludert valgdeltakelse som en av aktivitetene i indeksen for politisk engasjement, men jeg velger å undersøke valgdeltakelsen for seg. Dette har flere grunner. På den ene siden blir valgdeltakelse ofte sett på som ”temperaturmåleren for demokratiets helsetilstand” (Bjørklund 1999: 201). Med et slikt blikk kan vi se på grad valgdeltakelse i de ulike etniske gruppene som et tegn på integrasjonsnivå. På den annen side er det forsket mye på valgdeltakelse, noe som gir rom for sammenligning. For å knytte valgundersøkelsene til teorien om sosial kapital, så finner flere undersøkelser en sammenheng mellom tillit til medmennesker og valgdeltakelse (Togeby 2003: 93). Det gjør det interessant å se om vi finner det samme i denne undersøkelsen. Siden tilliten til politiske institusjoner retter seg direkte mot valgsystemet, vil det også være interessant å se om vi finner en sammenheng i dette tillitsforholdet og valgdeltakelse. For å beskrive kommende analyser rent metodisk, deler jeg analysen av valg og politisk engasjement i to. Ved analyse av valgdeltakelse gjør jeg logistisk regresjon, da valgdeltakelse er en dikotom variabel, hvorvidt man har stemt eller ikke, mens jeg med undersøkelsen av politisk engasjement kan bruke lineær regresjon, siden indeksen politisk engasjement er kontinuerlig.

Jeg undersøker følgende hypoteser:

Hypotese 8: De som har lang botid i Norge har høyere sannsynlighet for å delta i valg enn de som har kort botid i Norge.

Hypotese 9: De som er i arbeid har høyere sannsynlighet for å delta i valg enn de som ikke er i arbeid

Hypotese 10: De som har høy utdanning har større sannsynlighet for å delta i valg enn de med lav utdanning.

Hypotese 11: De som har tillit til flere politiske institusjoner og tillit til medmennesker har større sannsynligheten for å delta i valg enn de som har tillit til få politiske institusjoner og ikke tillit til medmennekser.

Disse hypotesene undersøker jeg på først på kommunalt nivå, deretter på nasjonalt nivå.

Når vi i denne delen av undersøkelsen skal se på valgdeltakelse, må vi se nærmere på den politiske mulighetsstrukturen. I vårt materiale svarer respondentene både på hvorvidt de har stemt eller ikke. De svarer også på om de har hatt stemmerett, men ikke stemt. Det er altså tre kategorier av respondenter. De som ikke har stemt kan ikke uforbeholdent kalles

”sofavelgere”. Enkelte av respondentene i vår undersøkelse har rett og slett ikke tilgang på valgurnene. Dette gjelder i større grad ved Stortingsvalg enn ved kommunevalg, fordi man må ha norsk statsborgerskap for å stemme ved nasjonale valg, mot å ha bodd tre år i landet for å stemme kommunalt. I følge mitt datamateriale manglet 26 prosent av de med tyrkisk, 38 prosent av de med bosnisk og 10 prosent av de med pakistansk opprinnelse stemmerett ved Stortingsvalget (2001). Gruppen av ikke-stemmeberettigede var ved kommunevalget 13 prosent (tyrkisk), 10 prosent (bosnisk) og 9 prosent (pakistansk opprinnelse). Disse tallene gjenspeiler også det vi vet om hovedtrekkene i ankomsttidspunktet til de ulike gruppene.

Det som kan være interessant å undersøke her er hvordan den gruppen som ikke har stemmerett bruker sitt engasjement og mulighet til å påvirke gjennom andre kanaler enn valgsystemet. Er det sånn at man ved ikke å ha stemmerett prøver å påvirke på andre måter, eller er man desto mindre engasjert, kanskje fordi man opplever sin egen stemme som utestengt? Dette skal jeg se nærmere på i slutten av kapittel 8, hvor jeg ser på indeksen for politisk engasjement.

7.1 Valgdeltakelse ved kommunevalg

Jeg undersøker valgdeltakelsen i kommune og storting hver for seg, fordi disse valgene har forskjeller som muligens kan komme til uttrykk på grad av deltagelse¹⁹. Det å delta i

---

¹⁹ På lokalvalg er det også en større nærhet til de som stiller til valg, noe som øker sjansen for at man kjenner noen som skal stille. Dette kan i sin tur føre til økt valgdeltakelse. I denne undersøkelsen har vi kun respondenter fra Oslo, noe som gjør at effekten av å kjenne noen muligens ikke er så tilstede, som vi kan tenke oss at den er på et mindre sted.

lokalvalg kan være et uttrykk for lokal tilhørighet og engasjement. Det er spesielt interessant å undersøke valgdeltakelsen ved lokalvalg, fordi en innvandrere kan stemme ved lokalvalg allerede etter tre års lovlig opphold i Norge²⁰. Ved å undersøke kommune- og stortingsvalg hver for seg kan vi gjøre sammenligninger valgene imellom.

Tabell 7.1.1 Krysstabell: etnisitet * Stemte du ved siste kommunevalg (2003), eller var det noe som gjorde at du ikke kunne eller ikke ville stemme?

			Stemte du ved siste kommunevalg (2003), eller var det noe som gjorde at du ikke kunne eller ikke ville stemme?				Total
			JA	NEI, MEN HADDE STEMME RETT	NEI, HADDE IKKE STEMMERETT	VET IKKE	
Etnisitet	Norsk	Antall	257	40	3	0	300
		% av etnisitet	85,7%	13,3%	1,0%	,0%	100,0%
	Tyrkisk	Antall	153	106	39	2	300
		% av etnisitet	51,0%	35,3%	13,0%	,7%	100,0%
	Bosnisk	Antall	132	135	31	2	300
		% av etnisitet	44,0%	45,0%	10,3%	,7%	100,0%
	Pakistansk	Antall	157	114	27	2	300
		% av etnisitet	52,3%	38,0%	9,0%	,7%	100,0%
Total		Antall	699	395	100	6	1200
		% av etnisitet	58,3%	32,9%	8,3%	,5%	100,0%

Når vi ser på valgdeltakelsen blant de stemmeberettigete i våre tall ved kommunevalget 2003, finner vi 86 prosent deltakelse blant etnisk norske, 51 prosent blant tyrkere, 44 prosent blant bosniere og 52 prosent blant pakistanerne. Av de som hadde stemmerett som ikke stemte, var det 35 prosent tyrkerne, 45 prosent bosniere, 38 prosent pakistanere og 13 prosent etnisk norske.

Ved å se på tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB), ser vi at valgdeltakelsen ved kommunevalget 2003 var den laveste siden 1922, med 59 prosent på landsbasis. I Oslo var deltakelsen på 62 prosent, som sammen med Hordaland var høyest i landet. Lavest var valgdeltakelsen i Hammerfest og Målselv hvor 51 prosent stemte (Lysø and Bergseteren

²⁰ Dette ble innført ved valget i 1983 (Saglie and Bjørklund 2005: 181).

2004). Med dette som utgangspunkt er våre informanternes valgdeltakelse slående høy. Dette gjelder særlig nordmennene, som i undersøkelsen har 24 prosentpoeng høyere valgdeltakelse enn landsgjennomsnittet. Dette kan vi forstå ut fra det store frafallet som var blant etniske nordmenn (på rundt 50 prosent) i datamaterialet vårt. Når vi finner en så stor diskrepans mellom den faktiske valgdeltakelsen i Oslo, og blant våre respondenter, kan det virke som om de som valgte å være med på denne spørreundersøkelsen er folk som har en mer enn gjennomsnittlig interesse for demokratisk deltakelse og politikk. Men dette kan også forklares ut fra det tidligere diskuterte fenomenet med overrapportering (se 3.3 Frafall og representativitet). Dataene i vår undersøkelse er best egnet til å analysere forskjeller mellom dem som har deltatt, så kan vi heller slå fast at forskjellene i vårt materiale kan generaliseres til å beskrive en politisk aktiv del av befolkningen.

For å nøyere undersøke hvordan de ulike variablene påvirker valgdeltakelse gjør jeg logistiske regresjoner, på henholdsvis kommunevalg (under) og på stortingsvalg (se 7.2).

Tabell 7.1.2 Logistisk regresjon av med variablene botid, kjønn, utdanning, alder, husholdningens inntekt, arbeidstilknytning, tillit til politiske institusjoner og medmennesker og sannsynligheten for å stemme ved kommunevalg for grupper med ulik landbakgrunn.

	Bosniere		Tyrkere		Pakistanere		Etnisk norske	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Konstant	-1,00	1,97	-3,40	1,12	-2,15*	0,84	-0,91	1,60
Botid	-0,16	0,14	0,05**	0,03	0,10**	0,03	-	-
Kjønn (Kvinner=0)	-0,14	0,37	0,22	0,41	-0,72(*)	0,43	0,20	0,45
Utdanning	0,10	0,07	-0,01	0,06	0,10*	0,04	0,09	0,07
Alder	0,03*	0,02	0,08**	0,03	-0,02	0,02	0,05*	0,09
Husholdningsinntekt		0,00		0,00		0,00		0,00
t	0		0		0,00		0	
Arbeid	0,52	0,50	0,01	0,48	0,08	0,44	-0,10	0,62
Tillit til pol.institusjoner	-0,12		0,29		0,18		0,29	
Tillit til medmennesker		0,21		0,24		0,22		0,39
medmennesker	0,14		0,18		0,31		-0,46	
-2Log L	180,83		154,39		175,28		149,25	
Nagelkerke R ²	0,09		,25		0,25		0,10	
N	140		151		152		277	

Signifikans nivå: (*)0,10, *0,05, ** 0,01

Den eneste av gruppen som har signifikant kjønnskoeffisient er hos folk med pakistansk bakgrunn. Hos denne gruppen finner vi at kvinner har høyere sannsynlighet for å stemme ved kommunevalg enn menn. Dette er interessant både fordi vi så at kjønnseffekten var i menns favør når det gjaldt å ha tillit til politiske institusjoner, og fordi menn med pakistansk bakgrunn har hatt høyere grad av valgdeltakelse ved stortingsvalg (Henriksen 2006). I fortsettelsen skal vi se at kjønnskoeffisientene kun er signifikante for etnisk norske, når vi ser på stortingsvalg. Botid er tema for hypotese 8. Vi ser i tabellen at koeffisienten for botid er signifikant for folk med pakistansk eller tyrkisk bakgrunn, og at den er positiv. Det er den ikke hos folk med bosnisk bakgrunn. Dermed blir vår hypotese om at botid har en gunstig effekt på deltakelse ved kommunevalg, kun delvis underbygget. Jeg har vært innom problematikken rundt botidsmålet når det gjelder bosnierne spesielt tidligere i undersøkelsen (se 3.6 Botid). At botid virker positivt inn på valgdeltakelse er et forventet funn. Dette finner vi igjen i andre undersøkelser (Aalandslie and Vassenden 2002: 15). Forklaringen ligger delvis i det at man med lengre botid opparbeider seg rettigheter, som gjør at man faktisk har rett til å delta. En annen del av forklaringen er at botid avspeiler mer abstrakte forhold som kulturell kyndighet og språkkunnskaper. Dette er forhold som ikke virker likt inn på hver enkelt person, og det er ikke nødvendigvis en jevn effekt for hvert år en person har bodd i det nye hjemlandet.

I hypotese 9 ser vi på arbeid, og hvordan det virker inn på valgdeltakelse på kommunalt nivå. Koeffisienten for arbeid er ikke signifikant for noen av gruppene. Her får vi avvist hypotesen vi undersøker. Dette er et såkalt ikke-funn. At arbeidstilknytning har effekt på valgdeltakelse er i tråd med etablerte ressursteorier, som er omtalt tidligere (se 2.5 Politiske ressurser). Om dette bryter med etablerte ressursteorier, så føyer det seg inn i den manglende signifikante effekten vi har sett av arbeidstilknytning i undersøkelsen av både tillit til medmennesker og tillit til politiske institusjoner. Det var kun for etnisk norske at tillit til politiske institusjoner hadde en signifikant effekt. Dette bryter med etablerte forestillinger om at det er gjennom arbeidslivet at den viktige integrasjonen foregår, nemlig at ved å være integrert på et område (arbeidslivet), blir man det gjerne på et annet (demokratiet).

I hypotese 10 er det effekten av utdanning som undersøkes. Denne verdien er kun signifikant i gruppen med pakistansk bakgrunn. Dermed blir hypotesen kun blir delvis underbygget. På samme måte som arbeid, tar hypotesen om utdanningsnivåets innvirkning på valgdeltakelse, utgangspunkt i teorien om politiske ressurser (Martinussen 1973). Utdanning hadde kun signifikant effekt på etnisk norske, da det gjaldt tillit til politiske institusjoner.

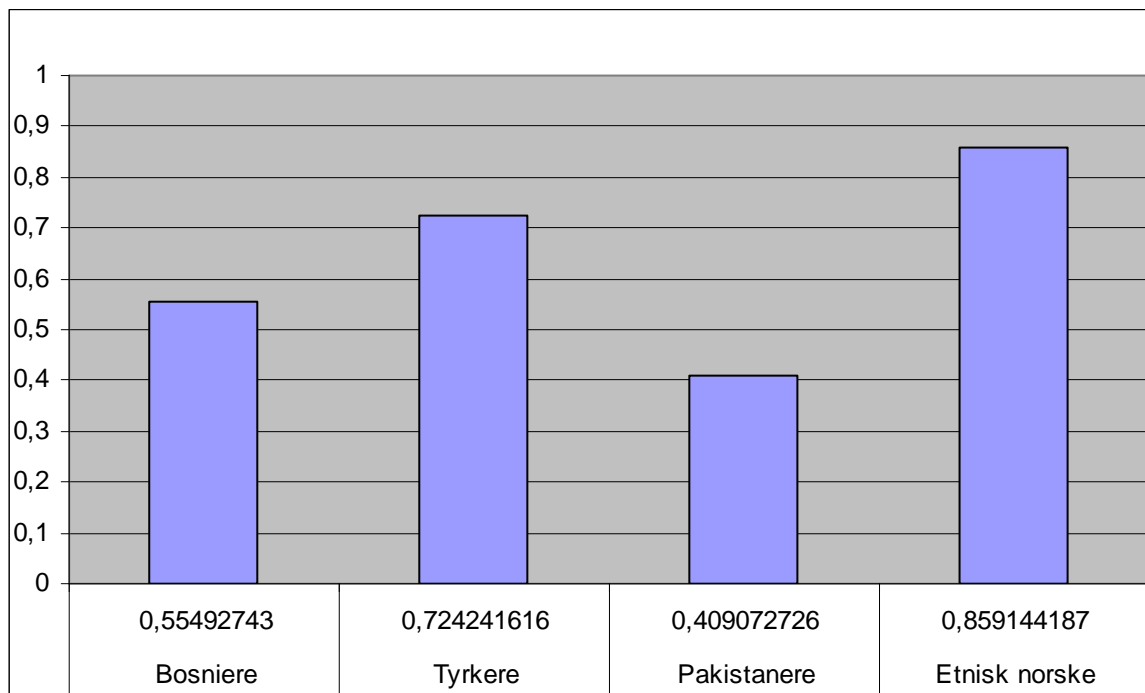
Dette leder oss over i hypotese 11 hvor tillit til politiske institusjoner og tillit til medmennekser er variablene vi undersøker effekten av. Ingen av disse variablene er signifikante for noen av gruppene med forskjellig landbakgrunn. Gitt at disse analysene stemmer, finner vi ikke noen sammenheng mellom å ha tillit til medmennesker, og tillit til politiske institusjoner og det å delta ved kommunevalg. Disse tillitsvariablene fungerer som en operasjonalisering av sosial kapital, som i følge flere studier (Putnam et al. 1993; Togeby 2003) virker styrkende på demokratisk deltakelse. Vi kan tenke oss det motsatte utfallet av høy tillit, nemlig at man opplever at de institusjonene man har tillit til faktisk gjør en så stødig jobb at man ikke har behov for å påvirke gjennom stemmegiving. For å hente fram Gulbrandsens definisjon på tillit, så sier han at ”det rommer en forventning om at den andre en gang i nær fremtid vil utføre eller avstå fra bestemte handlinger (2001: 300).”²¹ Med en slik tankegang kan tilliten til de politiske institusjonene føre til at man ikke stemmer, i den

---

²¹ ”Den andre” er her personer eller sosiale systemer.

forvissing at det gode arbeidet til alles beste blir gjort uansett. Resonnementet kan virke kontraintuitivt, men vi kan tenke oss at nettopp tillit til de politiske organene virker passiviserende, fordi en person opplever at ens interesser blir ivaretatt av andre, slik at man selv ikke behøver å engasjere seg.

Figur 7.1.2 Sannsynligheten for å stemme ved kommunevalg for personer med ulik landbakgrunn. Her for en mann som har bodd ti år i Norge, som har 12 års skolegang, er 38,5 år gammel, er i arbeid, har 317 000 kroner i husholdningsinntekt, stoler på 1,3 politiske institusjoner og skårer 1,2 på indeksen for tillit til medmennesker.

Det er interessant å se at den høye gjennomsnittdeltakelsen til folk med pakistansk bakgrunn, ved kommunevalg, fremstår med lav sannsynlighet etter å ha kontrollert for en rekke felles variabler.

7.2 Valgdeltakelse ved stortingsvalg

For å sammenligne tallene fra vår undersøkelse med tallene på landsbasis kan vi se på tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) også for Stortingsvalget. I våre tall finner vi at valgdeltakelsen ved Stortingsvalget i 2001 var blant nordmenn på 94 prosent, tyrkere 45 prosent, bosniere 27 prosent og pakistanere 54 prosent. På landsbasis viser tall fra SSB at deltakelsen var på 75,5 prosent ved Stortingsvalget 2001. Blant folk med innvandrerbakgrunn var deltakelsen på 53

prosent, mot 62 prosent ved Stortingsvalget i 1997. Dette forklarer Aalandslie og Vassenden ved SSB med lav stemmegrad ved lav alder, og at det i løpet av de fire årene hadde blitt en økning av yngre folk med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn, samt en reduksjon av innvandrere fra vestlige land, fra å utgjøre en tredjedel av innvandrerbefolkningen i 1997, til å utgjøre en femtedel i 2001. Innvandrere med vestlig bakgrunn stemmer i større grad ved valg, enn innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn²². I 2001-valget var forskjellen på valgdeltakelse mellom vestlige og ikke-vestlige innvandrere 75 prosent og 45 prosent. Dette kan forklares både med at den vestlige innvandrerbefolkningen er generelt eldre enn den ikke-vestlige, og at valgdeltakelse øker med botid. Vi ser at folk med lang botid (30 år og mer) har så mye som 23 prosentpoengs høyere valgdeltakelse enn de med kort botid (0-9 år) (Aalandslie and Vassenden 2002: 14-15). Også i våre tall ser vi at høy alder øker sannsynligheten for å stemme²³. I aldersgruppen under 30 år stemte 54 prosent ved Stortingsvalg, blant de mellom 30 og 44 år stemte 76 prosent, og blant de mellom 45 og 59 år stemte 82 prosent, og blant de over 60 år stemte 89 prosent. Fordelingen er relativt lik på kommunalt nivå, i aldersgruppen under 30 år stemte 48 prosent, blant de mellom 30 og 44 år stemte 69 prosent, og blant de mellom 45 og 59 år stemte 73 prosent, og blant de over 60 år stemte 77 prosent. Hvordan alder og botid slår ut på valgdeltakelsen er noe jeg ser nærmere på i regresjonsanalysen presentert i tabell 7.2.2.

---

²² **Ikke-vestlige land** er i følge SSB Asia med Tyrkia, Afrika, Sør og Mellom-Amerika og Øst-Europa (2004)

²³Presentasjonen av valgdeltakelse ut fra aldersgruppe, er med alle respondentene inkludert det etnisk norske.

Tabell 7.2.1 Krysstabell: etnisitet * Stemte du ved siste stortingsvalg (2001), eller var det noe som gjorde at du ikke kunne eller ikke ville stemme?²⁴

			Stemte du ved siste stortingsvalg (2001), eller var det noe som gjorde at du ikke kunne eller ikke ville stemme?				Total
			JA	NEI, MEN HADDE STEMME RETT	NEI, HADDE IKKE STEMMERETT	VET IKKE	
Etnisitet	Norsk	Antall	282	11	5	2	300
		% av etnisitet	94,0%	3,7%	1,7%	,7%	100,0%
	Tyrkisk	Antall	135	82	78	5	300
		% av etnisitet	45,0%	27,3%	26,0%	1,7%	100,0%
	Bosnisk	Antall	82	65	145	8	300
		% av etnisitet	27,3%	21,7%	48,3%	2,7%	100,0%
	Pakistansk	Antall	162	105	29	4	300
		% av etnisitet	54,0%	35,0%	9,7%	1,3%	100,0%
Total		Antall	661	263	257	19	1200
		% av etnisitet	55,1%	21,9%	21,4%	1,6%	100,0%

Vi har ikke konkrete tall fra SSB på bosnieres deltakelse, men i vår undersøkelse er deres deltakelse er lav, på 27 prosent. Det er 26 prosentpoeng lavere enn gjennomsnittet for ikke-vestlige innvandrere²⁵ I følge SSB er stemmegrad ved Stortingsvalget blant pakistanere og tyrkere på henholdsvis 43 prosent og 44 prosent (Aalandslie and Vassenden 2002: 14-15). For tyrkerne i vår undersøkelse stemmer dette godt, mens det er en diskrepans på ti prosentpoeng når vi sammenligner tallene på pakistanerne. Våre respondenter er altså ivrigere stemmegivere enn pakistanere i gjennomsnitt. Dette kan forklares med samme begrunnelse som den høye valgdeltakelsen blant nordmenn, beskrevet over (om overrapportering se 3.3 Frafall og representativitet).

²⁴ Av de som oppgir at de ikke har stemmerett gjelder det for 26 personer (inkludert de etnisk norske) at de ikke hadde stemmerett fordi de var under 18 år i 2001. Spørreundersøkelsen ble gjort i 2003, og da var kravet at de skulle være over 18 år. Det er forklaringen på hvorfor noen av respondentene ikke hadde stemmerett. De andre uten stemmerett har ikke oppnådd det enda pga utenlandsk statsborgerskap og for kort botid i Norge.

²⁵ SSB inkluderer Øst-Europeere blant ikke-vestlige innvandrere, og med det inngår også innvandrere fra Balkan. Jeg støtter meg til andre studier når jeg følger denne praksisen (Drange 2007)

Tabell 7.2.2 Logistisk regresjon av med variablene botid, kjønn, utdanning, alder, husholdningens inntekt, arbeidstilknytning, tillit til politiske institusjoner og medmennesker og sannsynligheten for å stemme ved stortingsvalg for grupper med ulik landbakgrunn.

	Bosniere		Tyrkere		Pakistanere		Etnisk norske		
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.	
Konstant	13,86*	5,97	-4,48**	1,40	-1,41*	0,83	-4,16	3,01	
Botid	-1,52**	0,55	0,10*	0,05	0,10**	0,02	-	-	
Kjønn (Mann =1)	-0,97	0,59	0,22	0,50	-0,57	0,43	-1,42*	0,84	
Utdanning	0,07	0,12	-0,03	0,07	0,06	0,042	0,22	0,15	
Alder	0,03	0,02	0,10**	0,04	-0,02	0,02	0,08*	0,04	
Husholdnings inntekt	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0	0,00	
Arbeid	-0,30	0,79	-0,24	0,55	0,48	0,49	0,43	1,00	
Tillit til samfunnsinstitusjoner		0,28		0,22		0,16		0,36	
r	-0,14		0,39		-0,11		0,53		
Persontillit	0,13	0,32	0,16	0,28	0,14	0,22	0,28	0,53	
-2Log L	83,94		128,73		179,47		56,81		
Nagelkerke R ²	0,32		0,36		0,22		0,20		
N	77		130		153		225		

Signifikans nivå: (*)0,10, *0,05, ** 0,01

Koeffisienten for kjønn er kun signifikant for etnisk norske. Hos denne gruppen har kvinner høyere sannsynlighet for å delta ved stortingsvalg enn menn.

Hypotese 7 tar for seg botid og dens påvirkning på valgdeltakelse. I denne regresjonsanalysen er botidskoeffisientene signifikante for alle gruppene. Her virker botid negativt for folk med bosnisk bakgrunn, men på kommunevalg hadde ikke botid signifikant effekt for denne gruppen. For folk med tyrkisk og pakistansk bakgrunn har botid den samme positive verdien som vi så ved kommunevalg. Med dette blir hypotese 7 delvis underbygget. Vi skal se på botids effekt på politisk engasjement, målt ut fra aktivitetene på indeksen for politisk engasjement i neste kapittel. Der skal vi se hvordan utslag botid får når variabelen er operasjonalisert til dummier fordelt på ulike antall år med botid. Forklaringen på hvorfor botidsaspektet slår negativt ut blant bosniere vil jeg søke en i vår nære historie. Bosniere i Norge kom som flyktninger fra et krigsherjet land, og var kanskje optimistiske på hva det nye livet i et fredlig land kunne bringe. Etter hvert som årene har gått har kanskje få av drømmene og ambisjonene blitt oppfylt, og de opplever dermed resignasjon og mistillit. Bosnierne har vært i en særstilling som fordi de som første gruppe flyktninger fikk midlertidig oppholdstillatelse, begrunnet med at de kunne returnere til hjemlandet når krigen var over. Dette gjorde at de opplevde tilværelsen som en midlertidighet som gjorde det vanskelig å motivere seg for å lære norsk, omskolere seg og finne seg jobb (Brekke 2001;

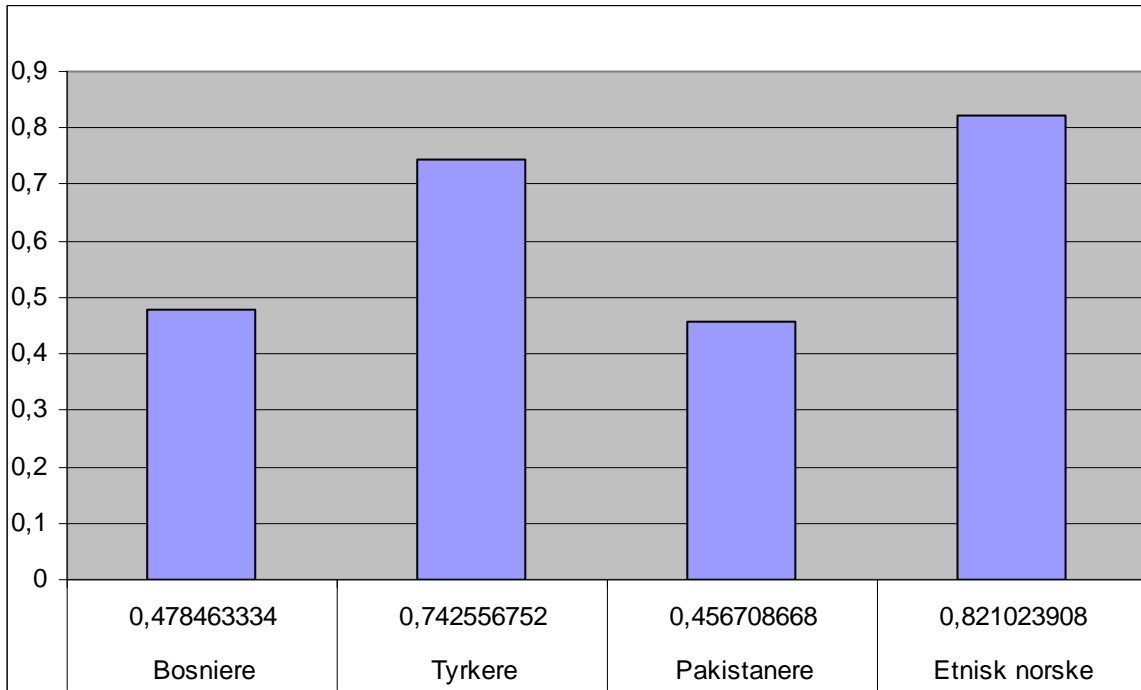
Major 1999). Dette kan være noe av forklaringen på at den bosniske befolkningen ikke har latt engasjere i nasjonal politikk i Norge.

Hypotese 9 dreier seg om arbeidstilknytning. Heller ikke i denne analysen får koeffisienten for arbeid signifikante verdier. Slik blir hypotese 8 kun avvist. En mulig forklaring den motsatte innvirkningen arbeidstilknytning har på folk med bosnisk bakgrunn, kan finnes i forskjellen på type valg. Mens kommunevalg dreier seg om lokalmiljøet, virker kanskje nasjonale valg mindre aktuelle. Vi kan også tenke oss at man kjenner folk som stiller til lokale valg, som man har blitt kjent med gjennom arbeidslivet. Her må vi minne om at dette er en spørreundersøkelse gjort i Oslo, hvor også lokalvalget dreier seg om store størrelser. Det var ikke før lokalvalget i 2007 at det ble innført direktevalg i bydelene, noe som kan føre til at det blir sterk lokal tilknytning til lokalvalget, også i Oslo, slik vi kan tenke oss at det er i andre mindre kommuner.

I hypotese 10 ser vi nærmere på utdannings effekt på å delta i stortingsvalg. Som vi også så i forhold til kommunevalg, er utdanningskoeffisientene svake og positive i alle gruppene, unntatt hos folk med tyrkisk bakgrunn, som har en negativ utdanningskoeffisient (-0,029). Slik jeg ser det bryter funnene med etablert ressursteori, hvor utdanning blir sett på som en viktig faktor i valgdeltakelse. Jeg ville trodd at koeffisientene skulle være sterkere, og ikke negativ, som hos folk med tyrkisk bakgrunn. Hypotese 10 blir delvis underbygget.

I hypotese 11 undersøker jeg hvordan tillit til politiske institusjoner virker inn på deltakelse ved stortingsvalg. Vi finner at tillit til politiske institusjoner har negativ effekt på folk med bosnisk og pakistansk bakgrunn. Slik påvirkes valgdeltakelsen likt både ved lokalvalg og nasjonale valg, når det gjelder bosniere, mens det for folk med pakistansk bakgrunn ga positiv effekt på lokalvalg, at man hadde tillit til politiske institusjoner. For både folk med tyrkisk bakgrunn og etnisk norske virker tillit til politiske institusjoner positivt. Slik blir hypotese 11 delvis underbygget.

Figur 7.2.2 Sannsynligheten for å stemme ved stortingsvalg for personer med ulik landbakgrunn. Her for en mann som har bodd ti år i Norge, som har 12 års skolegang, er 38,5 år gammel, er i arbeid, har 317 000 kroner i husholdningsinntekt, stoler på 1,3 politiske institusjoner og skårer 1,2 på indeksen for tillit til medmennesker.

Sannsynlighetsberegningene av deltakelse ved stortingsvalget (under) tegner et relativt likt bilde som vi så av sannsynlighetsberegningene ved kommunevalget.

7.3 Oppsummerende diskusjon

Mens vi ved undersøkelsen av tillit til politiske institusjoner, så at det var flere med bosnisk enn tyrkisk og pakistansk bakgrunn som stolte på institusjonene, ser vi at bosnierne har lavest valgdeltakelse blant innvandrerguppene. Dette kan vi muligens forstå utfra det Togeby kaller kollektiv mobilisering. Denne teorien forklarer hvordan bestemte grupper, tross svake individuelle ressurser deltar mye. Vi vet at det er lavere utdanningsnivå i de tyrkiske og pakistanske minoritetene enn i den bosniske. I Togeby's studie av politisk deltakelse finner hun at tyrkere har høyere deltakelse enn andre med tilsvarende ressurser. Dette forklarer hun med sterke nettverk og stabile, varige interaksjonsmønstre (2003: 120).

Denne teorien kan vi ta inn over oss i denne analysen. Selv om vi mangler gode data på organiseringsgrad og nettverk, vet vi at både folk med pakistansk og tyrkisk bakgrunn kom som arbeidsinnvandring og familiegjenforening. Disse gruppernes innflytting er i stor grad preget av kjedemigrasjon. Det gjør at det er mange kryssende relasjoner i de ulike befolkningsgruppene. For den bosniske befolkningen er ankomstsituasjonen annerledes. De kom som flyktninger og ble plassert over det ganske land i asylmottak (Major 1999). Det kan være grunnen til at det ikke like sterkt kontaktnett bosnierne i mellom, som muligens finnes hos folk med tyrkisk og pakistansk bakgrunn.

Når vi ser på politiske ressurser på individnivå, ser vi med analysene av valgdeltakelse ved både lokal- og nasjonalt nivå at verken arbeid eller utdanning har signifikant effekt. Heller ikke de ulike nivåene av tillit har signifikant effekt. Det er overraskende at variabler som i flere andre undersøkelser virker positivt inn på deltakelse ikke har samme effekt her. Botid er signifikant i begge analysene (unntatt for bosniere ved kommunevalg). Det å ha bodd lenge i Norge har negativ effekt på den bosniske befolkningen, mens det virker positivt inn på den tyrkiske og pakistanske befolkningen.

En spørreundersøkelse gjort av analysebyrået Respons i anledning kommunevalget i 2007 spurte folk med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn om viktigheten av det å ha politikere med innvandrerbakgrunn for at de skulle delta i valget (Respons 2007). I denne svarer 51 prosent at det er svært viktig, og 23 prosent at det er ganske viktig. 84 prosent mente altså at det er viktig at det er folk som har samme bakgrunn som dem som gjør jobben som politiker.

---

8. Analyse av politisk engasjement

I denne delen av analysen av demokratisk deltakelse skal jeg se nærmere på politisk engasjement mellom valg. Slik går jeg her grundigere inn på de såkalte ukonvensjonelle deltakelsesformene i demokratiet. Som i undersøkelsen av valgdeltakelse, bruker jeg også her tillit til politiske institusjoner og tillit til medmennesker blant de uavhengige variablene. Som beskrevet i presentasjonen av variablene (kapittel 3.5) er politisk engasjement en samlebetegnelse på en rekke aktiviteter (16 i alt), slik som deltakelse i demonstrasjoner, signering på underskriftskampanjer og kontakt med politikere. I denne delen av analysen er indeksen politisk engasjement avhengig variabel. Ved å sammenligne analysene av valgdeltakelse og av politisk engasjement kan vi samlet si noe om den demokratiske deltakelsen blant de ulike minoritetsgruppene.

8.1 Politisk engasjement

I undersøkelsen av politisk engasjement tar jeg for meg disse hypotesene:

Hypotese 12: De som har lang botid i Norge har høyere sannsynlighet for å utøve politisk engasjement enn de som har kort botid i Norge.

Hypotese 13: De som har høy utdanning har større sannsynlighet for å utøve politisk engasjement enn de med lav utdanning.

Hypotese 14: De som er i arbeid har større sannsynlighet for å utøve politisk engasjement enn de som ikke er i arbeid.

Hypotese 15: De som har tillit til flere politiske institusjoner og tillit til medmennesker har større sannsynlighet for å utøve politisk engasjement enn de som har tillit til få politiske institusjoner og ikke tillit til medmennesker.

Før jeg går nærmere inn på de ulike variablenes effekt på politisk engasjement vil jeg se på hver enkelt gruppering etter landbakgrunn for å konstatere eventuelle forskjeller i grad av politisk engasjement.

Først gjør jeg en gjennomsnittsanalyse med grupperingene ut fra landbakgrunn og politisk engasjement. Deretter gjør jeg en ANOVA-test for å undersøke hvorvidt det er en signifikant forskjell mellom de ulike gruppens politiske engasjement. Variansanalyse, eller ANOVA (Analysis of Variance, også kalt F-testen) gjør jeg med politisk engasjement som avhengig

variabel og etnisitet som ”faktor”. Her ser vi at det er signifikante forskjeller, gruppene i mellom (se under).

Tabell 8.1 Gjennomsnitt på indeks for politisk engasjement for de ulike gruppene basert på landbakgrunn.

Etnisitet	Gj.snitt	N	Std. avvik
Norsk	2,9925	265	2,97336
Tyrkisk	1,9083	120	2,48016
Bosnisk	1,5294	170	1,89729
Pakistansk	1,3711	97	1,75190
Total	2,1702	652	2,56650

Indeksen består av disse 16 punktene: tatt kontakt med en politiker, arbeidet i politisk parti, arbeidet i politisk aksjonsgruppe, gått med jakkemerker/båret plakater, skrevet under på opprop/underskriftskampanje, deltatt i offentlig demonstrasjon, boikottet bestemte produkter, bevisst kjøpt bestemte produkter av politiske årsaker, donerte penger til en politisk organisasjon eller gruppe, deltatt i streik, samlet inn penger til en politisk organisasjon eller gruppe og tatt kontakt med media, delta i å ta beslutninger på møte, planlegge eller lede møte, planlegge eller holde en tale møte, skrive tekst (annet enn privat brev).

Tabell 8.2 ANOVA-test av indeks for politisk engasjement.

	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	319,134	3	106,378	17,368	,000
Av Groups	3968,969	648	6,125		
Total	4288,103	651			

Etnisk norske skårer 3 på indeksen for politisk engasjement, skåren 1,9 for folk med tyrkisk bakgrunn, skåren 1,5 for folk med bosnisk bakgrunn og skåren 1,4 for pakistansk bakgrunn. Slik kan vi altså fastslå at det er forskjeller i politisk engasjement ut fra landbakgrunn. Det er interessant å se nærmere på disse forskjellene. Tidligere i undersøkelsen så vi hvordan de ulike gruppernes tillit var til politiske institusjoner. Felles med analysen av tillit til politiske institusjoner er at folk med pakistansk bakgrunn skårer lavt. Men det er interessant å se at bosniere, som skåret hakket høyere enn etnisk norske på tillit til politiske institusjoner (1,7 mot 1,6), har lavere politisk engasjement enn de med tyrkisk bakgrunn, som skåret 1,2 på tillit til politiske institusjoner. Folk med bosnisk bakgrunn har altså signifikant høyere tillit til politiske institusjoner enn folk med tyrkisk bakgrunn, men folk med tyrkisk bakgrunn har

likevel en sterkere grad av politisk deltakelse. I fortsettelsen skal vi se nærmere på ulike variabler som kan gi oss mulige forklaringer på disse forskjellene.

Tabell 8.3 Lineær regresjon med indeksen politisk engasjement som avhengig variabel og botid, kjønn, utdanning, arbeidstilknytning, inntekt, tillit til institusjoner, tillit til medmennesker og alder som uavhengige variabler, analysert separat på landbakgrunn.

Variabel	Bosnisk bakgrunn		Tyrkisk bakgrunn		Pakistansk bakgrunn		Etnisk norsk	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Konstant	-	-	-	-	-	-	0,20	1,53
Botid 0-5 år 1998-2003	1,36	1,64	-1,72	1,50	-0,63	0,82	-	-
Botid 6-10 år 1993-1997	0,82	0,96	-1,38	1,33	-1,16	0,76	-	-
Botid 11-15 år 1988-1992	1,19	1,18	0,42	0,81	-2,16*	0,84	-	-
Botid 16 år og mer 1987 og før	-	-	1,05	0,84	-0,51	0,48	-	-
Kjønn	0,31	0,42	1,16*	0,56	-0,36	0,46	0,34	0,42
Utdanning	0,13	0,08	0,11	0,07	0,03	0,04	0,12(*)	0,07
Arbeidstilknytning	0,04	0,71	-0,18	0,81	0,64	0,52	0,54	0,59
Inntekt (husholdning)	-0,00	0,00	0,00*	0,00	0,00*	0,00	-0,00	0,00
Institusjonell tillit	-0,22	0,20	0,46(*)	0,24	-0,16	0,18	0,06	0,18
Tillit til medmennesker	0,06	0,23	0,37	0,31	0,28	0,25	0,65*	0,33
Alder	-0,05**	0,20	-0,01	0,03	0,04*	0,02	-0,01	0,02
Justert R ²	0,073		0,262		0,181		,042	
N	170		120		97		265	

Indeksen består av disse 16 punktene: tatt kontakt med en politiker, arbeidet i politisk parti, arbeidet i politisk aksjonsgruppe, gått med jakkemerker/båret plakater, skrevet under på opprop/underskriftskampanje, deltatt i offentlig demonstrasjon, boikottet bestemte produkter, bevisst kjøpt bestemte produkter av politiske årsaker, donerte penger til en politisk organisasjon eller gruppe, deltatt i streik, samlet inn penger til en politisk organisasjon eller gruppe og tatt kontakt med media, delta i å ta beslutninger på møte, planlegge eller lede møte, planlegge eller holde en tale møte, skrive tekst (annet enn privat brev). Koeffisientene for inntekt hos folk med pakistansk og tyrkisk bakgrunn er signifikante når det er tre desimaler. De viser da 0,001.

Signifikansnivå: (*)0,10, *0,05, ** 0,01

N= 652 (54,3 % av 1200 intervjuede)

Den lineære regresjonen vi ser over, med variablene botid, kjønn, utdanning, arbeidstilknytning, husholdningsinntekt, alder, tillit til medmennesker og til politiske institusjoner gir et svært forskjellig forklaringsvarians de ulike gruppene i mellom. For folk med tyrkisk bakgrunn får vi en justert R^2 på 0,262 og hos folk med pakistansk bakgrunn er den på 0,181. De laveste målene på justert R^2 er i modellene for folk med bosnisk bakgrunn (0,073), og hos etnisk norske (0,042). Ideelt sett gjør en lav R^2 at analysen etterlyser et større sett av uavhengige variabler for å kunne gi gode, utfyllende forklaringer av politisk engasjement.

Den eneste gruppen hvis koeffisienten for kjønn er signifikant er folk med tyrkisk bakgrunn. Hos disse har menn vært med på gjennomsnittlig 1,16 flere aktiviteter enn kvinner i samme gruppe. For folk med tyrkisk bakgrunn finner vi et samsvar mellom politisk engasjement og tillit til politiske institusjoner og effekten av kjønn. Jeg har tidligere vært inne på Lise Togeby's begrep om kollektiv mobilisering (2003: 119). Den kollektive mobiliseringen fant Togeby særlig hos den tyrkiske befolkningen i Danmark. Den var preget av tette nettverk og høy organisasjonstetthet. Vi kan tenke oss at det er noe av den samme effekten vi finner i den tyrkiske minoriteten i Norge, men at dette er særlig aktuelt for mennene i denne gruppen.

La oss se på hypotese 12, om at lang botid styrker sannsynligheten for å være politisk engasjert. Som det fremgår av tabellen har jeg omgjort botidsvariabelen til dummier. Når vi ser på bosnierne, så kan vi minne om at 245 av de 300 bosnierne i denne undersøkelsen befinner seg i gruppen som har vært ti år i Norge. Det er ingen bosniere i materialet som har vært lengre enn 15 år i Norge. Det er kun en av koeffisientene for botid som er signifikant, nemlig den som dreier seg om folk med pakistansk bakgrunn som har vært i Norge i elleve til femten år. Det betyr at hypotese 12 er avvist, fordi botidskoeffisienten ikke er signifikant, og det ene tilfellet hvor den er signifikant, ser vi at botid har negativ effekt. Det er overraskende at det har negativ effekt å ha bodd lenge i Norge, særlig fordi eksempelvis valgdeltakelse ofte forklares ut fra om man har bodd lenge i et nytt hjemland eller ikke (Aalandslie and Vassenden 2002), og selv om det ikke er valgdeltakelse vi undersøker her, er det fellestrekk mellom valgdeltakelse og politisk engasjement som gjør at det kan tenkes å

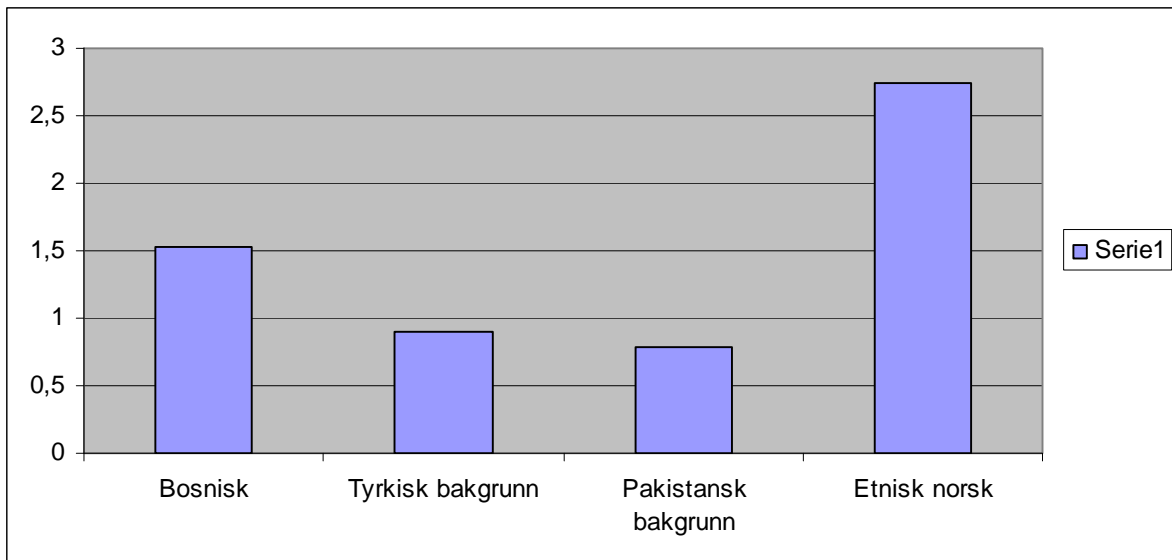
---

dele noen av de samme bakenforliggende effektene. Utover det å diskutere botid som en slags operasjonalisering av integrerende faktorer som språk, arbeidstilknytning og kjennskap til kulturelle koder, så kan man også undersøke botid som ankomsttidspunkt. Det å komme til et land i preget av høy- eller lavkonjunktur kan ha stor påvirkning på hvor fort man etablerer seg i jobb, og hva slags jobber en får (Rogstad 2001). Men selvom vi undersøker botid inndelt i femårsperioder, slik vi gjør her, er det likevel vanskelig å konkludere hvordan en person opplevde å komme på det eller det tidspunktet. På den ene siden er det vanskelig å se klare trekk på hvordan ankomsttidspunktet preger respondentene, siden det slår forskjellig ut fra gruppe til gruppe. På den andre siden er det lite i vårt materiale som sier noe om opplevelsen av ankomsten til Norge. Selv om en person kom til Norge på begynnelsen av nittitallet, hvor det var lavkonjunktur (Kredittilsynet 2003: 10) og høy arbeidsledighet, slik gruppen med pakistansk bakgrunn som har negativ botidseffekt gjorde, så har vi bare informasjon i undersøkelsen på hvorvidt vedkommende har jobb i dag. Vi vet altså ikke hvor lang tid det tok vedkommende å få jobb, i tiden etter hun/han kom til Norge. Dette er interessante problemstillinger, som kanskje kunne egnet seg godt for en kvalitativ undersøkelse.

Hypotese 13 dreier seg om utdannings påvirkning på politisk engasjement. Denne variabelen er kun signifikant for etnisk norske. Dermed blir hypotesen delvis underbygget. Utdanning er operasjonalisert som antall år med skolegang. Utdanning føyer seg inn i ressursforklaringer (Martinussen 1973) som gjerne presenteres for å forstå høy grad av deltakelse i demokratiske aktiviteter. Vi ser at hypotese 14, som undersøker effekten av å være i arbeid eller studier, på politisk engasjement heller ikke er signifikant. Når ingen av koeffisientene er signifikante må vi avvise denne hypotesen. At utdanning ikke har effekt på det politiske engasjementet hos noen av minoritetsgruppene, ei eller arbeidstilknytning bryter med teorien og undersøkelsene som støtter seg til politiske ressurser.

Hypotese 15 har tillit til politiske institusjoner og tillit til medmennesker som tema. Det er kun koeffisienten for folk med tyrkisk bakgrunn som er signifikant når det gjelder tillit til politiske institusjoner, og angående tillit til medmennesker er det kun etnisk norske hvor koeffisienten har effekt. Derfor blir hypotesen kun delvis underbygget. Gitt at disse analysene stemmer, er det ikke mye effekt av tillit, vår operasjonalisering av sosial kapital, på politisk engasjement.

Figur 8.3 Predikerte antall politiske aktiviteter for en mann som har bodd ti år i Norge (denne variabelen er ikke med for etnisk norske), med 12 års skolegang, er 38,5 år gammel, i arbeid, har 317 000 kroner i husholdningsinntekt, stoler på 1,3 politiske institusjoner og skårer 1,2 på indeksen for tillit til medmennesker.

Det er ikke klare samsvar mellom sannsynlighet for å stemme ved lokale og nasjonale valg, og hvordan de ulike gruppene skårer på antall aktiviteter en engasjerer seg i på indeksen for politisk engasjement. Dette ser vi når vi sammenligner gruppene med ulik landbakgrunn, kontrollert for variablene over.

8.2 Politisk engasjement blant personer uten stemmerett

Til slutt vil jeg undersøke hypotese 16: ”Personer med innvandrerbakgrunn som ikke har stemmerett ved nasjonale valg, har større sannsynlighet for å benytte seg av andre ytringsformer (se de 16 aktivitetene indeksen for politisk engasjement består av) enn de som har stemmerett ved nasjonale valg.”

Vi kan se for oss to ulike reaksjoner på det å ikke kunne stemme ved nasjonale valg. På den ene siden kan det skape engasjement, og ønske om å si sin mening gjennom andre uttryksformer. På den andre siden kan det gi motsatt reaksjon, nemlig at en ens manglende

---

mulighet til å stemme gir en opplevelse av å være på siden av det demokratiske systemet, og derfor frembringe manglende interesse for politisk aktivitet.

Det er 252 personer som oppgir at de ikke hadde stemmerett ved stortingsvalget. Av disse hadde 145 av bosnisk, 78 tyrkisk og 29 pakistansk bakgrunn. At flertallet uten stemmerett ved nasjonale valg er bosniske er ikke overraskende, all den tid Stortingsvalget det spørres om var i 2001, og bosnierne i hovedsak kom i 1993. Det betyr at de ikke hadde vært lenger enn 8 år i Norge, og man må normalt ha 10 år med lovlig opphold i Norge for å få norsk statsborgerskap og dermed stemmerett ved nasjonale valg. Man kan bo lenger enn ti år i Norge uten å ha stemmerett, det å få norsk statsborgerskap er noe man må søke om.

Det er kun 105 respondenter uten stemmerett ved nasjonale valg som har svart på spørsmål knyttet til politisk engasjement. Disse har gjennomsnittlig 1,2 på indeksen politisk engasjement. Dette er lavere enn gjennomsnittet av personene som har stemmerett ved nasjonale valg. Ved å undersøke kun de som hadde stemmerett ved nasjonale valg, og deres gjennomsnittlige grad av politisk engasjement, fant jeg at de har skårer 1,8 på indeksen. Vi må derfor avvise hypotesen om at manglende stemmerett på nasjonale valg gjør at en bruker andre kanaler for å ytre seg.

De 252 respondentene uten stemmerett utgjør i utgangspunktet en stor nok gruppe til å gjøre en lineær regresjon, men når jeg gjør det får jeg et lite tilfredsstillende resultat. Jeg gjennomførte en lineær regresjon med indeksen politisk engasjement som avhengig variabel og botid, kjønn, utdanning, arbeidstilknytning, inntekt, tillit til institusjoner, tillit til medmennesker og alder som uavhengige variabler, analysert blant folk med bosnisk, tyrkisk og pakistansk bakgrunn uten stemmerett ved nasjonale valg i Norge. Resultatet av denne fikk lite verdi. Analysens justerte R^2 ble negativ på -0,050, noe betyr det at modellen har svært lite forklaringskraft. Strengt tatt kan det bety at det kan være nyttigere å undersøke en gjennomsnittsmoell, heller enn denne. Det var heller ikke noen av koeffisientene som var signifikante, så det var lite forklaringskraft i den modellen. Det må altså bli med andre operasjonaliseringer eller i en annen sammenheng at vi ser nærmere på denne spesifikke gruppen.

8.3 Oppsummerende diskusjon

Vi finner at menn med tyrkisk bakgrunn har høyere sannsynlighet for å være politisk engasjerte i uformelle politiske aktiviteter enn kvinner med samme bakgrunn. Her ser vi altså et fellestrekk med de signifikante funnene vi gjorde når det gjaldt den tyrkiske befolkningen og tillit til politiske institusjoner. Der hadde menn større grad av tillit enn kvinner med samme bakgrunn. Når det gjelder botid, var det kun en signifikant sammenheng, nemlig for folk med pakistansk bakgrunn som har bodd mellom elleve og femten år i Norge. For disse hadde botid deres en negativ effekt.

Sosial kapital, slik jeg har operasjonalisert den med utgangspunkt i spørsmålene om tillit til medmennesker og tillit til politiske institusjoner, har ikke videre signifikant effekt på de ulike gruppenes politiske engasjement. Tillit til politiske institusjoner slår imidlertid positivt ut for folk med tyrkisk bakgrunn, og tillit til medmennesker har signifikant positiv effekt på etnisk norske.

9. Oppsummering og konklusjoner

I dette siste kapittelet av oppgaven vil jeg oppsummere funnene jeg har gjort i undersøkelsene. Først lar jeg hypotesene fremstå som delvis underbygget eller avvist i en tabell, deretter gjør jeg en oppramsende gjennomgang, hvor jeg også beskriver bakgrunnen for å avvise eller delvis bekrefte hypotesene. Videre vil jeg knytte funnene opp mot det teoretiske rammeverket som har ligget til grunn for studien. Deretter vil jeg gjøre meg noen betraktninger om hvilke politiske implikasjoner disse nye kunnskapene fører med seg. Avslutningsvis vil jeg ta til orde for grundig forskning av botid, og hva som ligger i denne variabelen.

9.1 Mine funn

Tabell 9.1 Sammenfatning av analyseresultatene ut fra av oppgavens hypoteser.

Nr	Hypotese	Valgniv å	Fikk støtte i anlysen	Fikk delvis støtte i anlysen ²⁶	Fikk ikke støtte i anlysen
1	Det er forskjell mellom personer med ulik landbakgrunn og antall politiske institusjoner han/hun har tillit til.			Kap.5.4	
2	Personer med lang botid har tillit til flere politiske institusjoner enn de som har kort botid.				Kap. 5.4
3	Personer i arbeid har tillit til flere politiske institusjoner enn de som ikke er i arbeid.			Kap.5.4	
4	Menn har tillit til flere politiske institusjoner enn kvinner.			Kap.5.4	
5	Det er mer sannsynlig at en person har tillit til andre personer med samme landbakgrunn, enn til personer med annen landbakgrunn.				Kap. 6.1
6	Personer med høy utdanning har større sannsynlighet for å ha tillit til etnisk norske enn de med lav utdanning.			Kap. 6.2	

²⁶ Da jeg undersøker fire grupper med ulik landbakgrunn, ser vi at hypotesene i noen tilfeller stemmer for noen av gruppene. I stedet for å avvise hypotesen helt, velger jeg derfor å kalle dem delvis underbygget, der det er tilfelle.

7	De som er i arbeid har høyere sannsynlighet for å ha tillit til etnisk norske enn de som ikke er i arbeid.				Kap. 6.2
8	Personer med lang botid i Norge har høyere sannsynlighet for å delta i valg enn de som har kort botid i Norge.	Byråd		Kap. 7.1	
		Storting		Kap. 7.2	
9	Personer i arbeid har høyere sannsynlighet for å delta i valg enn de som ikke er i arbeid	Byråd			Kap. 7.1
		Storting			Kap. 7.2
10	Personer med høy utdanning har større sannsynlighet for å delta i valg enn de med lav utdanning.	Byråd		Kap. 7.1	
		Storting			Kap. 7.2
11	Personer som har tillit til flere politiske institusjoner og tillit til medmennesker har større sannsynligheten for å delta i valg enn de som har tillit til få politiske institusjoner og ikke tillit til medmennesker.	Byråd			Kap. 7.1
		Storting			Kap. 7.2
12	Personer som har lang botid i Norge har høyere sannsynlighet for å utøve politisk engasjement enn de som har kort botid i Norge.			Kap. 8.1	
13	Personer som har høy utdanning har større sannsynlighet for å utøve politisk engasjement enn de med lav utdanning.			Kap. 8.1	
14	Personer som er i arbeid har større sannsynlighet for å utøve politisk engasjement enn de som ikke er i arbeid.				Kap. 8.1
15	Personer som har tillit til flere politiske institusjoner og tillit til medmennesker har større sannsynlighet for å utøve politisk engasjement enn de som har tillit til få politiske institusjoner og ikke tillit til medmennesker.			Kap. 8.1	
16	Personer med innvandrerbakgrunn som ikke har stemmerett ved nasjonale valg, har større sannsynlighet for å benytte seg av andre ytringsformer (se indeksen for politisk engasjement består av) enn de som har stemmerett ved nasjonale valg.				Kap. 8.2

Som tabell 9.1 viser er det ingen av hypotesene som ble uforbeholdent underbygget. I de tilfellene hvor det har vært signifikante sammenhenger som har underbygget hypotesene, har dette kun vært gyldig for enkelte eller flere av gruppene med ulik landbakgrunn. Variasjonen mellom gruppene med ulik landbakgrunn er interessant på flere måter. På den ene siden analytisk, nemlig at det var nyttig å ikke sette etnisitet som en av mange uavhengig variabel, men heller gjøre separate analyser, gruppe for gruppe. På den andre

---

siden ser vi at det er større forskjell minoritetene i mellom enn mellom majoritet og minoritet i gjennomsnitt.

Jeg vil her foreta en oppramsende gjennomgang av hva som ligger innholdsmessig i de delvise bekreftelsene og avkreftelsene i tabell 9.1. Hypotese 1: Ved å gjøre en gjennomsnittsanalyse av antall politiske institusjoner de ulike gruppene ut fra landbakgrunn har, slo jeg fast at det var forskjell i antall institusjoner, men at det ikke var tillit til signifikant forskjellig antall institusjoner for etnisk norske og folk med bosnisk bakgrunn på den ene siden, og folk med pakistansk og tyrkisk på den andre siden. Hypotese 2: Det var ingen av minoritetsgruppene botidskoeffisienter som var signifikante i forhold til det å ha tillit til politiske institusjoner. Dermed ser vi ingen sammenheng mellom botid og tillit til politisk institusjoner. Hypotese 3: Det viser seg å være en positiv sammenheng mellom det å være i arbeid eller studier, men det gjelder kun for etnisk norske. Hypotese 4: Menn med tyrkisk og pakistansk bakgrunn har signifikant høyere tillit til politiske institusjoner enn kvinner med samme bakgrunn. For de andre gruppene er det ikke signifikante sammenhenger hva kjønn angår. Hypotese 5: Vi finner at det er flere som har tillit til etnisk norske enn som har tillit til folk med samme landbakgrunn. Denne hypotesen avviser vi ikke på grunn av manglende signifikans, men fordi den kan avvises på grunn av manglende sammenheng. Hypotese 6: Utdanningseffekten på tillit til etnisk norske er positivt tilstede for folk med tyrkisk bakgrunn, men siden utdanning ikke har effekt på noen av de andre gruppene, blir hypotesen kun delvis underbygget. Hypotese 7: Det er ingen av gruppene hvor arbeid har signifikant effekt på tillit til politiske institusjoner. Hypotese 8: Botids effekt på valgdeltakelse er positiv for folk med tyrkisk og pakistansk bakgrunn på valg på både nasjonalt og lokalt nivå. For folk med bosnisk bakgrunn har derimot botid negativ effekt, dog bare på nasjonalt nivå. På lokalt nivå er ikke botid signifikant for de med bosnisk bakgrunn. Slik blir hypotesen om botid og valgdeltakelse kun delvis underbygget. Hypotese 9: Arbeidstilknytning er ikke signifikant på noen av gruppene, hverken på nasjonalt eller lokalt nivå. Hypotese 10: Utdannelse har positiv effekt på folk med pakistansk bakgrunn, hva angår valgdeltakelse på lokalt plan. Utover det er ikke utdannelse signifikant for de andre gruppene. Hypotese 11: Tillit til politiske institusjoner eller medmennesker har ikke signifikant effekt verken for valgdeltakelse ved lokale eller nasjonale valg, for noen av gruppene som er undersøkt. Hypotese 12: Botidseffekten er kun signifikant for en av gruppene, og det er personer med pakistansk bakgrunn som har bodd i Norge mellom 11 og

15 år. For disse er mot formodning botidseffekten negativ. Hypotesen blir altså avvist, delvis på grunn av manglende sammenheng, og delvis på grunn av motsatt sammenheng enn forventet. Hypotese 13: Utdanning har positiv effekt på politisk deltakelse blant etnisk norske, men hos de andre gruppene er det ingen sammenheng. Hypotese 14: Arbeidstilknytning har ikke signifikant effekt på noen av gruppene. Hypotese 15: Vi finner at for personer med tyrkisk bakgrunn virker tillit til politiske institusjoner positivt inn på politisk engasjement. For etnisk norske har tillit til medmennesker positiv effekt på politisk engasjement. For de andre gruppene er det ingen signifikant sammenheng mellom noen av tillitsaspektene. Hypotese 16: Analysen av hvorvidt personer med innvandrerbakgrunn, uten stemmerett ved nasjonale valg, har høyere grad av politisk engasjement enn personer med stemmerett, ble avvist. Det viste seg, ved å gjøre gjennomsnittsberegninger, at personer uten stemmerett hadde lavere politisk engasjement enn personer med stemmerett. Ved undersøkelse av hvilke variabler som påvirker de ”stemmeløse” var det ingen signifikante funn, så det er ikke mulig å si noe om hva som eventuelt kunne virket inn på politisk engasjement blant ”stemmeløse”.

Gitt at denne studiens analyser tegner et riktig bilde, kan vi konkludere med at enkelte variabler ikke har lik påvirkning på de ulike gruppene med landbakgrunn. Sånn sett kan vi si at universelle teorier og forklaringer ikke kan ligge til grunn når vi undersøker sosial kapital og demokratisk deltakelse, og at vi må undersøke hver enkelt gruppe for seg for å se hvilke faktorer som spiller inn. Samtidig har vi sett, i fortolkningene av analysene, at det er et vekselspill mellom individuelle og kollektivt baserte forklaringer på effekter og sammenhenger.

Sosial kapital har vært et gjennomgående begrep i denne oppgaven, operasjonalisert gjennom det å ha tillit til medmennesker og å ha tillit til politiske institusjoner. Til grunn for dette har jeg støttet meg til teorier av Putnam (1993), Rothstein (2003) og Tøgeby's undersøkelser (2003; Tøgeby 2004). Hvis våre analyser stemmer, så er det i svært liten grad samsvar mellom tillit til både medmennesker og tillit til politiske institusjoner på den ene siden og demokratisk deltakelse (i form av valg og politisk engasjement) på den andre siden. Som beskrevet over hadde ikke noen av de to formene for tillit effekt på valgdeltakelse. På politisk engasjement var det effekt av tillit til institusjoner for folk med tyrkisk bakgrunn, og av tillit til medmennesker for etnisk norske. Kanskje ligger grunnen til at sosial kapital, slik

---

det er operasjonalisert i denne oppgaven, ikke har større forklaringskraft nettopp i den individorienterte operasjonaliseringen. Vi kan slå fast at sosial kapital som er fundert i det relasjonelle og nettverksbaserte. Med funnene, eller mangelen på funn av sammenheng mellom denne studiens operasjonalisering av sosial kapital og demokratisk deltakelse, kan vi kanskje gi kritikerne rett som hevder det utilstrekkelig å kartlegge sosial kapital på individnivå (Hernes 2007). En slik erkjennelse gir grobunn for nye undersøkelser

Som tidligere nevnt er både det metodiske og teoretiske rammeverket i denne oppgaven inspirert av både Lise Togeby's undersøkelser (2003; Togeby 2004) og Jon Rogstads arbeid (2007). En teori som har ligget i bakgrunnen for disse to igjen, er den moderne klassikeren *Fjerndemokratiet. Sosial ulikhet, politiske ressurser og politisk medvirkning i Norge* av Willy Martinussen (1973). Martinussens kartlegging av systematisk skjevfordeling av politiske ressurser, basert på klasse, har satt en standard, som har gjort en rekke variabler selvskrevne i analyser av demokratisk deltakelse. Så også for denne oppgaven. Det jeg derimot må slå fast, etter å ha inkludert de obligatoriske variablene utdanning, husholdningsinntekt og arbeidstilknytning, er at de har så å si ingen effekt. Vi fant at utdanning hadde effekt for folk med pakistansk bakgrunn, når det gjaldt valgdeltakelse på kommunenivå, og at utdanning virker positivt inn på etnisk norske og politisk engasjement. Men det er også det hele. Skal vi så avvise teorien om politiske ressurser når det gjelder forskning på det flerkulturelle demokratiet? Jeg synes ikke det. Det er derimot vesentlig å inkludere en ny variabel, for å fornye den trettifem år gamle teorien om politiske ressurser, nemlig å plassere botid i kategorien politiske ressurser. Botid oppfyller på mange måter kravene til å være en politisk ressurs, i det at botid er muliggjørende for politisk integrasjon, både gjennom kulturelle og språklige ferdigheter, men også fordi man gjennom botid internaliserer normer for borgerrollen. Som tidligere nevnt er normen om å stemme for å være en god borger, vel så viktig som ønske om å påvirke samfunnsutviklingen (Rose 2005). Et av funnene i denne oppgaven er at botid har en positiv innvirkning på å delta ved valg, både på lokalt og nasjonalt plan. Dette var kun gyldig for folk med pakistansk og tyrkisk bakgrunn. Dette er et funn som bekreftes av annen forskning (Aalandslid and Vassenden 2002). Når det gjelder bosnierne vil jeg foreslå en mulig forklaring på hvorfor botid slår annerledes ut. Ved lokalvalg var det ikke sammenheng mellom botid og deltakelse, og ved nasjonale valg fant vi at botid hadde signifikant negativ innvirkning på valg. Bosnierne er som nevnt i en særstilling blant de tre minoritetsgruppene vi undersøker, siden de nesten

utelukkende har kommet som flyktninger, og ikke som arbeidsinnvandrere, eller familiegjenforente av disse. Ikke bare var bosnierne flyktninger, men de havnet som brikker i et storpolitisk spill, hvor norske myndigheter tegnet opp konturene av et nytt flyktningeregime. I dette skulle repatriering stå sentralt, og konkret resulterte det i midlertidig opphold for de bosniske flyktningene (Brekke 2001; Major 1999). Kanskje er det ettterspillet av midlertidigheten bosnierne levde i, som vi ser konsekvensene av nå. Vi ser i undersøkelsen jeg har gjort at selv om vi finner bosnierne høyt oppe på grad av tillit til både politiske institusjoner og medmennesker, så har bosniere lav deltakelse både på nasjonale og lokale valg. Gitt at disse antakelsene er riktige, er det betraktninger å ta med seg videre i myndighetenes håndtering av flyktningegrupper som lever på siden av systemet. Med det mener jeg ureturnerbare og papirløse mennesker, og de som lever i over flere år i asylmottak. Disse menneskene lever i en liminalfase, med et manglende bindeledd mellom fortid og fremtid (Brekke 2001-310). Vi kan tenke oss at en slik tilværelse gjør at det er vanskelig å inkludere seg i samfunnet man lever i, og at det å leve i en slik tilstand også kan få ettervirkninger for hvordan man forholder seg til medmennesker, politiske institusjoner og demokratiske fora.

9.2 Videre forskning

Det ville være verdifullt å gå grundigere inn i variabelen botid. Botid er sentralt i forskning på politisk integrasjon, og at det har sterk effekt er noe også denne oppgaven kan slå fast. Botid er en variabel det er svært enkelt å benytte seg av, all den tid antall år som regel lett kan besvares. Samtidig er det vanskelig å gripe hva botid egentlig rommer. Tilsynelatende er botid en opptelling og kvantifisering av antall levde dager på et visst geografisk sted. Samtidig kan botid stå for språkkunnskaper, kulturelle ferdigheter, erhvervelse av nettverk og norminternalisering. Videre resulterer botid helt konkret i opptjening av rettigheter som samfunnsborger. Men botid forteller også når man kom til et land. Det kunne være interessant å gjøre grundige intervjuer om opplevelsen av ankomsten til Norge. Disse intervjuene kunne gjerne vært gjort med innvandrere som har kommet til Norge på svært forskjellige tidspunkt. Slik kunne man sett knyttet sammen konjunkturen i økonomien og andre faktorer som kan påvirke hvordan majoriteten tar imot innvandrere, og innvandrers egen opplevelse av det å komme til landet. Ideelt sett kan man gjøre studie hvor man

kombinerer kvalitative og kvantitative metoder, for i tillegg til å få enkeltpersonenes beretninger, kunne si kvantitativt om botids innvirkning på politisk integrasjon.

Kildeliste

2004. "Tema: Innvandring og innvandrere." Statistisk sentralbyrå.
- Andersen, Heine. 2005. "Samfundsteori, moral og det civile samfund." Pp. 479-496 in *Klassisk og moderne samfundsteori*, edited by H. Andersen and L. B. Kaspersen. København: Hans Reitzel.
- Ansari, Atta, Naushad Ali Qureshi and Politiske realiteter og etniske minoriteter: alibier eller kolleger? 1998. *Kolleger eller alibier : en studie av politikere med minoritetsbakgrunn*. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Barth, Fredrik. 1994. *Ethnic groups and boundaries : the social organization of culture difference*. Oslo: Pensumtjeneste.
- Bjørklund, Tor. 1999. *Et lokalvalg i perspektiv: valget i 1995 i lys av sosiale og politiske endringer*. [Oslo]: Tano Aschehoug.
- Blom, Svein and Kristin Henriksen. 2008. *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Borchgrevink, Tordis. 1999. *Multikulturalisme : tribalisme - bløff - kompromiss? : debatter om det flerkulturelle samfunnet*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Bourdieu, Pierre, Loïc J. D. Wacquant and Bjørn Kvalsvik Nicolaysen. 1993. *Den kritiske ettertanke : grunnlag for samfunnsanalyse*. Oslo: Samlaget.
- Brekke, Jan-Paul. 2001. "Velkommen og farvel? : midlertidig beskyttelse for flyktninger i Norge." Pp. 330 s. in *Institutt for samfunnsforskning*, vol. Thesis. Oslo: Institutt for samfunnsforskning : [I samarbeid med Unipax].
- Brochmann, Grete. 2002a. "Statsborgerskap, medborgerskap og tilhørighet." Pp. 56-84 in *Sand i maskineriet: Makt og demokrati i det flerkulturelle Norge*, edited by G. Brochmann. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- . 2002b. "Velferdsstat, integrasjon og majoritetens legitimitet." Pp. 27-55 in *Sand i maskineriet: Makt og demokrati i det flerkulturelle Norge*, edited by G. Brochmann. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- . 2003. "Lykksalighetens rike og den nye etniske forstyrrelsen : innvandring og det flerkulturelle Norge." Pp. S. 357-383 in *Det norske samfunn*, edited by L. Kjølørød and I. Frønes. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Brochmann, Grete and Jon Rogstad. 2004. "På sidelinjen? Vilkår for deltakelse i politikk og organisasjonsliv i Norge." in *Föreningsliv, makt och integration*, edited by B. Bengtsson. Stockholm: Justitiedepartementet, Fritzes offentlige publikationer.
- Castles, Stephen and Mark J. Miller. 1993. *The age of migration : international population movements in the modern world*. Basingstoke: Macmillan Press.
- Coleman, James S. 1990. *Foundations of social theory* Cambridge, Mass. : Belknap Press.
- Dahl, Robert A. 1999. "The past and future of democracy." in *Occasional Papers*. Siena: Centro Interdipartimentale di Ricerca sul Cambiamento Politico.
- Delaney, Carol. 1991. *The seed and the soil: gender and cosmology in Turkish village society*. Berkeley, Calif.: University of California Press.
- Drange, Ida. 2007. "Arbeidsmarkedet for høyt utdannede minoritetskvinner. En kvantitativ studie av arbeidstilknytning og inntekt blant ikke-vestlige minoritetskvinner med høyrere utdanning fra Norge." Pp. 178 in *Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi*, vol. Master. Oslo: Universtitetet i Oslo.
- Døving, Cora Alexa. 2005. "Norsk-pakistanske begravelseritualer: en migrasjonsstudie." Pp. 244 s., vol. nr 220. [Oslo]: Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Oslo.

- Eide, Elisabeth and Anne Hege Simonsen. 2005. *Å se verden fra et annet sted: medier, norskhet og fremmedhet*. [Oslo]: Cappelen.
- Eriksen, Erik Oddvar and Jarle Weigård. 1999. *Kommunikativ handling og deliberativt demokrati : Jürgen Habermas' teori om politikk og samfunn*. Bergen: Fagbokforl.
- Gulbrandsen, Trygve 2001. "Makt og tillit." *Sosiologisk tidsskrift* Årg. 9:297-327.
- Gullestad, Marianne. 2002. *Det norske sett med nye øyne: kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Oslo: Universitetsforl.
- Hagtvet, H. 2005. "Undersøkelse om rekruttering av arbeidskraft." in *Raport nr. 1/2005*.
- Hansen, Tore, Ellis, Ingunn Opheim og Fimreite, Anne Lise 2002. "Spiller egenskaper ved kommunene noen rolle for valgdeltakelse ved kommunevalg?" Pp. 274 s. in *Valgdeltakelse og lokaldemokrati*, edited by B. Aardal. Oslo: Kommuneforl.
- Hansen, Tore and Trond Tjerbo. 2003. *Politisk engasjement, borgerroller og sosial kapital*. Oslo: Makt- og demokratiutredningen 1998-2003.
- Henriksen, Kristin 2006. "Innvandrerkvinnene i Norge. Hvem er de og hvordan går det med dem?" *Samfunnsspeilet*.
- Hernes, Gudmund. 2007. *Med på laget: om New Public Management og sosial kapital i den norske modellen*. Oslo: Fafo.
- Jacobs, Dirk and Tillie, Jean. 2004. "Social Capital and Political Integration of Migrants." Pp. 418-580 in *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 30, edited by R. King. Sussex: Carfax publishing.
- Johannessen, Asbjørn. 2007. *Introduksjon til SPSS: versjon 14, 15 og 16*. Oslo: Abstrakt forl.
- Kredittilsynet. 2003. "Tilstanden i finansmarkedet." Pp. 47, edited by Kredittilsynet. Oslo: Kredittilsynet.
- Kymlicka, Will. 1995. *Multicultural citizenship : a liberal theory of minority rights*. Oxford: Clarendon Press.
- Lien, Inger-Lise. 1997. *Ordet som stempler djevlene: holdninger blant pakistanere og nordmenn*. Oslo: Aventura.
- Lindekleiv, Heidi Marie. 2008. "Får jobb i staten uten utlysning." in *Vårt Land*. Oslo.
- Lorentzen, Håkon. 2004. *Fellesskapets fundament : sivilsamfunnet og individualismen*. Oslo: Pax.
- Luhmann, Niklas. 1988. "Familiarity, Confidence, Trust: Problems and Alternatives." in *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations*, edited by D. Gambetta. Oxford: Basic Blackwell.
- Lysø, Arvid Olav and Tove Bergseteren. 2004. "Kommunestyre- og fylkestingsvalget, 2003 Laveste valgdeltakelse siden 1922." Statistisk sentralbyrå.
- Major, E.F. 1999. "Integrering av flyktninger i Norge. Et historisk tilbakeblikk. ." in *Linjer. Fra psykososialt senter for flyktninger.* , vol. 1.
- Martinussen, Willy. 1973. *Fjerndemokratiet. Sosial ulikhet, politiske ressurser og politisk medvirkning i Norge*. Oslo Gyldendal.
- Næss, Ragnar. 1985. *Innvandrere på norske arbeidsplasser. En studie av tyrkiske og pakistanske innvandreres situasjon på et utvalg arbeidsplasser*. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttene.
- Putnam, Robert D., Robert Leonardi and Raffaella Nanetti. 1993. *Making democracy work : civic traditions in modern Italy*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Respons. 2007. "Stemmegivning blant ikke-vestlige innvandrere ved kommunevalget i Oslo." edited by Respons. Oslo: Aftenposten.
- Ringdal, Kristen. 2001. *Enhet og mangfold : samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforl.

- . 2004. "Norge i Europa -Resultater fra Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2002." *Samfunnsspeilet*.
- Rogstad, Jon. 2001. *Sist blant likemenn?: synlige minoriteter på arbeidsmarkedet*. [Oslo]: Institutt for samfunnsforskning.
- . 2007. *Demokratisk fellesskap: politisk inkludering og etnisk mobilisering*. Oslo: Universitetsforl.
- Rose, Lawrence E. 2005. "Normer og stemmegiving. Både normer og ytre press?" Pp. 349 s. in *Lokalvalg og lokalt folkestyre*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Rothstein, Bo. 2002. "Sweden: Social Capital in the Social Democratic State." Pp. s.289-331 (totalt 516 s.) in *Democracies in flux : the evolution of social capital in contemporary society*, edited by R. D. Putnam. Oxford: Oxford University Press.
- . 2003. *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS Förlag.
- Saglie, Jo and Tor Bjørklund. 2005. *Lokalvalg og lokalt folkestyre*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- sentralbyrå, Statistisk. 2006. "SSBs Statistikkbank." Statistisk sentralbyrå.
- Skog, Ole-Jørgen. 2004. *Å forklare sosiale fenomener : en regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Stave, Gunnar. 1974. "Migrasjon av arbeidskraft: en analyse av migrasjonsstraumen mellom Tyrkia og EF-landa." Oslo: Universitetet.
- Strøm, Kaare and Lars Svåsand. 1997. *Challenges to political parties : the case of Norway*. Ann Arbor, Mich.: University of Michigan Press.
- Tillie, Jean 2004. "Social Capital of Organisations and Their Members: Explaining the Political Integration of Immigrants in Amsterdam." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 30:529-541.
- Tinggaard Svendsen, Gert and Gunnar Lind Haase Svendsen. 2006. *Social kapital : en introduktion*. København: Hans Reitzels forlag.
- Tjelmeland, Hallvard. 2003. "Kapittel 4 Møtet med det framande -Vegen fram mot lov om innvandringsstopp i 1975." Pp. 105-134 in *Norsk innvandringshistorie. I globaliseringens tid*, vol. 3, edited by K. Kjeldstadlie, Norsk innvandringshistorie. Oslo: Pax Forlag.
- Togebj, Lise. 2003. *Fra fremmedarbejdere til etniske minoriteter*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- . 2004. "It depends... How Organisational Participation Affects Political Participation and Social Trust Among Second-Generation Immigrants in Denmark." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 30:509-528.
- Tufte, Per Arne. 2000. "En intuitiv innføring i logistisk regresjon." Pp. 82 in *8-2000*, edited by Arbeidsnotat. Oslo: SIFO.
- Tveiten, O. et Førland, J.O. 2007. "Nyhetsmediene og den norske flyktningepolitikken på 1990-tallet. En studie i meningsdannelse." Pp. 109 in *Nordicom*, vol. 4.
- Wollebæk, Dag og Selle, Per. 2002. "Does participation in voluntary associations contribute to social capital? The impact of intensity, scope, and type. ." *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 30::32-61.
- Wollebæk, Dag and Per Selle. 2005. "Where does social capital come from? Socialization and institutionalization approaches compared." Institutt for sammenlignende politikk, Universitetet i Bergen.
- Young, Iris Marion. 2000. *Inclusion and democracy*. Oxford: Oxford University Press.
- Zolberg, Aristide, Astri Suhrke and Sergio Aguayo. 1989. "Who is a refugee?" in *Escape from Violence. Conflict and the refugee crisis in the developing world.*, edited by A. Zolberg, Astri Suhrke and Sergio Aguayo: Oxford University press.
- Østby, Lars. 2006. "Hvor stor innvandrerbefolkning har egentlig Norge?" *Samfunnsspeilet* 4.

-
- Aalandslid, Vebjørn and Elisabetta Vassenden. 2002. "Stortingsvalget 2001. Valgundersøkelse. Lavere deltakelse blant innvandrere." in *Serie: Norges Offisielle Statistikk (NOS C 710)*, edited by S. sentralbyrå. Oslo
Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Aalandslid, Vebjørn and Elisabetta Vassenden. 2002. "Stortingsvalget 2001." in *Serie: Norges Offisielle Statistikk (NOS C 710)*, edited by S. sentralbyrå. Oslo
Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Aas, Arne Kristian. 2005. "Med en fot innenfor? Arbeidstilknytning og inntekt blant innvandrergupper i ulike næringer i Oslo." Pp. 137 in *Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi*, vol. Masteroppgave i sosiologi. Oslo: Universitetet i Oslo.

Internett

http://samfunnsforskning.no/page/Forskning/Ansatte_vitenskapelige/1417/18481.htm

↓

Alle kilder i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i oppgaven er 34 052.

10. Vedlegg

Spørreskjema til undersøkelsen ”Multikulturelt demokratier i europeiske byer”, ved Jon Rogstad, Institutt for samfunnsforskning. Undersøkelsen ble gjennomført av analysebyrået Opinion AS (Rogstad 2007: 167).

Spørreskjema

'Multikulturelt demokrati i europeiske byer'

Felles grunnlag for telefonintervju

DERSOM INFORMASJON OM RESPONDENTENS KJØNN, FØDSELSÅR, FØDELAND, BOSTED OSV. KAN SKAFFES TIL VEIE PÅ ANNEN MÅTE ENN INTERVJU, KAN DISSE SPØRSMÅLENE FJERNES FRA SKJEMAET.

---

1. Hvilket kjønn er du?

1   MANN

2   KVINNE

---

2. I hvilket år ble du født?

3a. I hvilket land ble du født?

- 1 NORGE ⇒ *GÅ TIL SPØRSMÅL 4A.*
- 2 ANNET LAND: _____

3b. I hvilket år flyttet du første gang til Norge?

_____

4a. I hvilket land ble din mor født?

- 1 NORGE
- 2 ANNET LAND: _____

4b. I hvilket land ble din far født?

- 1 NORGE
- 2 ANNET LAND: _____

5a. I hvilke(t) land er du statsborger?

_____

5b. I hvilket land var du statsborger da du ble født?

_____

**i PUNKT a OG b, BRUKES UTTRYKKENE [TILHØRENDE f-NASJON] OG [TILHØRENDE m-NASJON].
DERSOM respondentEN IKKE BLE FØDT I NORGE, BETYR F-NASJON DET LANDET RESPONDENTEN
BLE FØDT I. DERSOM respondentEN BLE FØDT I NORGE, BETYR F-NASJON DET LANDET
RESPONDENTENS FORELDRE BLE FØDT I, SÅFREMT DE BLE FØDT UTENLANDS I SAMME LAND.
DERSOM BEGGE FORELDRE BLE FØDT I UTLANDET, MEN I ULIKE LAND, BETYR F-NASJON FARENS
FØDELAND, MENS M-NASJON BETYR MORENS FØDELAND.**

6a. Nå vil jeg spørre deg hvordan du oppfatter din etniske eller nasjonale identitet. Ser du på deg selv som hovedsaklig...

- 1   *Norsk*
- 2   *[Tilhørende F-nasjon]*
- 3   *[Tilhørende M-nasjon]*
- 4   *Annet*

RESPONDENTEN kan gi flere svar på dette spørsmål.

hvis kun "1" på spørsmål 6a:

6b. Og dersom du bare vurderer følgende alternativer, ser du på deg selv som...

- 2   *[Tilhørende F-nasjon]*
- 3   *[Tilhørende M-nasjon]*
- 4   *Annet*

RESPONDENTEN kan gi flere svar på dette spørsmål.

DERSOM RESPONDENTEN HAR SVART "4" PÅ SPØRSMÅL 6a ELLER 6b:

6c. Hva da?

---

spør kun dersom både alternativ 2 OG 3 ER AKTUELLE I SPØRSMÅL 6A-B (DET VIL SI DERSOM BEGGE FORELDRE ER FØDT UTENLANDS, MEN I ULIKE LAND), OG A) RESPONDENTEN HAR VALGT BÅDE 2 OG 3 PÅ DISSE SPØRSMÅL, ELLER B) RESPONDENTEN HAR VALGT HVERKEN 2 ELLER 3 PÅ DISSE SPØRSMÅL.

6d. Dersom du må velge mellom bare disse to følgene alternativer: Ser du på deg selv hovedsaklig som...

- 2   *[Tilhørende F-nasjon]*
- 3   *[Tilhørende M-nasjon]*

spørsmålene 6a-c avgjør hvilket land som skal betegnes av uttrykkene x-land og x-gruppe.

x-land betegner: a) f-land dersom respondenten velger alternativ 2 på spørsmål 6a-d eller hvis alternativ 3 ikke er aktuelt for spørsmål 6a-b, b) m-land dersom respondenten velger alternativ 3 på 6a-d.

x-gruppe betegner: a) navnet på folk tilhørende x-land dersom svarene på spørsmål 6a eller 6b ikke er alternativ 4, B) gruppen som nevnes i spørsmål 6c dersom svaret på spørsmål 6a eller 6b er alternativ 4.

---

7. Hvilke av disse beskrivelsene passer din sivile status?

- 1 *Gift*
- 2 *Samboer*
- 3 *Aldri vært gift*
- 4 *Skilt*
- 5 *Enke*

SPØR KUN DERSOM RESPONDENTEN LEVER SAMMEN MED EKTEMANN/KONE/PARTNER:

8a. I hvilket land ble han/hun født?

- 1 NORGE ⇒ *GÅ TIL PUNKT C.*
- 2 ANNET LAND: _____

8b. I hvilket år flyttet han/hun første gang til Norge?

_____

8c. I hvilket land ble faren til din ektemann/kone/partner født?

- 1 NORGE
- 2 ANNET LAND: _____

8d. I hvilket land ble moren til din ektemann/kone/partner født?

- 1 NORGE
- 2 ANNET LAND: _____

---

9. Her kommer noen spørsmål om dine språkferdigheter. Vil du beskrive dine ferdigheter som veldig gode, ganske gode, ganske dårlige eller dårlige når det gjelder følgende:

a. Å snakke norsk?

b. Å lese norsk?

DERSOM RESPONDENTEN HOVEDSAKLIG SER SEG SELV SOM TILHØRENDE EN BESTEMT NASJON, SPØR OM DETTE LANDETS OFFISIELLE SPRÅK. DERSOM respondentEN HOVEDSAKLIG SER SEG SELV SOM TILHØRENDE EN BESTEMT ETNISK GRUPPE, SPØR OM DENNE GRUPPENS SPRÅK.

c. Å snakke [X-gruppens språk]?

d. Å lese [X-gruppens språk]?

1 *Veldig gode*

2 *Ganske gode*

3 *Ganske dårlige*

4 *(Veldig) dårlige*

8 VET IKKE

9 NEKTER Å SVARE

10a. Jeg vil nå lese opp for deg en liste over ulike typer organisasjoner. For hver av disse, kan du være så vennlig å svare ja, dersom du er medlem i organisasjonen eller har deltatt i et arrangement i regi av denne organisasjonen i løpet av de siste 12 måneder.

følg opp med punkt b for hver av organisastypene der respondenten svarer "ja".

dersom respondenten ikke er medlem eller har deltatt i arrangement i regi av noen av organisasjonene i løpet av siste 12 måneder, gå til spørsmål 12.

dersom respondenten er medlem av, eller har deltatt i arrangementer i regi av mer enn én organisasjon per type, spør om den organisasjonen som respondenten er mest aktiv i.

10b. Er du medlem i denne organisasjonen?

10c. Har du deltatt i noe arrangement i regi av denne organisasjonen i løpet av de siste 12 måneder?

10d. Cirka hvor mange år har du vært involvert i denne organisasjonen?

10e. Vil du si at mer enn halvparten av medlemmene i denne organisasjonen er mennesker med innvandrerbakgrunn?

spør om punkt f kun dersom respondenten, eller minimum en av respondentens foreldre, ikke ble født i Norge.

ikke still dette spørsmålet dersom respondenten ble født i Norge og kun ser på seg selv som norsk.

10f. Vil du si at mer enn halvparten av medlemmene i denne organisasjonen tilhører [X-gruppe]?

10g. Hva heter denne organisasjonen?

Navn	Y	a	b	c	d	e	f	g
	Y		N	Y	Y	Year	Y	Y
merknad: alternativene bør koordineres med organisasjons-spørreskjemaet.								
A. Sportsklubb eller klubb for utendørsaktiviteter	1	2	1	1	☐	1	1	.....
B. Organisasjon for kultur- eller fritidsaktiviteter	1	2	1	1	☐	1	1	.....
C. Fagforening	1	2	1	1	☐	1	1	.....
D. Forretnings-, profesjonell- eller bondeorganisasjon	1	2	1	1	☐	1	1	.....
E. Forbruker organisasjon	1	2	1	1	☐	1	1	.....
F. Organisasjon for humanitær hjelp eller menneskerettigheter	1	2	1	1	☐	1	1	.....
G. Organisasjon for Miljøvern, fred eller dyrevern	1	2	1	1	☐	1	1	.....
H. Religiøs organisasjon	1	2	1	1	☐	1	1	.....
I. Innvandrersorganisasjon	1	2	1	1	☐	1	1	.....
J. Organisasjon for etnisk minoritet	1	2	1	1	☐	1	1	.....
K. Anti-rasistisk organisasjon	1	2	1	1	☐	1	1	.....
L. Organisasjon for lærere og foreldre	1	2	1	1	☐	1	1	.....
M. Ungdomsorganisasjon	1	2	1	1	☐	1	1	.....
N. Organisasjon for pensjonister/eldre	1	2	1	1	☐	1	1	.....

O. kvinneorganisasjon	1	2	1	1	☐	1	1	.....
P. Bolig- eller nabolags-organisasjon	1	2	1	1	☐	1	1	.....
Q. Annen organisasjon	1	2	1	1	☐	1	1	.....

---

11. Jeg vil nå lese opp noen aktiviteter som folk ofte gjør som deltakere i en organisasjon. Hvor ofte gjør du følgende ting som en del av din deltakelse i en organisasjon? Noen ganger i uken, noen ganger i måneden, noen ganger i året, aldri eller nesten aldri?

- a. Delta i å ta beslutninger på et møte**
- b. Planlegge eller lede et møte**
- c. Forberede eller holde en tale på et møte**
- d. Skrive en tekst, annet enn privat brev**

1 *Noen ganger i uken*

2 *Noen ganger i måneden*

3 *Noen ganger i året*

4 *Aldri eller nesten aldri*

8 VET IKKE

9 NEKTER Å SVARE

12a. Utenom de organisasjonene vi nå har snakket om, hender det at du møter en gruppe eller nettverk av venner på regelmessig basis?

det er viktig å klargjøre at den gruppen eller det nettverket vi her spør etter møtes på regelmessig basis uten å være en formell organisasjon.

-
- 1 JA
  - 2 NEI ⇒ *GÅ TIL SPØRSMÅL 13.*

12b. Hvis du tenker på den gruppen/nettverket som du møter mest regelmessig, vil du si at over halvparten av medlemmene i gruppen/nettverket er mennesker med innvandrers-/utenlandsk bakgrunn?

- 1 JA
- 2 NEI ⇒ *GÅ TIL SPØRSMÅL 13.*

spør om punkt c kun dersom respondenten eller minimum en av respondentens foreldre ikke ble født i norge.

12c. Vil du si at over halvparten av medlemmene i gruppen/nettverket tilhører [X-gruppe]?

- 1 JA
- 2 NEI

13a. Jeg vil nå stille deg noen spørsmål om hvordan du ser på andre mennesker. Generelt sett, vil du si at de fleste [folk som tilhører X-gruppe] er til å stole på, eller mener du at man ikke kan være for forsiktig?

- 1 DE FLESTE ER TIL Å STOLE PÅ
- 2 MAN KAN IKKE VÆRE FOR FORSIKTIG

13b. Generelt sett, vil du si at de fleste nordmenn er til å stole på, eller synes du at man ikke kan være for forsiktig?

- 1 DE FLESTE ER TIL Å STOLE PÅ
- 2 MAN KAN IKKE VÆRE FOR FORSIKTIG

13c. Føler du deg mest komfortabel sammen med [folk fra X-gruppe] or blandt nordmenn, eller føler du deg like komfortabel med begge grupper?

- 1 MEST KOMFORTABEL MED [FOLK FRA X-GRUPPE]
  - 2 MEST KOMFORTABEL MED NORDMENN
  - 3 LIKE KOMFORTABEL MED BEGGE GRUPPER
-

14. Jeg vil nå lese opp navnene på ulike institusjoner i samfunnet. Kan du være så snill å fortelle meg hvor mye du personlig stoler på disse institusjonene. Veldig mye, ganske mye, lite, ikke i det hele tatt?

a. Oslo Byråd

b. Stortinget

c. Politiske partier

d. Politiet

e. Media

1 *veldig mye*

2 *Ganske mye*

3 *Lite*

4 *Ikke i det hele tatt*

8 VET IKKE

9 NEKTER Å SVARE

---

15. Nå har jeg noen spørsmål om aviser radio og TV. Hvor ofte gjør du de følgende ting? Hver dag, mer enn en gang I uken, en gang I uken, en gang I måneden eller aldri?

a. Lese politiske nyheter i aviser på norsk?

b. Se eller høre på nyhetsprogrammer på norsk?

spør kun om punkt c og d dersom respondenten eller minimum en av respondentens foreldre ikke ble født i norge.

c. Lese politiske nyheter i aviser på [X-gruppens språk]?

d. Se eller høre på nyhetsprogrammer på [X-gruppens språk]?

1 *hver dag*

2 *Mer enn en gang i uken*

3 *En gang i uken*

4 *En gang i måneden*

5 *Aldri*

8 VET IKKE

9 NEKTER Å SVARE

---

16. Folks interesse varierer ofte mellom ulike deler av politikken. Hvor interessert er du personlig i hver av de følgende deler av politikken? Veldig interessert, ganske interessert, ikke veldig interessert, ikke interessert i det hele tatt?

a. Lokal politikk

b. Nasjonal politikk

gå til punkt d dersom respondenten og begge foreldre ble født i norge.

c. Politikk i [X-land]

d. Internasjonal politikk

- 1 *Veldig interessert*
- 2 *Ganske interessert*
- 3 *Ikke veldig interessert*
- 4 *Ikke interessert I det hele tatt*
- 8 VET IKKE
- 9 NEKTER Å SVARE

---

17. I hvilken grad er du enig i følgende utsagn? Fullstendig enig, enig, hverken enig eller uenig, uenig, fullstendig uenig.

a. Ofte, politikk er så komplisert at folk som meg ikke forstår hva som skjer.

b. Folk som meg har helt klart innflytelse på myndighetenes politikk.

- 1 *Fullstendig enig*
- 2 *Enig*
- 3 *Hverken enig eller uenig*
- 4 *Uenig*
- 5 *Fullstendig uenig*
- 8 VET IKKE
- 9 NEKTER Å SVARE

---

18. Hvor ofte diskuterer du norsk politikk når du møter de følgende grupper av mennesker? Ofte, noen ganger, sjelden eller aldri.

hvis respondenten ikke tilhører noen organisasjon, gå til punkt b.

a. Folk i organisasjonen(e) du tilhører

b. Nordmenn

c. Innvandrere generelt

spør kun om punkt d dersom respondenten eller minimum en av respondentens foreldre ikke ble født i norge.

d. [X-gruppe]

1 Ofte

2 Noen ganger

3 Sjelden

4 Aldri

8 VET IKKE

9 NEKTER Å SVARE

---

still dette spørsmålet kun dersom respondenten eller minimum en av respondentens foreldre ikke ble født i norge.

19. Hvor ofte diskuterer du [X-lands] politikk når du møter de følgende grupper av mennesker? Ofte, noen ganger, sjelden eller aldri.

hvis respondenten ikke tilhører noen organisasjon, gå til punkt b.

---

a. Folk i organisasjonen(e) du tilhører

b. Nordmenn

c. Innvandrere generelt

d. [X-gruppe]

1 *Ofte*

2 *noen ganger*

3 *Sjelden*

4 *Aldri*

8 VET IKKE

9 NEKTER Å SVARE

20a. Det finnes ulike måter å forsøke å forbedre ting i samfunnet eller å forhindre at gale ting skjer. Har du på dette grunnlaget gjort noen av de følgende ting i løpet av de siste 12 måneder?

fortsett med punkt b for hver aktivitet kodet "1".

20b. Du sa at du hadde [type aktivitet]. Hvem mener du denne aktiviteten hovedsaklig angår?

- 1 *Kun deg selv, din familie eller noen få andre mennesker*
- 2 *Folk i ditt nabolag*
- 3 *Folk i denne byen*
- 4 *Folk i hele Norge*
- 5 *Folk i [x-land]*
- 6 *Folk i hele verden*
- 8 VET IKKE
- 9 NEKTER Å SVARE

20c. Gjaldt denne aktiviteten saker som hovedsaklig angår folk med innvandrers-/utenlandsk bakgrunn?

	a		b	c	
	Y	N		Y	
A. Kontaktet en politiker		1	2	☐	1
B. Kontaktet en offentlig lokal eller statlig myndighetsperson	1	2	☐	1	
C. Arbeidet i et politisk parti	1	2	☐	1	
D. Arbeidet i en politisk aksjonsgruppe	1	2	☐	1	
E. Gått med politiske buttons og/eller båret plakater	1	2	☐	1	
F. Skrevet under på et opprop/underskriftskampanje	1	2	☐	1	
G. Deltatt i en offentlig demonstrasjon	1	2	☐	1	
H. Boykottet bestemte produkter		2	☐	1	
I. Bevisst kjøpt bestemte produkter av politiske årsaker	1	2	☐	1	
J. Donert penger til en politisk organisasjon eller gruppe	1	2	☐	1	
K. Deltatt i streik	1	2	☐	1	

L. Samlet inn penger til en politisk organisasjon eller gruppe	1	2	☐	1
M. Tatt kontakt med media	1	2	☐	1
N. Tatt kontakt med advokat eller juridisk organ	1	2	☐	1

21a. Stemte du ved siste stortingsvalg, eller var det noe som gjorde at du ikke kunne eller ikke ville stemme?

DERSOM RESPONDENTEN SVARER NEI, SPØR OM HAN/HUN HADDE STEMMERETT.

- 1 JA
- 2 NEI, MEN HADDE STEMMERETT ⇒ *GÅ TIL SPØRSMÅL 22.*
- 3 NEI, HADDE IKKE STEMMERETT ⇒ *GÅ TIL SPØRSMÅL 22.*
- 8 VET IKKE ⇒ *GÅ TIL SPØRSMÅL 22.*

21b. Hvilket parti stemte du på?

_____

22a. Stemte du ved siste lokalvalg?

DERSOM RESPONDENTEN SVARER NEI, SPØR OM HAN/HUN HADDE STEMMERETT.

- 1 JA
- 2 NEI, MEN HADDE STEMMERETT ⇒ *GÅ TIL SPØRSMÅL 23.*
- 3 NEI, HADDE IKKE STEMMERETT ⇒ *GÅ TIL SPØRSMÅL 23.*
- 8 VET IKKE ⇒ *GÅ TIL SPØRSMÅL 23.*

22b. Hvilket parti stemte du på?

_____

---

spør kun dersom respondenten ikke ble født i norge.

23a. Stemte du ved siste nasjonale valg i [X-land]?

DERSOM RESPONDENTEN SVARER NEI, SPØR OM HAN/HUN HADDE STEMMERETT.

- 1 JA
- 2 NEI, MEN HADDE STEMMERETT ⇒ *GÅ TIL SPØRSMÅL 24.*
- 3 NEI, HADDE IKKE STEMMERETT ⇒ *GÅ TIL SPØRSMÅL 24.*
- 8 VET IKKE ⇒ *GÅ TIL SPØRSMÅL 24.*

23b. Hvilket parti stemte du på?

_____

24a. Er du medlem i et norsk politisk parti?

- 1 JA
- 2 NEI ⇒ *GÅ TIL SPØRSMÅL 25.*

24b. Hvilket parti er det?

_____

---

spør kun dersom respondenten ikke ble født i norge.

25a. Er du medlem i et politisk parti i [X-land]?

- 1 JA
- 2 NEI ⇒ *GÅ TIL SPØRSMÅL 26.*

25b. Hvilket parti er det?

_____

---

still dette spørsmålet kun dersom respondenten eller minimum en av respondentens foreldre ikke ble født i norge.

---

26. Folk kan bli dårlig behandlet på mange ulike måter. En person kan for eksempel bli fornærmet, urettferdig bedømt, bli nektet noe man ønsker seg, trakassert eller til og med bli utsatt for vold. Det kan også være ulike grunner til at man blir dårlig behandlet.

Nå vil jeg spørre deg: Har du i løpet av de siste 12 måneder blitt dårlig behandlet på noen av de nevnte måtene på grunn av din utenlandske bakgrunn?

- 1 JA
2 NEI

---

still dette spørsmålet kun dersom respondenten eller minimum en av respondentens foreldre ikke ble født i norge.

27. I hvilken grad er du enig i følgende utsagn? Fullstendig enig, enig, hverken enig eller uenig, uenig, fullstendig uenig?

- a. Dersom vi [X-gruppe] trenger noe fra myndighetene, må vi alltid vente lenger enne nordmenn [reference group: nationals for immigrants, immigrants for nationals]**
- b. Gater hvor [X-gruppe] bor er alltid finere enn gater hvor nordmenn bor**
- c. Våre barn blir behandlet mye strengere på skolen enn de norske barna**

- 1 *Fullstendig enig*
2 *Enig*
3 *Hverken enig eller uenig*
4 *Uenig*
5 *Fullstendig uenig*
8 VET IKKE
9 NEKTER Å SVARE

28a. Hvor mange år med fulltids skolegang har du, inkludert grunnskole?

_____

28b. Hvor mange av disse årene gikk du på skole i Norge?

_____

---

29. Er du for tiden i arbeid?

- 1 JA ⇒ GÅ TIL SPØRSMÅL 32.
  - 2 NEI
-

30. Er du arbeidsledig og på utkikk etter arbeid?

- 1 JA ⇒ GÅ TIL SPØRSMÅL 35.
  - 2 NEI
-

31. Hvilken av de følgende alternativer beskriver din situasjon best?

- 1 *Pensjonert*
- 2 *Trygdet*
- 3 *For tiden student*
- 4 *Hjemmeværende (Husmor/husfar)*
- 5 *Uten arbeid av andre årsakers*

⇒ GÅ TIL SPØRSMÅL 35

---

32. Jobber du fulltid eller deltid?

- 1 FULLTID (MER ENN 30 TIMER PER UKE)
  - 2 DELTID (MINDRE ENNE 30 TIMER PER UKE)
-

33. Hva er ditt yrke?

HVIS NØDVENDIG (SE NEDENFOR): Kan du beskrive dine arbeidsoppgaver?

dersom respondenten har/hadde flere jobber: dette spørsmålet gjelder hoved-jobben.

Vær nøye med dette spørsmålet. gjør følgende:

Noter eksakt yrkestittel og få fram grad av kvalifikasjoner og type arbeidsoppgaver. Det skal f.eks. komme klart fram hvorvidt respondenten er faglært eller ufaglært, og om arbeidet er manuelt eller ikke, etc.

Noter yrkestittel/arbeidsoppgaver her:

34a. Hvilken av disse yrkeskategoriene tilhører/tilhørte du?

- 1 ANSATT ⇒ *GÅ TIL SPØRSMÅL 35.*
- 2 ANSATT MED LEDERANSVAR
- 3 ANSATT FUNKSJONÆR
- 4 SELVSTENDIG NÆRINGSDRIVENDE

34b. Hvor mange ansatte har/hadde du lederansvar for?

_____

---

35. Hva er den totale månedlige [årlige] inntekt for alle medlemmer i din husholdning etter [før] skatt?

_____

---

36. Hvilket år flyttet du til det nabolaget du nå bor i?

_____

---

37. Nå vil jeg stille deg noen spørsmål om hvor sterkt knyttet du er til ulike steder og folk. Vil du si at du er knyttet veldig sterkt, ganske sterkt, svakt eller ikke i det hele tatt til...

punkt e og j skal bare stilles dersom respondenten eller minimum en av respondentens foreldre ikke ble født i norge.

- a. [nabolaget eller bydelen]?
- b. [kommunen eller stedet]?
- c. [regionen]?
- d. Norge?
- e. [X-land]?
- f. folk i [nabolaget]?
- g. folk i [byen]?
- h. Nordmenn generelt?
- i. innvandrere generelt?
- j. [X-gruppe i byen] (for eksempel Tyrkere i Oslo)?

- 1 *Veldig sterkt knyttet*
- 2 *Ganske sterkt knyttet*
- 3 *Svakt knyttet*
- 4 *Ikke knyttet i det hele tatt*
- 8 VET IKKE
- 9 NEKTER Å SVARE
-

38a. Hvor ofte besøker du [X-land]? Minst en gang i året, minst hvert tredje år, sjeldnere enn hvert tredje år, aldri.

- 1 *En gang i året*
- 2 *Hvert tredje år*
- 3 *Sjeldnere enn hvert tredje år*
- 4 *Aldri*
- 8 VET IKKE
- 9 NEKTER Å SVARE
-

---

39. De fleste mennesker tilhører en religiøs trosretning uavhengig av om de er praktiserende troende eller bryr seg om religion i det hele tatt. Hvilken religiøs trorretning vil du si at du tilhører?

- 1   PROTESTANTISME
- 2   ROMANSK KATOLISISME
- 3   ØSTLIG ORTODOKSISME
- 4   JØDEDOMMEN
- 5   ISLAM
- 6   ANDRE
- 8   VET IKKE
- 9   TILHØRER IKKE NOEN TROSRETNING

---

40. Hvor religiøs vil du si at du er? Veldig religiøs, ganske religiøs, ikke særlig religiøs eller ikke religiøs i det hele tatt?

- 1   *Veldig religiøs*
  - 2   *Ganske religiøs*
  - 3   *Ikke særlig religiøs*
  - 4   *Ikke religiøs i det hele tatt*
  - 8   VET IKKE
  - 9   NEKTER Å SVARE
-

